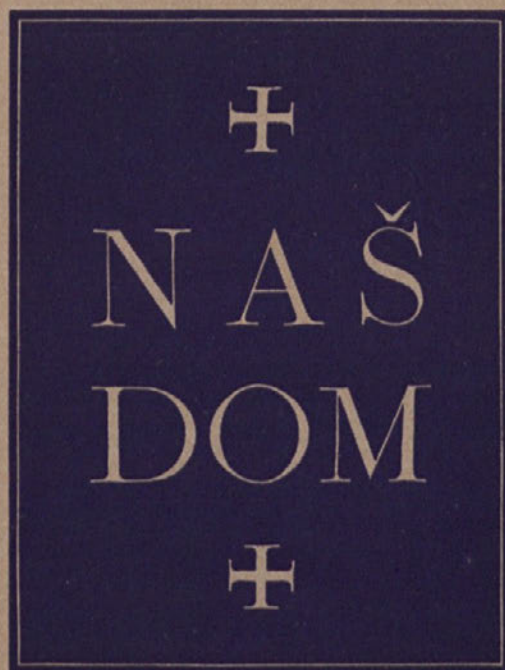

1 9 3 9

I. Z V E Z E K

Izhaja četrletno. Naročnina znaša letno 20 din. Posamezen zvezek je po 8 din. Številka poštnega čekovnega računa je 13.577.

Tiska in izdaja Tiskarna sv. Cirila v Mariboru; predstavlja jo Albin Hrovatin v Mariboru.

Urejuje dr. Fran Sušnik v Mariboru.

Naslov uprave ali uredništva: Maribor, Koroška cesta 5.

Vsebina prvega zvezka:

Ivan Dornik: Skrinja stare matere	257
Večerno razpoloženje v dvogovoru (Pesem)	259
Vida Taufer: Jutrnjica (Pesem)	259
Ivan Dornik: Na dan sv. Pavla puščavnika (Pesem)	260
Beata Linzner: Trenutek (Pesem)	260
Srečanja (Pesem)	260
Otto Michael-Ksaver Meško: Pohujšanje (Roman)	261
Fran Fink: Kaj ljudje po svetu najraje berejo	277
Drago Starc: Pesem jutra (Pesem)	280
Vida Taufer: Pesem (Pesem)	280
Beata Linzner: Beračeva (Pesem)	281
Pesem z morja (Pesem)	281
V uri samotni (Pesem)	281
Moji lokvanji (Pesem)	282
Milan Venišnik: Zadnje pismo (Pesem)	282
France Borko: Napoleon in grofica Valevska	283
Bogdan Počučnik: Sanjavost (Pesem)	288
Sonet (Pesem)	288
France Filipič: Krščeno vino (Pesem)	289
Stanko Janežič: Vigred (Pesem)	290
Mihael Vodeb: Molitev (Pesem)	290
Pesem (Pesem)	290
Večerna (Pesem)	290
Stanko Modic: Maginotova linija	291
France Lipičnik: Ko se je Lojzika možila	293
France Filipič: Velikonočna pesem (Pesem)	302
Pismo smrti (Pesem)	302
Stanko Modic: Škripci	303
Sončne pege	304
Jela Levstikova: Ženski razgovori (Zlata Humek: Novosti za kuhinjo)	305
Maks Jeza: Zgodovina slovenske knjige	309
France Filipič: Književni obzornik	312
France Modrinjak: Uganke	317
Ugankar kramlja (na platnicah).	

Ker tvorita lanski in letošnji letnik skupaj eno knjigo, štejemo strani naprej.
— Dokler je še založe, dobite lahko tudi še lanske zvezke.

Skrinja stare matere

Stopnice v podstrešje so mi zaškripale pod nogami, ko sem stopil nanje in se povzpel po njih. Zaškripale so od starosti in zapuščenosti. Tudi lesena, iz desk zbita vrata so zaškripala, ko sem jih odprl nad seboj. Izpod slamnate strehe mi je zadišalo po dimu, od okajenih šperovcev so visele pajčine. Slama, cunje, stara ropotija po oknih se mi ni zdela kar nič več tako domača kakor nekoč, ko sem se hodil skrivat sem gor, ali pa oprezovat, kje in kdaj bo znesla katera kokoši. Poglej no — tam leže še moje male cokle — kolikokrat sem se drsal v njih, koliko potov napravil v njih po vasi! Tako majhne so, tako zelo majhne! Zraven njih stoje, že napol razpali in žalostno nagnjeni, očetovi škornji, ki so mu včasih tako mogočno bobneli na nogi, ko se je vračal zvečer z dela domov in sem jaz sedel na klopci pred hišo in čakal v mrak, kdaj se bo izobličila iz njega njegova silna postava. Tiste noge, ki jih je obuvala nekoč, že zdavnaj ni več. Ne, tiste noge ni več.

Pod črvojednim, nalomanim šperovcem leži prav majhen slamnik, ki je nekdanj tako lepo pristajal zlati glavicici moje sestre Pavle. Ni je več, tudi tiste zlate glavice ni več. Ni je več. Roka mi je vztrepetala, ko sem segel po njem in ga potegnil izpod šperovca. Kako žalostno raztrgan visi nekoč modri trak od njega! Pogladi sem ga in pobožal z vzdihom. Tudi nekaj njenih ljudskošolskih knjig, s prahom pokritih, leži še tam, in zvezki, v katere je pisala njena drobna, dobra roka. In star okvir brez podobe, plesniva deža, iz katere mi je butil v nos starinski, žerèk duh; na šperovcih pa pripeta lastovičja gnezda, ki vsako pomlad znova oživé — vse drugo je tako mrtvo. Počiva in razpada.

Mrtva in osamela je stala tudi skrinja v kotu, h kateri sem s tesnobnim srcem šel in sedel nanjo. Skrinja stare matere. V zarjaveli ključavnici je tičal zarjavel ključ, na pokrovu in končnicah so se še poznali obrisi nekdanjih živih rož. Tu, v tej skrinji je imela svojo balo, ko se je možila, tu notri je hranila tisto svojo pražnjo obleko, ki naj bi jo oblekli vanjo, ko umre.

Spomnil sem se, kako čudno varno je bilo v njenem zavetju, ko nas je bilo pa vedno tako strah, posebno pozimi zvečer za pečjo, kamor smo se spravili in je ona morala sedeti pri nas na zapečku. Sama vsa plašna in strašljiva je varovala nas kakor trdnjava, za katero smo se poskrili.

Pokleknil sem pred skrinjo, skušal zavrteti ključ, da bi jo odprl. Ni šlo. Šele ko sem pritisnil z nogo na pokrov, se je odprla kar sama od sebe. V predalčku na levi strani sem zagledal naprej svoj dnevnik iz dijaških let, povezan z rdečim trakom. Le kdo ga je bil povezal tako? Kdo tako varno in skrbno spravil sem? Razvezal sem ga, odprl in našel v njem pramen sestričnih ljubih las, ki sem ga ji bil odstrigel za spomin, ko je ležala na mrtvaškem odru. Da, tu so. Moj Bog, kako hudo je, ko se jih rahlo dotakne roka! Tako sem jih videl še enkrat, jih skrbno zavel, zavezal dnevnik s trakom in ga položil nazaj v predal.

Na dnu v skrinji je bilo še nekaj obleke, ki je že izgubila skoraj vso barvo, na vrhu pražnja ruta stare matere, v njej pa zavita knjiga.

Vzel sem knjigo v roke, odprl platnice in bral v stari pisavi: Dušna paša za Kristjane, kateri želé v' duhu in v' resnici Boga moliti. Spisal Friderik Baraga, kaplan v' Metliki. Na levi pred naslovom v knjigo je bila podoba dobrega pastirja z dvema ovčama, pod njo pa besede: »Jest sim dober pastir in poznam svoje ovce«. Nato se mi je odprla stran, na kateri je bil prisušen že rjav šopek treh

cvetlic: zvončka, jeternika in trobentice. Spomnil sem se, da sem ji bil prinesel ta šopek, ko sem bil doma za Veliko noč. Ta šopek sem ji bil prinesel, in glej, shranila ga je v knjigo k strani, na kateri je brala iz »Večerne molitve«: »Zdaj te pa prosim, moj dobrotljivi oče nebeški! obváruij me to noč vse nesreče na duši in na telesu! ohrani mi, če je tvoja sveta volja, moje zdravje in življenje. Če pa hočeš, de še to noč pred tvoj sodni stol stopim, — naj se zgodi tvoja sveta volja; le samo tega te v' imenu Jezusa Kristusa ponižno prosim, vzemi me v' svoji sveti gnadi iz tega svetá, de ne bom vekomaj od tebe odločena — —«

To je bila njena večerna molitev vsako pozno nedeljsko popoldne, ko je sedela pri peči ali na pručici pred hišo in brala, visoko držeč knjigo k očem in spremljajoč vsako besedo z uvelimi ustnicami. Listal sem dalje po ostareli knjigi in odprla se mi je stran, na kateri je bilo prisušeno cvetje jesenskega vresja. Tudi to cvetje sem ji bil prinesel za slovo, ko sem odhajal zdoma. Vselej, kadar je bilo treba zopet v šolo, sem šel ponj v gozd. Čez pokošene loke so se zgrinjale že dolge jesenske sence, po gozdnih stezah so že ležali tu in tam odpali, rumeni listi. Tedaj mi je iz gozdov in z lok vedno zadišalo po slovesu. — Tudi tisto vresje je shranila, moj Bog, ničesar ni vrgla proč, kar sem ji bil prinesel. Odtrgal sem prisušeno cvetje od strani in bral:

»O Jezus, ki si nas s' svojo smertjo na s. križi od večniga pogubljenja odrešil, in s' svojim vstajenjem tudi nam vstajenje od mertvih zadobil! daj nam vsim gnado iz grôba naših pregreh srečno vstati k' novimu življenju v' keršanski pravičnosti in v' resnični svetosti. In kader nas boš poklical iz tega revniga sveta, imej z' nami usmiljenje, in ne perpusti, de bi nam tvoje nesrečno terpljenje, tvoja britka smert, in tvoja presveta, do zadnje kaplje za nas prelita rešnja kri k' pogubljenju bila; temuč pelji nas iz te doline solz v' srečno prebivališče, katero si nam per nebeškim Očetu perpravil...«

Njene misli so že hitele iz doline solz v nebeško pribežališče, in vedel sem, ko sem to bral, da so se njene usahle ustnice tresle, kadar je molila to prošnjo, saj je živela tako rada in je vselej zajokala, kadar je pomislila, da bo treba umreti. Toda njen dan se je že nagnil in še ob tem svojem večeru je gledala na vresje, ki si ga je shranila v spomin name.

Prav proti koncu pa se mi je knjiga odprla sama: tam so bili njeni naočniki in pa razglednica, ki sem ji jo bil zadnjo poslal za god. In tam sem bral iz »Zdihvanja k' žalostni materi božji«:

»Ne zapusti me, kader mi bo merzli mertvaški pot po obrazu tekel. Ne zapusti me v' mojih zadnjih težavah in skušnjavah, de v' obupanje ne padem... Ne zapusti me, kader moje zaperte oči tvoje svete podobe ne bodo mogle več gledati. Ne zapusti me, kader svojih slabih rok ne bom mogla vezh k tebi za pomoč stegniti. Ne zapusti me, kader mi bo grenka smert serce utergala...«

Tu, pri tej strani so ji obležali naočniki, ko si je, snemajoč jih, prav gotovo obrisala oči s koncem naglavne rute. Tu so obležali. Naprej ji niso pomagali več, ker ni bilo treba. Zaprle so se njene oči.

Ko je ležala zaprtih oči in sklenjenih rok med fuksijami in roženkravtom, sem jo še dohitel. Stopil sem k njenim nogam in jo pokropil prav gor do njenega drobnega obraza, zgubanege v premnoge gube. Od prsi dol do nog je bila posuta s svetimi podobnicami in razglednicami, ki sem jih ji pisal kdaj za praznike in god. Povedali so mi, da je še na zadnjo uro želela tako.

Njeno srce me je čakalo in ljubilo še tedaj, ko ji ga je trgala grenka smrt.

Ivan Dornik

Večerno razpoloženje v dvogovoru

— Ugasnila je rdeča luč,
ki sva jo gledala sedaj.
Zakaj sklonila si glavó?
Zakaj ta žalostni smehljaj? —

»Ugasnila je rožna luč,
ki sva jo gledala sedaj.
Zakaj sklonila sem glavó?
Nikoli več, za hip samó,
ne pride nama več nazaj.«

— Za Póhorjem zamrla je,
že padel mrč je na Kozjak.
Nebó pred nama je zakril
vijoličasto umazan mrak. —

»Ta rožna luč je ugasnila,
zašla, zašla je za goró.
Še klicala bi jo z očmi
in še bi gledala za njó.
Vse, kar lepó je, odbeži,
kar srcu drago, le odsvit,
en sam trenutek bežen le,
ki ugrabiti ga moči ni.«

— Vse je trenutek bežen le,
kar se prikaže ti lepó.
Zakoprniš, zahrepeniš
in skloniš žalostno glavó.
Tam iz daljav mi že pihlja
kot veter nem pozdrav z grobov.
Ko vrneva se spet domov,
prižgala mi boš toplo luč. —

Vida Taufer

Jutrnjica

Svetlobne lise riše svit
na okna cerkve in vasi.
In beli žar, povsod razlit,
k molitvi novi svet budi.

Menihi molijo na glas
in prosijo Boga moči.
Pojo in sklanjajo obraz,
iz sna se tiha vas budi.

Tišino trga prvi klic.
Z zvonjenjem glasnim se lovi
po zraku prhutanje ptic.
Nebo v svetlobi zažari.

Ivan Dornik

Na dan sv. Pavla puščavnika

Epistula

Tvoj god je, Pavla, danes, tvoj veseli god!
In rad bi voščil srečo ti, oj rad,
kot voščil sem ti jo prenekaterikrat.
Tvoj god je, sestra, danes, tvoj veseli god!

Moj Bog! — Kam mislim! Saj ležiš
že davno, davno mrtva v tihem grobu...

Ni več te glavice s prezlatimi lasmi,
ni več obrazka z jasno-rjavimi očmi,
ni ustec malih več, ne tvojih drobnih rok,
ne krilca kratkega, ne tvojih bosih nog.

Kako ves zvonek in presrčen bil je smeh,
ki ti uhajal je iz radostnega grla!
Kdaj že je pesem ta utihnila, umrla,
kdaj že je ugasnil čisti soj v očeh!

Kako sem žalosten, oj žalosten kako!
Kadar sem najbolj sam, se zmislim nate,
kadar po gozdu grem ali čez rosne trate,
zakrijem si oči s prežalostno rokó.

In danes sem prižgal ti v srcu svečo,
naj v tvoj prebridki zagori spomin!
Naj bo kot ogenj žgoč iz srčnih globočin,
ker več ne morem reči: Voščim srečo!

Beata Linzner

Trenutek

Prav kot pajac od maškarade
žvenkljaje v srce se prikrade
trenutek sreče.

Iz kota v kot se opoteče,
na tiho iz srca izgine,
trenutek tihe sreče mine.

Beata Linzner

Srečanja

Odšel je.
Ni več ga bilo nazaj od takrat,
odšel je za vedno.
Ni več ga bilo nazaj od takrat
in vendar se vrača vsakikrat,
ko megle se sive vlačijo.
In srečava tam se v meglah,
srečava v mislih otožnih,
pozdraviva tam se v meglah,
kot nekdaž na travnikih rožnih.

Pohujšanje

Roman

Poslovenil Ksaver Meško

(Dalje)

Za novo leto je poslala trgovka spet dovolj žganja v vrhovsko gostilno.

Peter Gorjak je ždel v svojem kotu uro za uro, kozarec za kozarcem. Govorjenje in hrušč pivcev okoli njega ni našlo poti vanj, mimo njega je šumelo kakor vetrič ob mladem drevju tam zunaj.

Danes pa ni boljčal v mizo predse, kakor že mesce, tudi ne topo tja v praznino, čez glave vsem. Pozorno se je zagledal v obraz vsakemu, ki je vrgel kako besedo v glasni pogovor. Naravnost v obraz je gledal vsakemu, na usta, v oči, v gibe lic, s čuječo, prečujočo pazljivostjo. Kaj je kdo govoril, je s poslušom samo površno zajel; toda z nekako jasnovidno napetostjo vseh čutov, kar je dajalo obrazu neko nenavadno razgibanost, je zajemal vse vase. »Taja se,« so si pošepetavali v bližini sedeči, vendar so ga pustili pri miru, ker je postala že taka navada.

Peter je sprejemal obraze vasi vase.

V eni zadnjih noči je ležal brez spanja in je moške, ki jih je poznal, pustil iti mimo sebe, drugega za drugim. Vendar ni mogel obrazov vseh jasno videti pred seboj, nekatere le kakor v pajčolan zakrite, nekatere le od daleč, nekatere samo v obrisih, nekatere samo surovo očrtane. A hotel je imeti vse in od vsakega vse. Zdaj jih je sprejemal v sebe, obličja svojih sovražnikov — vsak kotiček, vsako gubico, vsak drget njih smeha, vsako vzvalovanje njih nevolje — vse je videl, vse shranjal. Zdaj zdaj je zatínil oči. Tedaj so bili pred njim vsi, ki so se potajevali in se niso, napuhnjeni in razposajeni — kakor si jih je želel — in vse je strogo ločil. Zadovoljnost mu je razjasnila lica, zmagoslavje. Nobeden se mu ne izmuzne.

Časih, ko so se mu pogledi vsesali v obličje pravkar govorečega, je zagledal neko drugo, drobno, brezgubno, kakor prozorna krinka čez to poveznjeno — bi li bilo táko? Ali táko? Rjave oči ima Magdalena, temne kakor prezreli kostanji v jeseni. Vse vrhovske moške je znal Peter naštetí, ki imajo rjave oči, vse modrooke, sivooke, črnooke, in njih pogledov lesketajoče se svetlikanje je žarelo pred njim noč in dan. Njih lase je poznal in njih glave in vsakega posebnosti so mu bile znane. Žarel je.

»Prebada nas s pogledi. Kaj nas tako meri?« je mladi dijak Križnik, ki je sedel ta dan z očetom spet med kmeti, pošepetal očetu. Ta je zapičil pogled v Gorjaka; a čez četrť ure je hladno, ko je dvakrat potegnil iz vrčka in ne da bi bil vrček odstavil, odločil: »Poslušá samo, kaj govorijo. Na usta gleda vsakemu, ki jih odpre. Še zmešalo se mu bo, če bo dolgo take uganjal. To pijančevanje pa ga bo spravilo na psa.«

Kozarec za kozarcem je zlival Peter za mršavo brado. Lica so mu rdela in rdela, oči mu huje in huje gorele. Čez čas mu niso več blodile od moža do moža, v žganje pred njim so se mu potopile.

Nenadoma se mu je sončna radost zadovoljnosti na obrazu sprevergla v zmagovito, porogljivo režanje: po lahko se zibajoči, kakor jantar se svetlikajoči površini na novo napolnjenega kozarca sta plavali dve očesi. Dve prav majhni, svetlorjavi, jasni očesi sta zrlí vanj. Nagnil se je čez njedvi, globoko k njima je pripognil glavo. »Kajne, saj prideš?« je momljál zmagoslavno, ves zaripel. — »Saj sem vedel, da prideš.« Pivci naokoli so se v posmehljivi veselosti suvali s ko-

molci. On pa je sedel sključen, z desnico objemajoč mali, kakor jetični kozarec. »Le pridi ven, ti! Kar pridi!« je mrmral v svetlo tekočino. Ta se je pozibavala. Peter je zatisnil oči. Glej, tu so, vse rjave oči moških vaščanov. Prešteval jih je, zadovoljno brundal. Nobenih ne manjka. Spet je mežikal v pozibavajoče se žganje. — Zdaj so se zabliskale drobne oči! — Tik njega se je eden pivcev nagnil k sosedu; njegova glava je odmaknila senco s kozarca Petrovega, pramen luči je pal v kozarec; da so se zabliskale v kozarcu oči, si je domišljjal Peter. Čigave oči bliskajo tako? S stisnjenimi ustnicami, kakor bi ovohaval, je vsrkaval Peter zrak, da so se mu nosnice zožile. Kdo bliska tako? Teža bliskanja ne pozna. Čisto novo mu je to bliskanje. Oči, zmedene misli so mu iskale, iskale. — Kar se je senca spet zgrnila čez kozarec; sosed se je zravnal. Tekočina je podrhtevala kakor prej. Stisnjena pest Petrova se je ovila drobnega kozarca, dvignila ga — in udarila z vso močjo po mizi, da se je žganje okrog sedečim razpršilo v lica. Peter se je preleknil, nerodno se skobacal čez naslonjalo klopi, s težkimi koraki stopal iz sobe.

»Se ga je spet natreskal,« so letele zbadljivke za njim.

Le eden si je z rokavom obrisal usta in pripomnil pomilovaje: »Siromak, ta Gorjak!«

★

Petra je gnalo domov. Z negotovimi koraki, a širokimi, da bi bil prej doma, opotekajoč se, a s povsem določenim namenom: domov! — »Ne moreš se mi skriti! Te že najdem, ti!« se je srdil iz svoje pijanosti.

Magdalena je planila iz spanja, ko je zaloputnil hišna vrata. Kakor v odmev so se stresle duri v sobo. Že je ropotal po stopnicah gor. Širok, velik, divji je stal zdaj v okviru odprtih vrat v spalnico. Mogočna njegova senca se je črno črtala iz tmine. Ni se opotekel proti svoji postelji. Proti njeni je prihajal.

»Ne moreš se mi skriti!« je grozil. »Ne moreš se mi skriti!«

Ni ga umevala, le drhtela je: »Peter, pa si pil?«

»Te že dobim, le počaj, te že dobim, ti!«

Strgal je odejo z nje.

Umikala se mu je. Groza se je je polasčala, brezumna, strašna groza. »Peter!« je prosila. »Peter! Otrok!«

»Videti ga moram, tega! Skrila si ga? Kaj? Kam si ga skrila? — Kam si ga skrila, hočem vedeti.«

V smrdečih oblakih je hropel duh po žganju iz sebe. Zagugal se je, prevrgel se čez posteljo, čez ženo. Magdalena se mu je skušala umakniti, ped za pedjo se je potiskala proti njegovemu ležišču.

Kar jo je njegova mogočna kmečka roka kakor s kladivom udarila po trebuhu, ga kakor s šapo zagrabila, se zagrebla vanj, ga mikastila sem in tja. »Sem ga daj, pravim, sem ga daj! Videti ga hočem!«

»P-e-t-e-r!«

Njen vresečči, blazni krik je vrgel Petra nazaj.

Še dvakrat je zabesnel krik čezenj, kakor ščemeč plamen je zarezal v tmino, krik brez besede, s smrtjo zaznamovan.

»Te že dobim!« je še in še blebetal, počez čez posteljo zleknjen. »Te že dobim!«

Čez vežo je pridrsala mati, svečo z nemirno plapolajočo lučjo v tresočih se roki.

»Ali prihajajo nebesa s svojo svetlobo k meni, ali je to pekel?« je gorelo Magdaleni v možganih. Zaječala je. Zdaj je tu.

Starka je dvignila roko z lučjo. Kakor odeja se je razgrnila motna rumena svetloba čez obe postelji.

V blazinico zaigrana je ležala Magdalena, v posteljo so se ji zarile drgetajoče roke. Spodnji del telesa je plaval v krvi.

Na trebuhu v ženini postelji je ležal Peter, blebetajoč besede brez smisla.

»Jezus! Jezus! Jezus!« je zadržala starka. Postavila je luč na omaro, stopila proti vratom, postala, vzela spet svečo, previdno tipala ven v vežo. V sobi spodaj je vzela petrolejko, prinesla še eno iz hleva, obe prižgala. Noseč v vsaki roki eno je šla nazaj gor.

Magdalena je krvavela.

Starka je podložila blazinico pod premočeno krilo, pogrnila odejo čez. Pogladila je stokajočo po mokrih, k čelu prilepljenih laseh. »Mati nebeška, pomagaj!« je molila.

Velika nedeljska ruta Magdalenina je ležala na skrinji. Starka se je zavila v njo, hlastno, z vznemirjenimi kretnjami, in je stopala po stopnicah nazaj v pritličje. Hišna vrata niso bila zaklenjena. Zunaj je bila južna zimska noč, polna gorkote. Bosa je hitela starka po razmočenem snegu proti sosedovim. Iz svoje utice je planil pes in se zagnal, rožljajočo verigo za seboj vlekoč, proti nji in je besno bevskal; ko jo je spoznal po glasu, je zacvilil. »Lesičnik!« je zaklicala med cviljenjem psa gor proti oknom. Kakor vreseče ječanje se je glasilo: »Lesičnik! Lesičnik!«

Čez dalje časa je zazvenelo gori okno. Neka glava se je porinila v noč.

»Za sveto božjo voljo, Lesičnik, daj napreči! Po doktorja bo treba! Ona je vsa v krvi!«

»Tako?« — od zgoraj. — »Toda ...«

»On je pijan!« je zakričala.

»Sam se peljem, Gorjakova mati. Takoj.«

Sosed je bil morda, ako je šlo vse po sreči, z zdravnikom na pol pota proti Vrhom, ker v tem mehkem, do gležnja visokem snegu sta mogla le počasi voziti — ko je prišlo dete.

Peter je spal. Magdalena ležala kakor mrtva. Otrok je bil fant. In živ.

»Jezus! Jezus!« je venomer mrmrala starka. Ona je svojemu Štefanu rodila četvero otrok; prvo, deklico Cilko, ko sta spravljala krompir, kar na njivi, v naglici si je pripravila ležišče z nekaj zeljnatimi listi in enim spodnjim krilom. Razen njenega moža ni bilo ne žive duše nikjer naokoli. Toda temu je vse dopovedala, kaj je treba storiti. Sreča, da je bil studenček sv. Lenarta v bližini. Kdo ve, kako bi se sicer končalo? Toda ljubi Bog, ne, ljubi Bog človeku že ne pusti umreti, dokler je še za kaj potreben na svetu, si je rekla. Danes je potrebna. Vsake malenkosti se je zdaj spominjala, od trenutka, ko so jo tako nenadoma napadle porodne bolečine na njivi in kako jo je potem vso razbolelo z otrokom, drobnim in prezebajočim, v naročju na odskakajočem vozičku za krompir mož peljal domov, vsega tega se je spominjala, ko se je sedaj sedemdesetletna borila s smrtjo.

Hitela je po odeje, po vodo, po plenice, po rutice, od omare do omare, iz sobe v sobo, noter, ven, noter, po stopnicah dol, po stopnicah gor, po stopnicah dol. V sobi je zakurila.

»Mislim, da bi ponesla otroka pozneje dol; se počasi že ogreva?« je vprašala Magdaleno.

Ta je ležala, z mrzlim potom oblita, kakor vosek rumena, v razritih blazinah. »Recite mu,« je trpeče prosila, »recite Petru, naj se ne jezi, otrok ne more nič za to.«

»Ne smeš zdaj na to misliti,« je pomirjala starka.

Bolnica je molčala. Ležala je negibno. V nji je gorela bolečina. — »Življenje mi že odteka« — je jasno pomišljala — »že odteka. Kaka sreča, da odteka!«

»Dobri ste, mati!« je šepetala in jo hvaležno pogledala, ko je starka ovitega otroka položila na blazinico ob njo.

Dolgo je zrla Magladena v rdeče pikasto, zgrbljeno ličece. »Čisto Peter je!« je naposled vzdihnila, skoraj vesela.

»Beži, kaj le govoriš!«

Kakor odrešena je gledala Magdalena. Trudila se je, a brez uspeha, da bi se z desnico, ležečo na modro kockasti odeji, približala otroku. Starka je opazila. »Kaj hočeš?«

Pokrižala bi ga rada, ji je pojasnjevala Magdalena.

Starka je stopila k žegnančku ob vratih, pomočila vanj prste, pomočila z njimi na lahko tresoče se Magdalenine. Privzdignila je bolnici roko k obrazu otrokovemu, in sta obe, obe materi, pokrižali drobno človeško bitje na čelo, usta, prsi.

Tik ob Magdaleni se je zganil v spanju mož. Še je ležal počez čez njeno posteljo; v njegovi je bil rojen otrok. Starka je zapazila preplašenost v očeh bolničarjev. Dvignila je otroka in ga nesla v spodnjo sobo.

Kako uro je sedela starka ob postelji Magdalenini, med kostenimi prsti so ji drsele jagode rožnega venca. V tišini sobe je bilo slišati samo piskajoče dihanje Petrovo. Kar se je pripeljal zdravnik. Šla mu je v pritličje naproti, pokazala mu novorojenčka. Hotel je vedeti, kaj se je bilo zgodilo.

»Naenkrat je grozno zakričala,« je poročala ženica.

»Slišal sem, da jo je mož dostikrat pretepal, v takem stanju?« je skušal izvedeti zdravnik.

»Njegova mati sem,« je odvrnila starka.

Pa sta šla gor.

Soba je bila polna vonja po žganju in krvi. Dolgo se je sklanjal doktor nad Magdaleno. Ko se je zravnal, mu je pal pogled na rožni venec v starkinih rokah.

»Boga zahvalite, mati, čudež se je zgodil!«

*

V vseh hišah po vasi so šušljali: »Porodila je!« Toda to niso bili tisti navadni pogovori ob domači mizi pri kosilu, katerih so se vsi udeleževali in se vsi veselili, če se je katera starih vaških družin za enega pomnožila. Skrivnost, ki se je pletla ob tem otroku, kar je bil spočet, se ni marala umakniti. Vaščanke so prišle za trenutek poklepetat k sosedam, med snežnim metežem, ob belem dopoldnevu. A šele ko so že odhajale, so se v naglici še domislile, med vrati in pragom že: »Res, kaj sem hotela reči: Zdaj pa ga pri Gorjaku imajo!« Kmetje, ki so te dni sedeli pri svojih računih — zavarovanje proti ognju, toči, za živino in kar je ta ali oni še imel, je bilo treba za leto dni spet urediti — so z neprijetnimi občutki opazali, kako jih žene dolgo opazujejo, ko se s kakimi nerodnimi izgovori sučejo okrog njih, in šele, kadar je kateri vzrojil, kaj vendar danes spet ima, je naposled izvedel: »Pri Gorjaku ga že imajo!« Dekle so zbežale od dela hlapcem pravit skrivnostno novico. Ti niso dvignili pogleda, da je prišel odkod drugi hlapec, in temu so potem tako nekako površno povedali: »Zdaj pa ga imajo, pri Gorjaku.« Le nedorasla mladina, ki je zadnje mesce že tudi nekaj opazila nemir in klijoče nezaupanje, ki je viselo v zraku, je naglo razširjala novico. Tako je vedel že tudi župnik, kateremu je, ko ga je po sv. maši slačil, povedal to najnovejše cerkovnik

tako tiho, kakor da ne bi bil pred pol ure šele izvedel tega od ministranta, ki je sedaj s ponosnim dostojanstvom in v spoštljivi oddaljenosti užival ob skrivnostni novici.

Župnik je moral dopoldne tako obiskati neko bolno osebo. Pa je izvedel, da z Gorjakinjo ni bilo vse v najlepšem redu, in je zato že lahko malo tja pogledal.

Dobil je Gorjaka čez zibelko sključenega. Peter se niti ozrl ni, mislil je pač, da je prišla stara mati, da je župnik stopil k njemu, mu položil roko na ramo in ga ogovoril: »Sam Bog vam plati, Gorjak, da ste vsaj zdaj dobri s tem črvičkom!«

Peter se je zdrznil, dvignil za hip glavo, jo spet povetil in nekaj zabrunda. Duhovnika se je pollaščala tesnoba. Stal je nekaj časa negiben pred zibelko. Nič se ni zganilo v hiši. Pomišljal je: Petru nisem brž nič dobrodošel, a ženo bi rad videl. Peter je nekaj zamrmral. Župnik se je obrnil k njemu. Prestrašen je zrl v ves razrvani obraz Petrov. Ali je to Peter Gorjak? Peter Gorjak, tisti čedni fant? Peter Gorjak, pridni fant? Peter Gorjak? Oči so mu bile velike, prevelike, nad temotno gmoto razmršene brade in dolgih las, sive, a ne več z jasnim sijajem mladostnega moža, temveč blodeče zročje iz brezdanjih globin, z neko skrivnostno, zmagoslavno zlobnostjo ožarjene.

»Svetle lase ima, glejte, gospod župnik, čisto svetle lase. In rjave oči, lepe rjave oči!« mu je zmagovito zvenel glas.

Župnik se je zmedel. »Iz srca vam želim, Gorjak, da bi doživeli s fantkom mnogo veselja!« je čez čas spregovoril.

»O, veselja! Že veselja! Samo te svetle lase pogledajte!« Za rokav je potegnil gospoda dol k zibelki. Župniku se je zazdelo, da so Petru ti plavi lasje, povsem drugačni od njegovih, povsem zmešali misli in ga trpinčijo, da se v obupu že sam s seboj norčuje. Skušal ga je pomiriti.

»Oh, Gorjak, ti lahko postanejo še tako črni, kakor so vaši. Mene pogledajte! Majhen fant sem imel tako plave lase kakor tale« — pokazal je v zibelko. — »Mati mi je večkrat rekla, da ji ni bilo kar nič po volji, da nisem ostal plavolas.«

Peter se je zasmel sam vase: »Tako, tako, tako. Ta tudi!«

»Samo gospodinjo bi še rad pozdravil,« je napeljal župnik pogovor drugam. Neprijetno mu je postajalo ob Petru.

Toda ta ga še slišal ni.

»Kar hitro vam lahko povem, kateri moški v vasi imajo rjave oči. Ni jih posebno mnogo, gospod župnik. Kamnik Matija, Knez Andrej, Osenjak Janez, Sodarjeva fanta, Kraljev Janez, stari Travnikar in oba Križnika, oče in sin doktor. In kateri imajo svetle lase, vam jih tudi lahko naštejem: Korenov Jože, oba Sodarjeva, Prisojnik Martin in« — hihitaje se je zasmel — »naš župnik jih je tudi nekdam imel.«

»Za božjo voljo, Gorjak! Kaj si vendar vse domišljate!« Župnik je postal ves blede, tako se je zavzel. »Peter, pomislite vendar! Saj ima tudi Magdalena rjave.«

»Tako natanko veste to! Dobro, dobro, pravim.«

»Gorjak! Govoriva vendar pametno!«

Peter je režeč se prikimal.

»Gorjak, saj vendar ne boste, toliko da je otrok rojen, pol vasi sumničili. Pomislite vendar, v kako nesrečo lahko ljudi s takimi domišljijami spravite! Kaj imen ste mi naštel! Dvanajst — dvanajst imen! Saj vendar morate sami spoznati, da jih dvanajst...«

»Štirinajst jih je bilo, vi sami ste se tudi še zraven prišteli.«

»Gorjak! Peter! Spoznajte vendar, da je strašna nespamet, kar vi počenjate!«

»Saj samo čakam! Samo čakam, gospod župnik! Glejte: spočetka sem imel vse moške na zapisniku. Zdaj je otrok tu — že jih je manj!« In v nekaj tednih, nekaj mescih morda — mu bo že podobno, tistemu nemu, očetu!«

»In če mu ne bo podobno?«

»O, je priden dečko; mu že bo podoben.«

Župnik je zamižal. Nevzdržno se je bližalo gorje njegovi vasi. Že se je plazilo po cestah, pred hiše že. In če butne ob vrata, jih odpre...

Začutil je, kako ga je po hrbtu ledeno spreletelo.

»Dobro jutro,« je rekel oster glas. Zdravnik je stal v sobi. Stopil je bliže, pozdravil župnika, postal pred Petrom.

»Teга tule si pa moram vendar ogledati!« je dejal grozeče. In še ostreje: »Naznaniti, sodišču naznaniti bi te moral, Gorjak. Ako tega ne storim, pač ne tebi na ljubo. Želel bi samo, da bi ležal ti tak kakor žena gori, ki si jo tako zdelal.« Jezno mu je obrnil hrbet. »Oprostite, gospod župnik,« se je opravičeval. »Toda...«

»Jaz ničesar ne vem.«

Zdravnik je zaničljivo pokazal z glavo proti Petru: »Res ni njegova zasluga, če je nocoj ni čisto ubil!« in je šel iz sobe.

»In vi, vi hočete biti sodnik vsi vasi, Gorjak?« se je čudil župnik in si je delal silo, da bi bil miren. Stopil je tesno k Petru, trdo ga je prijel za ramo. Peter je dvignil oči, se zagledal v njegove in se izgubljeno režal:

»V nekaj tednih šele, v nekaj tednih...!«

*

Ko se je zmračilo, je prišel župnik Gorjakinjo sprevidet. A ji ni bila še določena sreča smrti.

*

»Tako lepo bi bilo!« je pravila teden dni pozneje Magdalena, ko sta stala ob njeni postelji zdravnik in župnik. Ta se je bil posvetoval z doktorjem o Magdaleni nesreči in o čudaškem vedenju Gorjakovem. Da bo skrbno pazil, je obljubil doktor. Zdaj je prigovarjal Magdaleni: »Glej, Gorjakinja, otroku si potrebna.« A bolnici so postale oči ob tem mračne in brezupne. Čez čas se je zasukal pogovor na krst. Kako naj bo fantku ime? Petru da je vse to vseeno, je pripomnila stara mati, toda če ona sme kaj reči, bi želela, da bi ga krstili za Lenarta. To pa zato, ker ji je studenček tega svetnika rešil življenje, pred leti, ko so jo zunaj na njivi napadle porodne bolečine. Obširno je pripovedovala vso zgodbo tistega nenavadnega poroda... In če bi tedaj ne bilo vode iz izvira Lenartovega, bi ona pač ne živela več, in kdo ve, kaj bi bilo z Magdaleno in otrokom... In tako misli, da naj Lenart Magdaleno vedno spominja, da ljubi Bog nikogar ne pokliče s tega sveta, dokler je človek še za kaj koristen.

Magdalena ni ugovarjala. Le botra ne bo mogoče dobiti daleč naokrog, je vzdihnila vsa zardela. Tedaj ji je osorno presekala besedo doktor: »Beži no, nikjer botra! Pa sem jaz preslab za botra?«

Tako se je zgodilo, da so fantka še tisti dan krstili. Stara Gorjakinja je nesla otroka h krstu. Doktor je stopal ob nji. Za okni, na cesto obrnjenimi, so se v tem času zganile marsikje zavese in topi otroški noski so se tu tam pritiskali na steklo oken. Pri Gorjakinji je sedela medtem soseda Lesičnica in je pletla. Porazgovorila se z Magdaleno ni. V spodnji sobi je sedel Gorjak in bolščal v prazno zibelko. Ko je čez pol ure mati otroka spet položila v zibelko, je sedel doktor k Petru in je rekel: »Tako, Gorjak, boter sem. In se smem za otroka tudi kaj brigati, mislim.«

*

Na Svečnico je šla Magdalena prvič spet v cerkev. Peter že od poroda otrokovega ni bil več v krčmi. Vsako prosto urico je presedel ob zibelki, zajemal je vsako potezo v obrazu otrokovem vase. »Meša se mu,« so govorili sosedi.

Nekega dne je prišel župan. »Nisi še fanta dal vpisati, Gorjak. Kako pa mu je ime?« Peter je poklical mater; ta je vedela: Lenart. »Torej Lenart Gorjak se piše,« je izjavil Peter.

Prigodilo se je nekajkrat, da so sosede, ako so prišle z njo skupaj na poti v cerkev ali pri delu, Magdaleno ogovorile, pač v zadregi, a ne neprijazno. Nobena ni marala biti z njo neprijazna. »Ne pove tako ne. Če bi bil moj...!« so se na tihem bale. Sovražna so ji bila v tem času prav za prav samo vaška dekleta. Moški so pogledovali molče za njo. Tudi sramotenje je za čas potihnilo. Župniku se je že budilo upanje.

Na Veliko noč je Magdalena prvič položila otroka v toplo aprilsko sonce na klop pred hišo. »Saj si to čisto ti!« je občudovaje vzkliknila Lesičnica, ko je z nekim izgovorom prišla sem čez. »Sveti Bog! Čisto ti!«

Zvečer so se sešle sosede, da bi malo pokramljale. Pa ni ta večer nobena rekla žale besede o Gorjakinji.

»Danes je ravno leto, da se ji je pripetila tista nesreča,« se je spomnil veliko-nočno jutro župnik in je sklenil, da bo pogledal k Magdaleni. Morda ji bo prav ta dan dobro storilo, ako bo mislila na kaj drugega. Dobil jo je z malim na soncu pred hišo. »Joj, Gorjakinja, mislil bi, da ležiš ti tu na klopi, če te ne bi videl sedeče pred sabo,« se je veselo pošalil. »Res si to ti, kakor te že nekaj let poznam.« Nasmehnila se je. Redek je bil zdaj smehljaj na njenih licih, a bil je lep, poln neke resne, klijoče zadovoljnosti. Kje bi bil Peter, je poizvedoval duhovnik. Da je šel danes v gostilno — »dolgo že ni bil tam«, je pristavila in zardela.

Župnik je na tihem sklenil, da bo tudi pogledal v krčmo. Zdaj pa se je sklonil globoko čez otroka in se je poigral z njegovimi prstki, ko je govoril — ni treba, da bi kdo, ki bi jih opazoval, čutil resnost njunega pogovora. Kakor vse kaže, se je s Petrom vendar na boljše obrnilo, postal je mirnejši, ne poseda toliko pri žganju, upravičeno bi mogli upati, da bo vendar še vse dobro. Ona pa naj poskrbi, da ga spravi, ako le mogoče, k velikonočni spovedi. Mnogo pričakuje od tega za Petra in za oba, saj ni treba, da bi prišel prav k njemu, svojemu župniku.

Da tega ne more obljubiti, je odgovorila Magdalena. Saj mu ona ne sme ničesar reči. Res ni več tako hud kakor prej. Toda: »Saj vendar nič ne govori z menoj, ne besedice ne izpregovori z menoj,« je končno priznala.

Župnik se je ustrašil. Torej vendar še ni miru? Torej Peter še zmerom čaka! In ne bo nikoli temu konec? — Vstal je. Prišel je, da bi tolažil. A kako naj, ko pa ne more predreti v temoto teh dveh življenj — ko pa sam spet in spet stoji ves prestrašen pred zevajočim prepadom teh dveh duš?

Ko je malo pozneje stopal proti gostilni, je srečal starega učitelja. Dobro sta se razumela s tem razmišljajočim, a globokim možem, in ga je povabil na vrček piva. Toda učitelj se vabila vidno ni razveselil. Da se ogiblje gostilne, odkar so bili tam tisti prepiri zaradi Magdalene — saj je župniku gotovo znano; človek nikoli ne ve, če se tudi ne bi zapletel v te sitnosti.

»Pravkar prihajam od Gorjakovih,« je povedal župnik.

Učitelj je poslušnil: že dolgo da je nameraval z njim, dušnim pastirjem, o tem govoriti; saj je Peter sedel vsa leta v šoli pri njem, tako ga pač tudi nekoliko pozna. Kaj pa sodi župnik o trenutnem miru?

Upal je, je priznal župnik, da bo vendar bolje. A so se mu pravkar porodili novi dvomi, zakaj Magdalena mu je vsa malodušna priznala, da mož še ne govori z njo, vobče nič ne govori — grozno je to.

»No, glejte, glejte!« — Učitelj se je razvnel: »Gospod župnik, večkrat sem rekel doma ženi: Berta, sem ji rekel, jaz temu miru nič ne zaupam.« Zdaj je bil mož v pravem tiru.

Peter da je bil, to ve on dobro, že od nekaj fant, ki se je kar nenavadno — reči bi se smelo: strastno — v kaj zažrzel.

Ko se je zdaj po vasi razglasilo, da Gorjak po cele ure poseda pred zibelko, je on, učitelj, takoj vedel, koliko je ura. — Postal je s široko razkrcenimi nogami in je s palico dežnika vrtal v zemljo, globoko, globlje. »To je namreč tako,« je poučeval: »Peter je bil čisto drugače zaljubljen, kakor so navadno tukajšnji moški. Ti pridobivajo k svojemu premoženju — kakor pravijo — k svojim njivam, svojim lokam, svojim gozdovom, svoji živini, svojemu denarju še ženo, kakor si preskrbijo mlatilnico ali konja. In tako spada žena k njih premoženju. In otroci, ki jih rodi, spadajo tudi k premoženju; imenitnejše je, več vredno, ko je pa zdaj nekdo tu, ki ga bo skupaj držal in ga tudi povečal, kadar očeta več ne bo. Pri Petru je bilo to drugače. Že pri njegovem očetju je bilo drugače. Temu ni bilo premoženje prvo, žena je bila prva. Dobro sem jih poznal, stara dva Gorjaka. Res je bila žena prva, kar je mož — da se tako izrazim — le imel. Brez žene bi Štefan bil in ostal hlapec. Pa je postal polgruntar; spočetka le najemnik, najemnik na majhnem posestvu. Toda bil je ponos v možu, čisto zaril se je v ponosno misel: kmet hočem biti! In je najeto posestvo postalo njegova lastnina. Kozji hlev se je spremenil v hlev za krave; in žena mu je krepko pomagala, ker je njegovo veselje bilo tudi njeno. — Prav taka je s Petrom. Ne žene samo za nameček vsemu drugemu in da bi vse skupaj držala, si je iskal, ampak ženo, ki bi iz nje nekaj naredil, naredil on, Peter. Toda taka je morala biti nekaj vredna, vredna njega, Petra! Gotovo, tako si je Peter vse zamišljal, in četudi ni natanko vsega tako mislil, v sebi je imel to, čutil je to. Potem ga je pa to razočaranje z Magdaleno seveda treščilo iz njegovih nebes. A kaj pravim?«

Pomolčal je, iztrgal dežnik z naglo kretnjo iz luknje, da je v zemlji zazevalo kakor rana.

»Ne iz nebes! To ne bi bilo — že oprostite, gospod župnik — tako hudo. Iz zemlje ga je izrvalo, Petra, prav iz zemlje! Glejte, gospod župnik, njegov ponos« — učitelj je iskal pravih besed — »njegov ponos je bil zdaj udarjen, strupeno zaušnico je dobil; pred vsemi ljudmi je postal smešen, ni imel več tal, kamor bi poganjal korenine. In če bi tudi dejansko ne bilo tako hudo — notri v njem je bilo tako. Zato tudi to z otrokom ni nekaj, kar bi bilo mogoče izdivjati s kričanjem nekaj dni ali tednov. Ne, ne, ne bo miru v vasi, se bojim.«

Župnik ni z besedico ugovarjal. Pa je učitelj nadaljeval:

»Bilo je baje strašno, kaj se je pri Gorjaku s to obžalovanja vredno žensko godilo. Čez njo je zablesnel prvi vihar popolnega razdejanja, ki se še vedno vrši v Petru, pa tudi tisti prvi naval divje obrambe zoper prihajajočo, ne, iz njega rastočo propast vse njegove prihodnosti. Morda porečete: 'Vse njegove prihodnosti — to vendar ne bi bilo zaradi tega otroka potrebno.' Po naših mislih: morda ne. Toda zanj, za Petra, skoraj ni bilo drugače mogoče. Kak drug bi morda odpravil to z nekaj grdimi kletvicami. Peter ne. Temu je bil njegov ponos potreben za vsako delo, pa tudi za ves uspeh. In ta ponos, to bi bila žena, ki bi ga iz njenih rok spet in spet prejemal — svoj ponos, ki je bil njegova moč. To, to je: njegova moč je zdrobljena. In tako njegova besnost divja predvsem proti nji, ki ga je ociganila za njegovo prihodnost in za prvorojenca. Bilo je pa lahko tudi naprej napovedati, da bo prišel dan, ko se bo njegov srd obrnil tudi zoper njega, ki je kriv, da se mu je vse zrušilo.

In ko sem zdaj slišal, kako že tri mesce bolšča v obraz otroku, ki ni njegov, sem vedel: očeta išče. Ne, Petru se ni zmešalo, ne; s tisto brezdanjo strastjo,

s katero je ljubil, a ne toliko žensko, najbolj sam sebe, kmeta Petra Gorjaka — s tisto strastjo se zdaj zagrizava v svojo maščevalnost. In najsi ga najde ali ne, svojega sovražnika, prej ali slej se bo njegova maščevalnost obrnila zoper vse, ki so bili priče njegovega ponižanja. In v tem, prav v tem se mu bo zmedlo, se bojim, in ne bo usmiljenejši z njimi kakor s svojo ženo.«

»Pa je bil vendar tako dober, priden fant,« je pripomnil župnik.

»Koliko zlobe, mislite, gospod župnik, mu je pač treba, da davi tisto zaničevanje samega sebe, ki se spet in spet dviga v njem?«

Sunkoma sta se obrnila oba moža. Njima za hrbtom, iz gostilne, oddaljene niti toliko, kar vrže človek kamen, je planil bučen, grd smeh. Oba sta poznala glas.

»Ali je že spet pijan.«

Župnik se je poslavljal: »Moram tja, gospod učitelj! Drugič kaj več!«

*

V veži gostilne je župnik postal. Gnusilo se mu je, da bi vstopil. Gostov v sobi ni bilo mnogo, kakor je videl skoz motno steklo pricestnega okna. V kotu, kjer navadno, je sedel Gorjak sam za mizo, pivo pred sabo. Ni bilo jasno, je li pijan od piva ali od svoje strasti.

»Poprej, poprej vam je bilo vsem podobno, vam vsem. Zdaj, zdaj je podobno samo dvanajstim, samo še dvanajstim,« je razlagal fantom pri sosednih mizah, za katerih posmeh se navidezno niti zmenil ni.

Smejali so se.

»Kar smejte se, le vsi skupaj se smejte! Nazadnje pa, mislim, se bom smejal samo jaz.«

Uganjali so z njim šale kakor s kakim tepčkom.

»Eden izmed dvanajstih, eden teh se prikazuje že bolj in bolj jasno,« je razlagal suho, skoraj poučljivo. Na ves glas so zarežgetali fantje, na široko nad mizo so se sklanjali od hahljanja. Sodili so, da govori iz pijanosti. Toda četudi bi — ni li prav v ti odkrival svojih najskrivnejših misli?

Kar se je zadril, brez povoda nenadoma prešinjen z besnostjo: »In če bi moral čakati deset let, celih deset let — dobim ga vendarle, psal!«

Smejali so se. Kako bi tudi mogli vedeti, da je v duši Petrovi to uro maščevalnost pričela svoj bojni pohod? Smejali so se.

*

Smejali se pa niso več čez leto dni in ne več v naslednjih letih. Ali se je sploh še kdo v vasi smejal?

Ob proščenju, ob pustu, ob žetvi in zahvalni nedelji je bilo pač dovolj rjovenja in kruljenja — toda smeh, srečen, srce razveseljujoč, nalezljiv smeh, ta je nekdanj bil. Fantinom je bilo bolj za nož ko za smeh.

Možje niso več umevali šale, kadar so sedeli pri pivu, in kjer so prej letele sem in tja dobrohotne zbadljivke, se je skrivala zdaj za vsako besedo zavist in prežala nezaupnost, in gostilničar jih je moral vsako nedeljo nekaj razgnati, ki so pričenjali tepež, ter jih za silo pomiriti.

Ob gostijah so se držali po sili svečano, klavnreje kakor poprej pri najžalostnejši sedmini. In ako je hotel kdo na vsak način spraviti ljudi v dobro voljo, so ga gledali posmehljivo kakor slabega komedijanta.

Dekleta, ki so se nekdanj iz cerkve grede veselo smejale in druga drugi nedolžno nagajale, so postale druga do druge nezaupne in so se oprezovale z ljubo-

sumno zlobnostjo, in na poti se je vsaka ob prešernem pozdravu tovarišice zaničljivo našobila in je v stran pogledala. Celó na plesu niso postale voljnejše in so vsako zaupnost odklanjale z neprijaznimi in nezaupnimi pogledi.

Celo otroci, ki so jih spomladi pisane kroglice in obročki izvabljali na cesto med hišami, v jeseni pastirski ognji na njive in travnike, ki so se pozimi vozili na lastnoročno stesanih sankah in so poleti skupno hodili po jagode — celo ti niso bili več tako zaupni pri igrah, ampak so se spogledovali z neprijaznimi očmi odraslih in se nista mogla ne dva odkritosrčno sprijateljiti. Učitelj še ni imel nikoli takih letnikov v šolskih klopeh, ki bi se vsi le veselili, če je zaradi njih tožarjen moral kateri trpeti, in ki so se tudi proti njemu vedli prihuljeno in z zlobno zahrbtnostjo. — Niti malih, ki jih je pripravljaj na prvo sveto spoved in prvo sveto obhajilo, ni mogel župnik z vso svojo dobrotljivostjo iztrgati iz zastrupljenega vaškega ozračja.

Zakaj obrekovanje je šlo po vasi, pa ga ni bilo mogoče zgrabiti.

Magdalena se ni prikazala na cesti razen v skrajni sili, h Gorjaku pa tudi ni nihče šel, kogar ni naravnost silila njegova služba, kakor poštni pot in sluga od davkarije, ta pa nista govorila besedice več, kakor je bilo pač potrebno. Celó kramarica, ki je šla v vsakem letnem času enkrat skoz vas, ni hotela tvegati očitka, da je h Gorjakovim kaj nesla ali celo od njih odnesla, pa se je ognila tako obrekovani hiši in rajši ni tam nič prodala. Gorjak tudi ni nikogar ogovoril, vaščani so mu pa vračali z enakim.

Le zvečer in ob nedeljah je posedal v gostilni in si je vsakega ogledoval, vse po vrsti. In vsakokrat, kadar je katerega ali njih več s svojimi zagonetnimi, nemirno se svetlikajočimi očmi prijazno, kar po prijateljsko pogledal, se je plazilo po vasi novo šušljanje in je imenovalo nova imena, spet in spet nova.

Nihče pa ni mogel določiti, od kod to šušljanje izvira.

»Ven ga vrzi, teča režečega se bebca!« se je nekoč, tresoč se od jeze, Tratnik vsem čez glavo zadril na gostilničarja.

Gorjak je z zmagoslavnim obrazom, mirno, da je človeka kar izzivalo, pritrtil. »Prav pravi Tratnik! Kar ven me vrzi, Dvornik! Saj ti navešam same dolgove. In ti ne prenesejo, ako sem prijazen z njimi tu notri. Se jim bom moral pač zunaj na cesti v obraz smejeti.«

Fant Gorjakov, Lenart, je rasel med vso to kakor zvonik visoko nakopičeno strahoto, grozo, srdom, budečim se in komaj zadrževanim sovraštvom, ki se mu nihče ni upal zoperstaviti, v slabotnem upanju, da bo njemu prizaneseno, dokler bodo drugi v to zapleteni, brez toplote in pomoči, kakor v gosti, donebesni hosti. Ne da bi mu bil kdo kaj storil! Nihče ga ni tepel! Nihče zmerjal. Nekoč je v gostilni nekdo napit zarjul: »Pa ga ubijte, to nečisto seme, če vam je tako na poti!« — »Pa se vendar ne boste lotili lastnega mesa in krvi,« se je rogal Peter, že med vrati, in je šel, in nihče ni vstal zoper njega. — Ne, zgodilo se ni otroku nič. Toda kjer se je prikazal, so izginiili drugi otroci, še preden je prikoracal do njih s svojimi dveletnimi, triletnimi nogicami. In če je stal nepričakovano pred igrajočimi se otroci, so se razpršili kakor pred prikaznijo, saj so govorili starši o njem le šepetaje in z neprijaznimi pogledi.

Tudi oče mu ni storil žalega. »Lepše ravnaj z njim, s tujim semenom, kakor vi s svojimi,« se je rogal časih.

Ko je šel fant v četrto leto, ga je prijel Peter neke nedelje za roko in je šel z njim skoz gručo pred cerkvijo stoječih mož. »Glej, Lenarček,« mu je govoril,

namenoma glasno, z resnim, skrivnostno zaprtim obrazom, le oči so mu bliskale in s prstom mu je kazal okoli stoječe. »Glej, Lenarček, tale je Kraljev Janez in ta stari Travnikar; ta Prisojnikov Martin in ta, ki nama je zdaj hrbet obrnil, Križnik. Tale, glej, je Sodarjev Vinko, in ta, ki pred nama kar beži, Knez Andrej. Pazi in dobro si jih zapomni, fant! Bom ti jih še večkrat pokazal. Moraš jih vendar spoznati, ljudi v naši vasi.«

*

Nič več se niso ljudje prerekali zaradi Gorjaka. Toda kamor je prišel, so govorili tiše in se jim je pogovor leno vlekel. Vsi pa so se ogibali njegovim pogledom. Kakor prikazen je hodil po vasi in vendar ni storil ničesar, česar ne bi bil delal prej, svoja dela je opravljal, ob nedeljah in ob večerih zahajal v gostilno; le obisk cerkve je že davno izbrisal iz svojega življenja. Toda ob času ranega opravila ali pozne svete maše ni več ostajal v postelji, kakor v prvih časih, ko se je tako spremenil. Ob ti uri je pohajal s počasnimi koraki po trgu pred cerkvijo med skupinami mož, je prisluhnil kaki besedi tu, kakemu stavku tam, in je vsem, ki se mu niso mogli izogniti, pogledoval smehljaje v oči. Drugekrati je postopal po kratki poti gor proti cerkvi in je vsem, ki jih je srečal, prijazno pokimaval v pozdrav. Toda njegov smehljaj se je rogal. In je potem župnik lahko pridigal še tako lepo, izza njegove glave se je zmerom prikazoval drug, bled, z razmrščeno brado obrobjen obraz in se je smehljaj, in iz sevajočih sveč na oltarju, iz bleščeče se monštrance, da, celo v tišini ob povzdigovanju je vernikom bilo, kakor bi jim sevale nasproti Petra Gorjaka oči. In v njih mlačne in vroče molitve se je vsiljevalo vprašanje: »Kdaj udari mene?« Drugi spet so obtoževali župnika, da tega plazečega se, nedoumljivega obrekovanja ne zna ustaviti. Zakaj dasi je Peter vsakemu moškemu s svojim vedoče zaupnim smehljajem enako pobliskaval v obraz — že da so se mu oči posebno zasvetile, že da je odprl in zatísnil oči, da se mu je lice posebno spremenilo, je zadostovalo, da se je pojavila govornica: »Teža je danes prav posebno pogledal! Temu je pomežikal! Temu se je nasmejaj z mežečimi očmi! Teh eden bo!«

Župnik si ni znal pomagati. Stopil je nekoč pred službo božjo sam ven na trg. Upal je, da bo s tem Gorjaka ugnal. Toda ta je ravnodušno pristopil k njemu: »Gospod župnik, mi boste malo družino delali?« Možje so se v krogu odmaknili. Vseh oči so visele na njima. »Gorjak, kaj vendar počenjate?« mu je očital duhovnik. »Pojdite rajši v cerkev, ali če že res nočete, ostanite vsaj doma in pustite ljudi pri miru!« — Peter na to očitaje: »Ali je kdo trdil, da ga pri miru ne pustim? Lagal je, ako je kateri to rekel.« Pa se je spet tako čudno nasmehnil: »Glejte, gospod župnik, to je tako: Vsakega se veselim, kadar pridem sem, premišljam, ali naj grem v cerkev ali ne. Morda še kdaj pridem. Veselim se pa res, koliko spokornikov je na svetu. Vsakega se veselim, zato tudi vsakega enako prijazno pogledam. Da ne more nihče reči, da nisem bil prijazen z njim.« Nagnil je glavo na stran in se je župniku od spodaj gor v oči režal, ko je še pristavil: »Kajne, midva, midva se že razumeva.«

Zgodilo se je pa, da več in več vaščanov ni več prenašalo, da bi jih še na poti v cerkev pregnala molčeča, smehljajoča se obdolžitev Petrova, in so se ogibali cerkve, drug za drugim.

Ogibali so se pa tudi gostilne, kjer so bili brez usmiljenja izpostavljeni pogledom Gorjakovim, da gostilna niti ob nedeljah ni bila več polna.

Pa je nenadoma od nekje zasikala govorica z neusmiljeno neizprosnostjo: »Gostilničarja hoče Gorjak s tem uničiti; ali ima morda kak vzrok za to?«

Vsi v vasi so vedeli, da tiči Peter pri Dvorniku globoko v dolgovih. Saj je bilo na črni deski za točilnico zapisano samo njegovo ime in naokoli dolga vrsta števil.

»Gorjak, ne morem ti več tako dajati,« se je ojunačil nekega večera gostilničar, ko sta bila s Petrom sama.

»Koliko je?« je vprašal Peter. Ko je slišal vsoto, je mirno dejal: »Pa vzemi rjavko s teletom; pošlji jutri ponjo!«

Gostilničar pogumno: »Ni mi treba tvoje krave. A ne poženi vsega grunta po grlu! Tvoj oče je vse življenje garal zanj.«

»Te moj grunt kaj briga in moj oče?« je zakričal Peter. »Misliš, da se smete vsi vtikati v moje reči, če mi otroke delate?«

»Znorel si, Gorjak!« je zakričal krčmar.

»Vem že dolgo; proč me hočete spraviti, iz moje hiše in iz vasi tudi!« Peter je rjul kakor že dolgo ne. »Toda na to veselje lahko dolgo čakate! Da je tu nekdo, ki vas je spregledal kot falote, vas trikratne pravičnike, to vam hodi napak, jeli? Toda Gorjak ne gre! Mora že kateri imeti prej korajžo — le povej jim — da me s poti spravi, mene in fanta, ki vašo lumparijo v obrazu po svetu nosi.«

Nekaj fantov je ob kriku prihitelo v sobo. Hitro so pograbili priložnost, da bi si izlili jezo, ki se je bila nabrala v njih.

»Tako govoriš zdaj, tako! Ti svetnik, ki nas z lumpi pitaš! Komu pa je podoben, fant? — Tvoji čedni ženi je podoben in nikomur drugemu, razumeš!«

»Misliš?« se je norčeval Gorjak.

Eden fantov se je ves razpaljen postavil predenj: »Komu pa je potem podoben? Govori!«

»Si ga lahko vsak dan ogledaš! Ga ne zaklepam!« se je rogal Peter.

»Komu je podoben, hočem vedeti!«

Gorjak se je zahahljal: »Nobeden med vami nima čiste vesti, se mi zdi! Vsak se boji, da bi mu prišla lastna podoba naproti. Naposled se tudi ne ve, če ni imel morda gospod oče kaj opraviti zraven.«

»Komu je podoben?« je rjovel fant.

»Očeta bi rad vedel? Fantovega očeta? Si ga le sam poišči, Sodar! Imaš oči kakor jaz! Pazi pa, da ne prideš morda še v žlahto!«

Fant je dvignil pest, da bi udaril. Toda gostilničar ga je prestrigel: »Ne naredi nesreče še večje, Andrej! — Ti, Gorjak, pa pojdi! Jutri pridem po kravo.«

»Pa si pri tem ogledaš tudi fanta, Dvornik, kaj?« je še zasmehoval Peter. Vrata so zatresnila za njim.

»Ta pesl!« je divjal Sodar.

Krčmar se je tresel: »Ako bi mi ne bilo za Gorjakinjo, mi res ne bi bilo za še eno nesrečo. A ta ima tako že pekel.«

»Kdo pa je kriv vse te grdobije, če ne ona?« se je srdil mladi Travnikar. »Temu mora biti kdaj konec!«

»Povedati mora, kdo je oče!«

»Tako, povedati mora? In če bo potem...« Krčmar ni dokončal stavka. Šel je.

Fantje so si sovražno strmeli v oči.

*

Magdalena je pričakovala peto dete. Ako se je z blagoslovljenim telesom ali vsa izžeta po porodu vlekla po vasi s težkim bremenom na glavi ali je hropela za

visoko naloženo samokolnico, je bil njen obraz kakor jasno zapisana obtožba. Saj je nosil globoko vgrebene brazde osušenih solz in v trudnih očeh je gorel sij brezupne bede in neumevanja, kaj se godi z njo in zakaj. O nočeh brez spanja so tožile sive vrečice pod očmi in rdeče nitke, ki so kakor mreže obrobljale temno rjavino njenih oči. O urah neusmiljenega trpljenja so pričala usta, ki so jih tesno stiskale neštevilne gubice in so jih ustnice kakor spone sklepale in vendar ne mogle zabraniti, da so še v svojem molku kričale od gnusa in osramočenja. Votlo in razpočeno kakor skodelica iz krhke gline ji je visela koža lic na kosteh in ji risala v obličje gorje notranjega trpljenja in grenko stisko krvavečega srca. Na sencéh se ji je vlekla koža tenka in izmučena čez modrikaste žile in kakor zgodnja slana na krhkem vejevju so ji mahedrali čez njo kosmiči svetlih, osivelih las.

Med hlevi, hišo in gumnom, med ječmena snopi in strniščem, med polzečim potenjem za žnjeci, med počasnim udarjanjem cepcev na skednju, med moža pijanostjo in besnenjem, med plaho in nezaupljivo radovednostjo vasi je nosila svojega drugega otroka, Vencla, tretjega, Notburgo, četrtega, Marto, in zdaj petega, brezimnega še. Rodila jih je brez ljubezni, otroke kmeta Petra Gorjaka, v strahotnih urah, zmerom v smrtnih bolečinah; rodila jih je izgarana, brez volje, kakor je prenašala njegove sunke, kakor je sprejemala njegove udarce, kadar je zdvijal, in je umivala njegove pijanosti blato z nje, da ne bi otroci videli očeta takšnega, kakršnega je gledala ona. Otrokom svojega telesa je dajala piti zadnje moči iz zgodaj uvelih prsi in z vsakim je dajala kos za kosom svojega življenja. Upala je samo še eno: da bi bila rešena! In to upanje je gojila od jutra do večera, iz noči v dan, iz poletja v zimo, od pomladi do jeseni. Toda prezgodnje je bilo njeno upanje. Smela se je predajati, se izčrpavati, se dati izmozgati, roditi in dojeti, hiši je smela biti dekla in hlapec njivam — umreti pa ni smela.

Otroci niso videli matere nikoli smehljajoče se, nikoli niso okušali njene roke mehkega božanja ali dobili celo poljub na lase; toda tudi udarcev mati ni imela zanje, zakaj slehernega, ki ga je dobila, je ohranila zase, ki bi ga dala, bi se ji zdel greh. To je bila njena ljubezen, da je trpela. Še majhni so otroci videli, kako se je rušila pod pestjo očetovo; tedaj so se priplazili k nji, s sramom v očeh, in se niso ganili od nje, da jim je velela iti. A ukazovanje njeno je bilo milo.

Tu tam je prišel pogledat doktor iz doline. Toda kaj je bil doktor? Pripeljal se je, odpeljal se, toda med njegovim odhodom in prihodom se je zgodilo toliko, česar ni mogel odvzeti. »Vse je dobro,« je odgovarjala njegovim vprašanjem. A dobro je slišal iz njenih besed njeno skrivno vdanost: odvzeti nam naše nesreče vendar ne morete, z vso vašo voljnostjo in vsem znanjem.

Kadar se je Peter zaril v svojo maščevalnost proti vasi, je prinesel svoj grozljivi smeh v sobo svoje hiše in se je še tu smejal po cele ure predse.

Napoved župnikova se je uresničila: Lenart ni bil več plavolas. Njegovi lasje so bili lepo rjavi, res še svetli, vendar pa že s temnim sijajem, ki je postajal močnejši in močnejši. Z vsakim dnem je postajal bolj podoben materi, navzel se je celo njenega tihega vedenja. Da, kdor bi pozorno opazoval njegovo obličje, bi našel v njem prej sličnost s Petrom Gorjakom kakor s katerim koli moškim v vasi. Zakaj noben obraz ni bil v Magdaleni, ko je otroka nosila, tako živ kakor obraz njenega Petra, in čutila je njegovo trpljenje in njegov srd mnogo prej, kot ga je videla prvič pred seboj. Le podlost ji je bila neznana. Toda je bila res podlost, kar ga je delalo takega? Ko je morala še sama nositi vso njegovo besnost, je dostikrat čutila, in če je bila kaka tolažba, je bila v tem spoznanju: bila je razjedajoča bol v njem, ki ga je gnala v tako besnost, bila je blodeča, nemirna,

brezdomna ljubezen, ki jo je ubijal s svojim divjanjem. A kje bi mogla najti in vzeti moči, da bi ti zablodli ljubezni pokazala pot nazaj domov, v sebe? In ni li bila brez obrambe zoper skeleče roganje, s katerim je v slepi neusmiljenosti rezal v njo in v samega sebe, v katerem si je celo domišljjal, da ga ni varala samo z enim — da bo morala to trpeti, je vedela že dolgo — ampak da so jo imeli vsi, ki so jo poželeli. — Ali so kje besede za tako gorje?

Ko je videl Peter v zibelki svojo prvo hčerko, se je omehčal, posedal po cele dneve pred posteljco, zdaj zdaj na glas zaihtel, raskave roke položil na mehko glavico otrokovo — vse njegovo zmedeno hrepenenje po tihi, mehki nežnosti ženske se je za ure razlilo, razlilo brezupno. In tedaj se je začelo, da je svojo prekipevajočo maščevalnost z režečo se odurnostjo ponesel na cesto in v gostilno.

In je iskal. Nikogar ni izvzel pri svojem iskanju. Pogledi so mu grebli po vseh potezah fantovih, od kod bi bile. V svojem tuhtanju je gojil upanje, ki mu je bilo kar potrebno, da mora v obličju fantovem izslediti tistega sovražnika. Posadil si je fanta večkrat med kolena, ga ogledoval, prisilil njegov plašni pogled v svoje oči, otipaval s prežeče živim pogledom lice, usta, bradico, sence, ušesa, nosek, čelo in sleherni zgib v obrazu fantovem. In se je morda dogodilo, da so mu oči videle, česar bilo ni, in želje so mu izsesale iz fantovega obraza kak obraz — in hahljaje se je udaril po njem.

Druge krati je iskal drugače: vse je trpinčil. Vse je nategoval na natezalnico s svojim režanjem, zlobno prežečim režanjem. Kako so se bali njegovega smejanja celo najmožnejši kmetje! Kako so se tresli pred njegovo prijaznostjo! O, to je bilo maščevanje, nič bi bil proti tem sladkostim celo udarec v obraz nasprotniku. In tudi ob tem je hranil svoj neprestano budni sum. Iz strahu, s katerim so se srečavali z njim, iz zaskrbljenosti, s katero so se mu skušali izogniti, iz načina, kako so mu njegovo prijaznost vračali, je zajemal hrano svojim sumničenjem. In ako ni mogel več razločevati, za kom naj vrže svoj sum, ker je videl v vseh sovražnike, tedaj, tedaj je bila njegova blaženost največja in gorje njegovo najbolj pekoče, tedaj mu je preostajala samo še pijanost in brezumna, rjoveča, na vse strani udarjajoča besnost.

Mati Gorjakinja je hodila skoz to grozoto kakor senca. Bila je v hlevu, bila v kuhinji, bila na polju kakor vse življenje. A bila je povsod brez glasu, nema, nenadna kakor smrt. Bila je pač usoda žen na Gorjakovini, da umreti niso smele. Videla je propadati, kar je pomagala graditi. Videla je sina v pijanosti se opotekati iz dneva v dan. Videla ga je divjati, udarce deliti, udarce, ki bi jih dala ona njemu, ako bi bilo še dovolj moči v nji. Videla je, videla, videla. Obličje ji je bilo samo še oči, velike, široko razprte, otrple, svetle, presvetle oči; in te so bile povsod. V nočeh je bilo slišati njen drsajoči korak pred sobami, sredi dneva je nepričakovano stala kje med vrati. Očem svoje matere se je Peter izmikal.

Otroci so se starke ogibali. Pri materi so pa bili, kjer je bilo le mogoče. Niso delali ropota, otroci Petra Gorjaka, in če se je kateremu kaj pripetilo, je bolečino molče požrl, skrivaj jo v se izjokal. Bali so se lastnega glasu. Zakaj pri njih je bila doma tihota, prostor je bil samo za očetov glas.

In od Gorjaka se je splazila ta tihota k Lesičniku, od Lesičnika k Blatniku in Pristovniku, od tega k sosеду, od soseda k tretjemu sosedu, od soseda do soseda, od hiše do hiše. V vsi vasi so takoj vedeli, če je kje otrok zajokal, hlapec zaklel. Toda zaupanje na uho,lušljanje, šepetanje je bilo tu in je bilo brez začetka in brez konca, in ako ga je hotel kdo zagrabiti, je grabil v nič in v zrak.

Župnik je videl, kako v vasi trpijo. Posvetoval se je z bližnjimi sobrati, s svojimi višjimi. »Poskusite še s svetim misijonom!« mu je naposled svetoval sam škof. Poskusil je. — »Aha, na stranpot hoče vse speljati,« je sikala govornica po vasi. — »Čemu le hoče na stranpot speljati? Čemu?«

Zvečer tistega dne, ko se je misijon začel, so sedeli v vaški gostilni fantje, kmečki sinovi in mladi hlapci, katere so pač ti s seboj vzeli. Zunaj so zvonili vsi zvonovi in vabili, vabili, vabili. Skoz nizka okna so fantje videli, kako so v pričenjajočem se mraku iz vseh hiš prihajali moški in ženske in šli proti cerkvi.

»Torej so prišli kapucini, trije patri,« je pripomnil krčmar, ko je postavljaj pred fante na novo natočene vrčke.

»Nič ne potrebujemo kapucinov! Pokoj potrebujemo!«

»Res, mir že hočemo imeti!«

»Očeta potrebujemo, to je vse!« je najjasneje izpovedal Sodarjev Andrej.

Zunaj so zvonovi utihnili.

V gostilni pa so fantje stikali glave . . .

Dolgi Janez, Mlinarjev najstarejši, je poklical gostilničarja na stran: »Najbolje bo, oče Dvornik, da bi vi ničesar ne slišali. Morda imate v kuhinji kak nujen opravke!« — In je obotavljajočega se kar porival iz sobe. »Zdaj bi se mi sami radi pogovorili, veste. Ne moremo tega več gledati, mi mladi v vasi. Zdaj mora biti konec!«

Najglasnejši je bil Sodarjev Andrej: »Zdaj ga mora povedati, pa je! Ne odnehamo prej! In če bi morali ostati vso noč! In če bi morali priti ves teden vsako noč! Prej ne odnehamo! Prej ji ne damo miru! Ne odnehamo!«

»Pa je vendar že v osmem mescu,« je ugovarjal eden.

Mladi Mlinar, ki se je bil spet pomešal med fante, je udaril s pestjo po mizi: »Ne bomo več čakali! Ne ene ure ne! — Ako se pa kateremu tako smili, saj se lahko prizna za očeta.«

Prešteli so se. Bili so vsi. »Osem in dvajset nas je,« so določili.

Gostilničarja je kar naprej in naprej gnalo iz kuhinje v točilnico. A je mogel iz pogovora ujeti le odlomke:

»To pravim, nobeden ne gre na misijon, preden ne pove . . . !«

». . . Zato pa mora nocoj biti, da nam lahko župnik pomaga! Naj ji vendar na srce govori!«

». . . In to drži« — spet hripavi glas Sodarjevega — »kdor izmed nas osemindvajsetih ne drži z nami, ne drži do konca, ta se je sam izdal, da je on imel opraviti z Gorjakinjo.«

Tedaj je Sodarjev Martin, brat Andrejev, stopil v sobo, kjer so sedeli fantje v temi, luči gostilničarju niso pustili prižgati. »Pridiga je minila; kratko pobožnost še imajo,« je poročal. Nekaj časa se je oziral in ko Dvornika ni videl, je pristavil: »Ona je v cerkvi, drugi doma.«

»Dobro tako!« je vzkliknil Andrej. »Torej: kakor dogovorjeno!«

Poklicali so Dvornika, molče mu plačali, šli.

Noč se je že razpela nad vasjo, temna, oblačna, aprilaska noč.

Ozka, razsvetljena cerkvena okna so poslanjala svojo motno, rumeno svetlobo kakor zastave čez bližnje strehe. »Tebe, o Bog, hvalimo,« so pravkar zaigrale orgle, ko so fantje, trudeč se, da njih koraki ne bi delali ropota, prišli mimo.

Nobeden ni črnil besedice. Čemu mučimo to žensko? — je pomišljal eden. — Zakaj se nihče ne loti moškega, ki je v vso vas zanesel nemir? A ona je pač slabotna — si je priznal; toda on ne more zabraniti, on sam ne. In ali naj obrne sum nase, ako bi se ustavljal?

Iz cerkve je zavelo tiho cingljanje: bil je blagoslov. Pa je spet zavalovalo bučanje orgel, ki so kakor trombe sodnega dne metale svoje glasove na vse strani. Odprla so se vrata, in iz zlatega sijaja hiše božje se je usula truma vaščanov temna v temno noč in se razlila proti vaškim hišam.

Kakor slučajno so stali fantje pred Gorjakovo hišo. Prvi možje, prve ženske so šle mimo. »Lepo je govoril, kajne?« je vzdihovala stara ženica, ko je prihajala proti njim, »že tako lepo.« — »Pa tako silno žalostno,« je pristavila spremljevalka.

Tedaj je prišla Magdalena. Sama zase se je izločila iz množice domov hitečih in je stopala proti domu. Dva, trije fantje so stali prav na potu. Izogniti se je hotela. A tudi na ti strani so stali fantje. Tedaj je dvignila glavo.

»Eno besedo, Gorjakinja,« je povzel Sodarjev Andrej zelo glasno. Nekaj mimoidočih je postalo. »Samo besedo, Gorjakinja. Pa lahko takoj greš. Kdo je oče, nam povej!«

»Da, kdo je oče!« so mrmrali naokrog.

Magdalena je pravkar razmišljala, da bo morala spet iz starih cap skrpati plenice, ker so prejšnje že vse za nič in ne bo več dolgo, da bo prišlo peto. Kar so jo zadele besede kakor udarec po glavi. Pač je še stala, a zdelo se ji je, da se opoteka. Roke so se ji izpod rute položile dol po truplu. Eden fantov je to opazil:

»Nič se ne boj, Gorjakinja! Nihče ti ne stori nič žalega! Le šli ne bomo od tod, da nam poveš ime, samo ime!«

Za trenutek tišina. Ljudje so se zgrinjali, kaj je, so hoteli vedeti. Kar je Magdalena presunljivo kriknila kakor v smrtni stiski. S stegnjenimi rokami se je prerila med fanti, zbežala proti domu.

Ob hišnih vratih se je zaletela v dve človeški postavi. »Stoj, Gorjakinja!« je zaslišala. »Najprej ime! Pa lahko greš v hišo!«

Magdalena je postala otrpla, se začugala, tipala v stran. Z razprostrtimi rokami se je opirala ob zid, z licem na kamen naslonjena. »Ali bo zdaj konec?« je vihralo v nji. Za njo sta grozila mrmranje in molk. Čutila je, kako se bliža; mrmranje in molk — tudi molk je prihajal bliže. »Ah, naredite konec!« je pomislila. Zaszvetila se je luč, zagrabila po nji. Smolnico je prižgal nekdo. Obrnila se je, postavila se proti sovražnikom; v oči jim je hotela pogledati! Plapolajoč sij ji je posegel po licih, razgalil jih. — Groza je bila v njih. Vsem je plapolal v očeh plamen plamenice, sikal proti nji, lizal po nji, po njenem polnem, blagoslovljenem telesu gor do votlega, upalega obraza.

Sodarjev Andrej je stal pred njo; rekel je mirno — in za njim se je stiskala že glava ob glavo: »Gorjakinja,« je rekel, »nobeden ti ne bo storil nič žalega. Samo vprašamo te: kdo je oče Lenartov? Ne gremo prej od tod, da nam poveš, in če bi stali tukaj do jutra — in vsako noč bomo spet prišli, vsako noč, Gorjakinja, da zvmemo njegovo ime.«

Magdalena je molčala. In zdaj, ko je oči zaprla, je bil njen obraz čisto siv, celo v siju plamenice siv in kakor brez življenja.

»Ali je kateri iz vasi? Da ali ne, Gorjakinja! Pod prisego te vprašam!«

Magdalena je molčala.

Mrmranje naokrog. Štirikrat in še devetkrat, tokrat zamolklo kakor bi s treskom padala sekira, so zveneli udarci ure iz zvonika ljudem čez glave.

(Dalje prihodnjič)

Kaj ljudje na svetu najraje berejo

Po svetu tiskajo vsako leto veliko množino knjig. Čital sem nekoč točne številke, nisem si jih sicer zapomnil, ali vem, da sem se bil tedaj ogromni številki silno začudil.

Največji del teh knjig spada med »muhe enodnevnice«. Pojavijo se na knjižnem trgu, ljudje jih prečitajo, kak časopis o njih kaj pove in potem — se pozabijo. Če danes pregledamo vrsto knjig, ki smo jih čitali n. pr. pred tridesetimi leti in ki so tedaj veljale za mojstrovine, najdemo malo takih, da bi se kdo še danes zanimal zanje. Kar je ostalo, to je seveda res čitanja vredno. Danes, ko tiskajo neprimerno več knjig, je takih, o katerih menimo, da bodo ostale, še dosti manj. V veliki poplavi knjižnih novosti niti ne veš, kam bi se obrnil in kaj bi izbral. Pogled ti utone v morju novih knjig in čitaš pač to, kar ti slučajno pade v roke.

Včasih se pa vendarle zgodi, da se iz tega papirnatega morja dvigne ena ali druga izmed knjig, za katero se zanimajo čitatelji in ki stoji potem v svetli luči zanimivega čtiva. S tem ni povedano, da bi imele vse take knjige trajno vrednost. Nekatere baš ustrezajo modi in moda je močna gospodarica tudi pri izbiri snovi za čitanje. Dobro pa je pogledati v vsebino takih knjig že zato, ker bi človek rad vedel, kje tiči v njih tista privlačna sila, ki soodločuje o uspehu ali neuspehu kake knjige.

Premotri bomo to ali ono knjigo, ki vzbuja vsaj trenutno zanimanje širšega kroga čitateljev.

Axel Munthe: »San Michele«

Čudovita knjiga! Povsem drugačna je od običajnih romanov: je avtobiografija in zopet ne, obsega duhovno vesoljstvo, peča se pa tudi z najmanjšimi nazemeljskimi stvarmi, je abstraktna, ali zopet konkretna, da ne more biti bolj, poudarja lepoto življenja, obenem pove-ličuje smrt — knjiga kontrastov, nepričakovanih obratov v dejanju, zanimiva pa, kjer koli jo odpreš.

Munthe, slavni švedski zdravnik in pisatelj, opisuje življenje zdravnika, svoje življenje, čeprav trdi, da tega ni niti nameraval storiti.

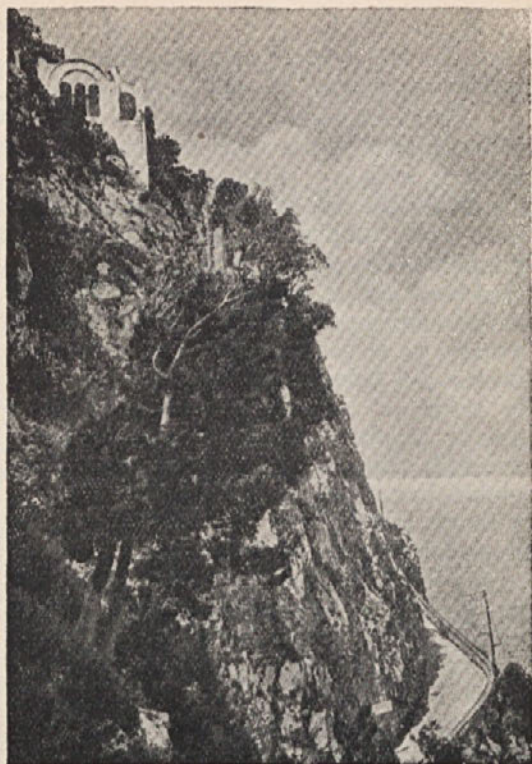
Kot dijak medicinec je prišel na otok Capri pri Napolju. Vasica Anacapri, visoko gori ob skalnih stenah poleg kapelice San Michele (Sv. Mihael), se mu je tako priljubila, da je sklenil postaviti si tam dom in prebiti tu vse dni svojega življenja. Tisti dom mu je postal neutešeno hrepenenje, življenjski smoter. Vedno

Axel Munthe,
avtor slovite knjige »San Michele«

je sanjal o beli hiši na najvišji točki otoka, od koder se odpira strmečemu očesu razgled, ki spada med najlepše in največičastnejše na zemlji. Pod razvalinami nekdanje vile rimskega cesarja Tiberija je našel stebre iz blestečega marmorja, mozaična tla, vaze, kipe in vse to je čakalo moža, ki bi znal v zemlji skrite in pozabljene zaklade dvigniti. In tisti mož je hotel biti on.

Ali prej je moral v svet za kruhom, za denarjem. Ko je postal zdravnik, je bival največ v Parizu, vmes pa so ga klicali sem in tja po Evropi; saj je kmalu zaslovel zaradi svojih izrednih zdravniških uspehov. V svoji skromnosti je utemeljeval te uspehe z ugotovitvijo, da je pač imel srečo. V resnici pa je bil človek, ki je iskal v prvi vrsti bolnikovo dušo, ki je zbujal zaupanje do sebe, in stara resnica je, da je v takem zaupanju do zdravnika pol zdravja. Ni se branil nobenega dela in nobene odgovornosti. Žrtvoval se je, ko je izbruhnila kuža v Napolju in ko je potres porušil Mesino. Pri svojih bolnikih ni vprašal, ali so bogati ali revni,

San Michele

Pogled na sončne strmine Caprija

San Michele

Beli dvorec sredi bujnih južnih nasadov

ali mu bodo kaj plačali ali ne; kjer je mogel pomagati, tam je priskočil. Zelo je tudi ljubil živali in nanje je imel neko posebno privlačno silo, da so mu slepo sledile.

Svojih misli na dom pri Sv. Michelu ni opustil niti za trenutek. Odkupil je potrebno zemljišče in začel graditi »belo hišo«. Ko mu je zmanjkalo sredstev za delo, se je odpravil v Rim, kjer so ga bolniki iz vseh krajev sveta že težko pričakovali. Kmalu si je gmotno opomogel toliko, da je mogel nadaljevati zidanje svojega doma in da je to delo tudi dokončal.

Ta dom je poglavje zase. Vse, kar je imel antični svet lepega, je bilo tu uporabljeno. Nastala je prekrasna hiša, ki se dviga baš tam, kamor lahko prodirajo sončni žarki od jutra do večera.

Pisatelj sam se pa hiše ni mogel dolgo veseliti. Pri svojem napornem zdravniškem poslu si je bil pokvaril oči in ni smel več bivati na soncu. Hiša gotova, njegov ideal dosežen — a on pa je moral stanovati v mračnem stolpu na drugi strani otoka, kjer ni bilo tako bleščeče sončne svetlobe. Z bolno dušo se je odpovedal soncu, ki ga je toliko ljubil.

Tu se konča knjiga v tihi resignaciji.

Anton Zischka: »Italija v svetu«

Okoli nas se razvijajo svetovni dogodki z veliko naglico. Skoro vsak dan nam prinese kaj novega, kako presenečenje, snov za premišljevanje. Mi pa dojemamo le na zunaj očitne učinke, nagibi za razvoj dogodkov nam niso znani. Sicer si skušamo ustvarjati na podlagi vesti iz časopisov in radia lastno sodbo o podanih dejstvih, do zanesljivih temeljev pa le ne moremo prodreti.

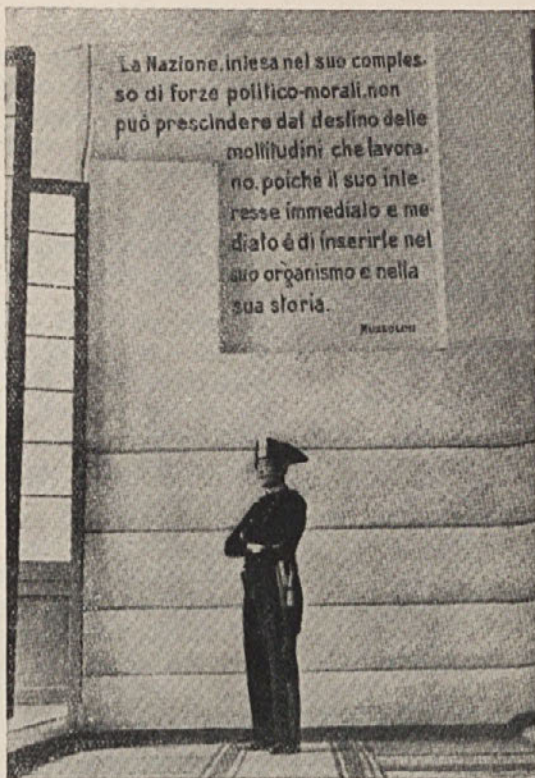
Pisatelj Zischka si je stavil nalogo, da nam posveti za kulise važnih aktualnih zgodovinskih izprememb, da nam odkriva tajne vezi v svetovni politiki, in potem izvaja iz vsega gradiva prav poučne sklepe.

Izmed njegovih knjig navajamo: Abesinija. — Vstajenje Arabcev. — Japonska v svetu. — Boj velesile bombaža. — Veda lomi monopole. — Itd. Že ta pregled kaže, s kakšnimi problemi se peča pisatelj.

Knjiga: »Italija v svetu« nam slika v 1. delu sedanjo Italijo, razvoj fašizma, pomiritev s Cerkvijo, notranjo ureditev države po novih principih, vodilne ideje in vodilne može itd. 2. del govori o materialni podlagi za razmah Italije kot svetovne sile, 3. del pa o razmerju Italije do sosedov in o njenih bodočih namerah za izgraditev kolonij.

Zischka piše tako, da podaja poleg velikih obrisov skoro na vsaki strani tudi kako zanimivo podrobnost, rekel bi, razkriva intimnosti političnega življenja in dogajanja. Čitatelj opazuje dogodke prav od blizu in marsikdaj vzklikne: »Ah, zaradi tega!«, če je naletel na kaj takega, česar v posledicah dotlej ni bil razumel, ker ni vedel za vzroke, kakršne navaja pisatelj z vidika svojega obširnejšega in temeljitejšega vpogleda. Nastajati vidimo sedanjo Italijo kot rezultat notranjega gibanja in lahko gledamo vodilne osebe pri delu. V knjigi je dosti številčk, ali vse nekaj govore in dokazujejo, nič ni praznega, nezanimivega številčnega materiala.

Za nas najvažnejše poglavje tvori vprašanje stališča naše države do Italije, kjer pisatelj zasleduje vzročne zveze in iz njih izvirajoče posledice v medsebojnem odnosu do najnovejše dobe.

To je slika, ki jo srečate v Rimu na vsak korak. Mussolinijevi izreki, vklesani v kamne in na zidove, vas spremljajo po vsej Italiji

V zadnjem poglavju nam pa želi odkriti še naloge, ki si jih je stavila moderna Italija glede na kolonije za bodočnost. Opravila je že mnogo dela, ali ima trden namen, izvršiti še marsikaj.

Knjigo lahko čitamo kakor kako zabavno knjigo, ker je pisana živahno in zanimivo. Postati pa more za nas zelo resna knjiga, če skrbno zasledujemo prikazovanje velikih problemov in njihovih tvornih sil.

Drago Starc

Pesem jutra

*Dolga je bila noč
in temine nemile z menoj ...
Pa je sinilo jutro. Hej, izza bregov
zableščalo je sonce! Zlati sij
vtisnil je vame svetel krog
novih sanj ...*

*Zdaj je minula noč, sprostil
sem se starih vezi in ves nov —
gledam v dan.*

*In leži, glej, leži pred mano ravan
in bel dom sredi ravni:
vanj bom zaprl veselje svojih dni ...
In radost, radost sijala bo vsenaokrog,
še Bog položil bo eno
svojih ljubečih rok
na moj dom ...*

*In bom šel, po stezi bom šel navdilj:
prvo dekle, ki mi ga dala bo cesta,
bo moja nevesta, hej, moja nevesta.
In radost, radost se bleščala bo
vsenaokrog:
še Bog sklonil bo eno svojih ljubečih rok
nad njo ...*

*Zdaj je minula noč,
svetel krog
novih sanj je v meni nastal,
zdaj ne poznam več temin,
dober dan je nad menoj zasijal ...*

Vida Taufer

Pesem

*Raztrgana si kakor dan na dvoje.
Z menoj se smeješ in z menoj ihtiš.
Me vežeš trpko kakor smrt v ovoje,
si kakor luč in kakor temen križ.*

*Kadar s teboj ob sinji mesečini
slonim ob oknu, zazveni tvoj glas.
In spet bežiš kot veter po dolini,
po sivih stenah iščem tvoj obraz.*

Beata Linzner

Beračeva

Sedemdeset,
sedemdeset let sem berač
in hodim s cajno,
sedemdeset let teptam že svet,
molim in godem na lajno.
Sedemdeset let že nosim križ
po Kalvariji življenja,
sedemdeset let me bije bič,
bič lakote in trpljenja.

Sedemdeset let žolčevino sem pil,
ki v dar so mi jo dajali,
sedemdeset let zaničevan sem bil,
let sedemdeset so me psovali.
Zdaj beračim ob tvojih nogah, o Bog:
te zadnje dni vsaj spreglej mi,
odvzami križ mi, odreši nadlog,
v kraljestvo beračev me sprejmi!

Beata Linzner

Pesem z morja

V mrakove mehke
se meša težek vonj cipres,
vonj oljk in smolnih borovih dreves.
Tam doli poje morje
svojo večno pesem.
V pristanu barke čakajo.
Ribič je prižgal fogar.
Zganejo se barke.
Vesla monotono padajo.
Svetokriški zvon zapoje Ave.
Samo za hip ustavijo se vesla.
Srca so pri Bogu:
»Daj nam dober lov!«

Mrak se je prelil v noč.
Morje poje svoj Nokturno.
Mreže se pogrezajo v vodo.
Barke čakajo ...

Beata Linzner

V uri samotni

V uri samotni
z mislijo tiho
ob oknu sedim.

Kot da bi lahne sanje
bežale mimo,
niti ne mislim nanje,
kar sami teko
pogledi tja preko polja,
kjer klasi srebrni

in purpurni maki cveto.
In, kot da bi lahne sanje
bežale mimo,
spomini iz dalje prihajajo,
puščajo v srcu nemir
in zopet se v dalji izgublajo.

V uri samotni
z mislijo tiho
ob oknu sedim.

Beata Linzner

Moji lokvanji

Zgodaj ob zori,
ko spijo še trave
in dremljejo bori,
se v skritem tolmanu
prebujajo moji lokvanji.

Zgodaj ob zori,
ko spijo še trave
in dremljejo bori,
nežno mi tkejo moji lokvanji
svatovski prt.

Zgodaj ob zori,
ko spijo še trave
in dremljejo bori,
hodim k tolmanu
in tiho sprašujem:
Kaj bo že kmalu, kaj bo že kmalu?

Beli lokvanji pa tkejo in tkejo.
Nič ne rečejo,
če prt bo za svatbo
ali za smrt.

Milan Venišnik

Zadnje pismo

Moj dragi fant!

Pod oknom češnja mi cveti,
nje cvetje v sobo mi dehti,
na veji ptičkov par prepeva
o sreči mladih, sončnih dni.

Le meni smrt cvetoče prsi grize,
ko vse si o ljubezni govori.
Še preden mine cvetje z vrtnih gred,
ugasnil bo za vedno moj pogled.

Ko sama bom, globoko pod zemljo,
zvečer, ko spet na vasi zapojo
kot nekdanj, pridi na moj tihi grob!

Takrat bo živo moje srce spet
in skozi zemljo čul boš tih šepet,
šepet brstečih rož, šepet zelenih vej,
in bom ti blizu kot nikdar poprej.

Napoleon in grofica Valevska

(Film, ki so ga kazali v Grajskem kinu v Mariboru)

Ta nesmrtna romanca o Napoleonu in grofici Valevski je posneta po knjigi Gasiovskega. Priča nam o ženi, ki je žrtev ljubezni za domovino Poljsko in obenem visoka pesem ljubezni, ki vse pretrpi in vse odpusti...

»Ali ste resnični ali zgolj stvar iz snega?«

prinesejo rajši drv.« Na steni visi zlato vokvirjen grofov portret. »To si ti, starin!« ga vpraša zaraščen možak in vrže v sliko steklenico, ki sta jo s tovarišem na dušek izpila. Neslišno kakor senca se prikaže za možem njegova žena Marija. Grofica Valevska. Še stari vojaki se mužajo med sabo, ko jo zagledajo. Njena lepota jih razvema. Mož ji veli, naj gre od tod. Kozaki se ji režijo: Mar vedno pušča goste same?

Sel naznani prihod Francozov. Eden izmed krutih kozakov useka z jermenom starega grofa po obrazu. Marija mu utre rano s prtom.

Med Francozi je tudi mlad častnik. Marijin brat Pavel. Stara mati Pelagija, ki se ji je zmračil um, ga smatra za veličanstvo. Dosti ima, da ga samo vidi. Grof Valevski zre ženi v oči: »O, da bi bil osvoboditelj tako dober, kakor si ti proti meni, Marija!« »In ti proti meni!« se mu zahvali ta.

Brat se ne more načuditi sestri. Nima več kit. Kako se je razvila, da je veselje! Dvigne jo in se zavrti z njo. Spominjata se svojih otroških let. Lovita drug

V neki noči 1807. skušajo ruski kozaki udreti v dvorec poljskega grofa Valevskega. Vrata bi naj odprl v imenu carja. Ker noče, ga ustrelje. Svetilka udari po praгу. Dvojna luč ugasne hkrati. Če ne zlepa, pa mora iti zgrda. Kozaki ne vprašajo. S svojimi iskrim konji se zakadijo kar po stopnicah. V dvorano. Uredijo si jo po svoje. Konju spodsne po gladkem parketu. Zrcala zvenkečejo, stoli frčijo v ogenj. Samo pravcato razdejanje. Kmalu še iztaknejo jedačo in pijačo. Kozaki so radi veseljaki. Pojavi se grof Valevski — hladno in z nasmeškom: »Služe vam

»Škoda, da vas nisem poznal že v mladih letih!«

drugega kakor takrat. Sluga Štefan jima posluži z zajtrkom. Marija radovedna poizvedla od brata o Napoleonu. Ali ga je že videl. Pavel pa — služeč Napoleona — jo vprašuje, če še vedno piše veliki N po zidovih. S sklenjenimi rokami in vsa zamaknjena posluša sestra pripoved o velikem vojskovodju, ki ga slava ni omamila. Še zdaj spi na trdem. Marija upa, da otme Poljsko. Nič drugega ne želi kakor svobodo svoje zemlje. »Da, Bog, rada verujem, da nas reši!« Poljub na čelo in brat odjezdi med zvoki koračnice: Hej Slovani, naša reč slovanska živo klije!

Grof ogrne ženo, boječ se, da se ne prehladi — ki zamišljeno zre za bratom. Z njim hoče v Bronin. Da vidi junaka svojih sanj — Napoleona. Skrivojka se pri nekem križu. Nekdo izmed spremstva jo zapazi: Napoleon. Prvo njeno srečanje z Napoleonom. Plamenica ji obsvetljuje obraz. Trepetajoča in vendar neustrašena odgovarja Napoleonu: »Kdo ste?« »Marija Valevska!« »Ali ste resnična, ali zgolj stvar iz snega?« Toda Marija je živa stvar.

Dva tedna pozneje se srečata v palači Poniatovskih. V sijajno razsvetljeni dvorani se predstavlja car. Sključen v tilniku, roke zadaj. Oči mu obvisijo na grofici Valevski. Spomni se je. Od grofa, ki je bil štirideset let komornik, izve,

Pričakujejo sina in carico Luizo

njal, tega mi car ne more zabraniti.« Med plesom Napoleon pozabi docela na takt. Grofica ga preveč zamamlja. Opozarja ga, da ju ljudje gledajo. Pa kaj bi tisto — oba sta prvič v Varšavi. Iz zadrege jo spravi vodja plesa: »Promenada!« Napoleon jo zapeljuje: »Prestarega moža imate. Odvedem vas s seboj! Saj ste prišli zaradi

»Vstani, tovariš, Francija nas pričakuje!«

da je to že njegova tretja žena. Čestita mu. Grofica mu noče izdati svojih let. »Prehladi ste za svojega moža! Škoda, da vas nisem poznal od mladosti.«

Začne se ples. Napoleon sedi s poljskimi plemiči, Z monoklom išče grofico. Med tem pa hvali Poljake, ki so njegovi najboljši vojaki. Sviri jih pred svojim ministrom, ki mnogo obeta, a ne da nič. »Jaz pa nasprotno, ne obljubljam nič, a več dam.« Grofica se pomenkuje z nekim kapitanom. Napoleon pošlje k nji svojega maršala, da jo prosi za četvorko, češ da je kapitanu potreben oddih. »Ako je to carjeva volja,« se odstrani kapitan s pripombo: »Vendar bom o vas sa-

mene semkaj!« »Ne, zaradi domovine!« ga zavrne grofica. »Boga ste mi zrušili.« In Napoleon ji reče, da ni Boga. »Zame ste bili vi kakor bog!« se mu razodene Valevska.

Trije poljski veljaki pridejo h grofu Valevskemu. Marija jim ponudi čaja in hoče oditi. »Če je vi ne rešite, je Poljska izgubljena!« s temi besedami jo zadrži sivolas senator. »Usoda Poljske je v vaših rokah. Vaša lepota vse premore.« Grof je na poslanstvo ves ogorčen, morda ljubosumen, da tako sramotno snubijo njegovo soprogo: »Ali bo taka sramota v čast domovine?« Pripravljen se je dvo-bojevati. Toda Marija sama odloči: »Kaj bodo rekli kdaj sinovi Slave, če bi se bala žrtvovati za svobodo svoje domovine?«

Črno oblečena in z zagrnjenim obrazom se znajde pred Napoleonom. Njegova senca pada na zemljevid Evrope. »Ste vendarle prišli? Vi ste edina žena, ki sem jo prosil ljubezni.« Odgrne jo ter ji sname klobuček. »Te ponosne ustnice bi vam rad poljubill!« Zadržal jo je pri sebi. Ob odhodu ga prosi grofica v imenu naroda za to, kar je njegovega. »Dajte, da prva javim svojim bratom, da so svobodni!« Napoleona to razjari. »Črtim žene, ki politikujejo! Divni ste! Ali kdo vas pošilja k meni?«

Ura že kaže tri. Mož bedi in čaka Marijo, Zasliši kraguljčke. Sam ji gre odpirat. Grofici se pozna izmučenost. Ne upa si pogledati možu v oči. Vdana je v vse. Lasje ji kuštravo silijo izpod klobuka. Mož je trd. »Valovice so tvoje. Sam se odpravim v kratkem v Rim, da izvedem ločitev.« Marija skrušena obsedi na stolu.

Nekega večera vstopi Napoleon h grofu Valevskemu zaradi prenočišča svojih častnikov. Marija mu ponudi kruha in soli po stari slovanski navadi: »Gost je prišel in Bog je stopil z njim v hišo!« Nato vošči lahko noč. Napoleon nemirno motri za njo. Zaganja ga iz sobe v sobo. Na divanu najde spečo Pelagijo. Vzdrami se: »Kdo ste vi?« »Jaz sem Napoleon!« »Kakšen Napoleon?« »Napoleon Bonaparte! Francoski car.« »Kaj ste mesečen, kali? Moj prijatelj je bil Ljudevik XIII.« Primora ga h kartam. Tu se spreta. Pravočasno še priteče grofica Marija in odvede mater.

»Ta ženska bi morala biti general!« prizna Napoleon grofici, ko mu pride nazaj jo opravičevat. »Sedite, Marija Valevska!« jo z obžalovanjem in oproščanjem povabi Napoleon. Rad bi jo imel za prijatelja. Krivičen ji je bil. Tako se čuti osamljenega. »Vi, ki ste gospodar vse Evrope, da ste brez prijateljev?« se mu neverjetno začudi grofica. Tedaj se Napoleon nasloni s komolcem na peč in ji pripoveduje: »Že na Korsiki, ko sem hodil v šolo, so me součenci odrivali od peči. In nikdar se nisem več mogel ogreti. To je bil moj prvi poraz. Ko mi je bilo sedem in dvajset let, sem odrinil na vojno. Žena se mi je doma medtem izneverila. Našel sem jo v objemu drugega. In zdaj rovarijo iz zavisti njeni svojci proti meni. Moj drugi poraz. Imel sem namen ustvariti zedinjene evropske države ter dati narodom svobodo in mir, a so me proglasili za največjega samosilnika. To je moj tretji in največji poraz. Pri vas, Marija, sem doživel svoj četrti poraz! Te ga se spomnite, ko me boste videli vsega v soncu!« Rahlo se ji prikloni ter jo pusti...

Ogrnjen v plašč se zagleda skozi okno na livado, kjer njegovi vojaki prepevajo pri nočnih ognjih. Grofica se mu tiho od zadaj približa. Napoleon vidi samo njeno tenjo. »Marija, ljubim vas!« si olajša srce. In sreča se jima je nasmejala. Zunaj sneži in njima je tako gorko od ljubezni v srcu...

V Finkensteinu si krajšata zimske urice. Mir, ki ga hoče Napoleon skleniti, bi jima naj to srečo podaljšal iz zime v poletje. Tu se sestane z avstrijskim diplomatom, ki mu ne gre v račune, kaj neki se Napoleon mudi tako rad v tem prenetem gnezdu. Diplomati mora čakati, Napoleon pa se uči z Marijo plesati. »Kako

vas kliče mati, ko vas ima najrajši?» ga sprašuje grofica. »Napoleone!« ji pove Bonaparte. Tako ga je tudi ona odslej imenovala. Napoleon jo ljubkuje. »Tako srce, kakor je tvoje, sem si vedno želel!« Avstrijski diplomat nestrpen vstopi. »Moj največji sovražnik!« zašepče Napoleon Mariji. Ima ga pri sebi, ker je zvit lisjak.

Javijo mu, da je osma brigada nared. Napoleon gre, da opravi revijo čet. Brat Pavel, Napoleonov polkovnik, izve od sluge za sestro. Takoj je pri njej: »Kaj delaš tu, Marija?« Razkrije mu, da je našla svoj cilj. Brat, ki sta se z njim prej zmeraj razumela, je zdaj ne razume, zakaj je pustila grofa. Obsoja jo. Ona ga skuša pridržati. Z očitkom: »Saj imaš Napoleona!« se ji iztrga. Godba igra. Marija ima solzne oči. Skozi okno se ozre na revijo Napoleonovih čet.

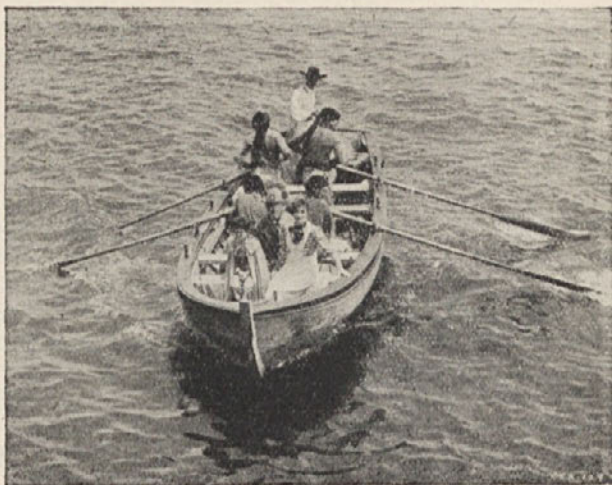
Dve leti pozneje čaka na razcvetlem vrtu Napoleonovo mater. Pariz. Materi je všeč: »Zakaj ste šli od moža?« Marija ve samo to odvrniti, da ljubi Napoleona. In sleherni mati žgoče želi, da ji je sin srečen. Tudi on da zdaj resno misli na ločitev.

Marija ji zaupa prvi svojo skrivnost, da bo dobila otroka. In Napoleon še tega ne zna. Tedaj pride kapetan Ornano z vestjo od carja: »Takoj na Dunaj!« Sluga Štefan mora spet pripravljati kovčge.

Tri tedne pozneje v Schönbrunn. Dunaj slavi štirideseti rojstni dan Napoleona. Ognjemeti. Bleščeč N žari nad cesarskim vrtom. Napoleon se lahko ponaša: »Od danes sem Evropa jaz!« Ob tej slovesni priliki mu predložijo tisti, ki jim ni dalo miru Napoleonovo nasledstvo, naj izbere dve kraljevski hiši: Romanovičev in Habsburžanov. Habsburžanke so se izkazale bolj rodovitne. To je odločilo. Zdaj šele pošlje po Marijo, ki se radosti svidenja.

Drug drugemu si padeta v naročje. Marija ne ve, kako bi na čim prisrčnejši način oznanila

Napoleonu svojo tajno. Toda on jo je prestregel. S cesarjem Francem je sklenil mir. »Njegovo hčerko si vzamem za ženo. Luizo. Niti ne poznam je ne. Ljubim pa samo tebe, Marija, ali razumeš?« Mariji zastane skrivnostna beseda na ustnicah. Ozre se na steno, kjer visi slika Habsburžana. Upre se iz vsega svojega

Od daleč prepozna Marijo Valevsko

Pod starim drevesom jim sluga pripravi večerjo

ponosa: »Kaj, od teh ljudi brez krvi hočeš ti priklicati življenje?« »Če bi izbral iz srca, bi morala ti biti moja carica,« jo skuša potolažiti Napoleon. Grofica ga obtožuje dalje: »Vi ste polni načrtov, ljubezni pa nimate. Koliko ljudi je šlo za vas v smrt! Pokazali ste svoje pravo lice.« Okrene se, da odide. »Nekaj lepega sem vam hotela povedati, a sedaj ni več važno.« »Marija, kam greš?« »Kaj jaz vem!« se sliši še pred vrati. Tedaj mu privedejo nekega revolucionarja, ki ga je hotel ubiti, ker ni dal ljudem zaželene svobode. Hotel ga je pomilostiti. Toda upornik zavpije: »Smrt tiranu, živela svoboda!«

Dunajski zvonovi pojo. Napoleon stopa pred oltar z Luizo Habsburško. Čez kratkih devet mesecev so že lahko pokazali z balkona v Schönbrunnu njegovega sina.

Po dveh letih se vrača Napoleon s svojo razbito in lačno vojsko iz Rusije. Burja in snežni metež. Njegovi lastni vojaki ga preklinjajo, umirajoči v snegu. Pes zavija ob svojem upehanem gospodarju. Napoleon ga podreza: »Hej, tovariš, vstani, Francija nas pričakuje!« Vojak grdo ozmerja Napoleona, ne da bi ga prepoznal: »Dokler ne bo poginilo to pašče, ne bo dobro na svetu!« Oči se mu odprejo. Spozna, kdo stoji pred njim. Roka se mu počasi dvigne za pozdrav. Potem omahne. Ob njegovi smrti se tudi Napoleon odkrije: »Ni moja krivda.« Pes dalje tuli za odhajajočimi.

»Aleksander, izročam ti grofico Valevsko!«

ne ve o njej nič povedati. Pod starim drevesom jim sluga pripravi večerjo. Napoleon se ukvarja z dečkom. Ta mu odgovarja, da najrajši posluša zgodbe o vojaki: »Ali veste kakšno?« »Da, povem ti jo, ko bo dokončana.« Marija pospremi sinka v postelj. Z njim moli: »O Bog, ohrani mi očeta, ki ga ne poznam«

Šestilo se mu zapiči pri Vaterloju

1814. na otoku Elbi. Napoleon gleda z daljnogledom po morju. Mati ga sprašuje, če bi si rad približal Francijo. Pričakuje sina s carico Luizo. Zaman. Od daleč prepozna Marijo Valevsko. »Čakal sem svojega sina!« so bile njegove besede grofici. »Privedla sem tvojega sina in svojega!« mu razodene Marija in sname Aleksandereku klobuk.

Napoleonova mati pride v sobo k Mariji. Ogleda si sina: »Kakor da je po meni izrezan!« Luiza baje ni dobra mati. Marija

in vmes se deček spomni njegovega velikega klobuka. Napoleon stoji neslišno za njima in prisluškuje. Materinstvo ga gane. Mariji poljubi roko. Zunaj se je pripravilo k nevihti. Treska. »Sam Bog te mi je prinesel, Marija!« In ona mu pove, da nihče ne zna za njen prihod. Srečna bosta lahko vse življenje. Toda Napoleona vrže nekaj pokonci. »Marija, pojdi zame na Francosko, če me ljubiš! Smrt ni najhujša, hujše je, ji neprestano zreti v oči!« Grofica ga odvrča od namere, spet zanetiti v Evropi požar. Toda on vztraja. Naj Evropa izve, da je Napoleon še živ! Hočeš ali nočeš, morala je izvršiti poslanstvo. Posrečilo se ji je.

Ko Napoleon razlaga svoj načrt častnikom, se mu šestilo zapiči pri Vaterloju. In leta 1815. je padla tu odločitev. Napoleon mora drugič v pregnanstvo. Na otok Svete Helene. Angleške ladje ga že čakajo. Grofica Marija ga skuša rešiti. Preoblečen v žensko naj bi pobegnil v Ameriko. Toda on noče. Marija ga roti, da je njeno mesto na njegovi strani. »Sam moram iti, tak je ukaz!« se spomni Napoleon. Od nje vzame bridko slovo: Marija, dala si mi vse — za nič.« »Napoleon, vame si vlil življenje!« vzdihne grofica. Hudo se mu je ločiti s sinom, kajti Marija želi, da mora zanj biti le car. »Aleksander, izročam ti grofico Valevsko, pazi mi nanjo!« Odpaše si svoj najdražji meč in mu ga hoče pokloniti — toda ne: »On si bo meč sam zaslužil.« Prídigne ga na roke in ga poljubi.

Ladja odhaja. Marija in Aleksandrček mu mahata v slovo: »Mamica, kam zdaj odhaja?« »Za svojo zvezdo,« mu pojasni, »Bog bodi z njim!«

Bogdan Pogačnik

Sanjavost

Sonce umira,
čez polje nemirno
kopreno večerno
mrak razprostira.

Rože rdeče,
s škrlatom odete,
zapirajo cvete
milo dehteče.

V tihi daljavi
se strune zglasijo;
ob srcu drhtijo
zvoki sanjavi.

Bogdan Pogačnik

Sonet

Ah, noč je spet, mladost mi je zbežala;
sesule so se pravljичne dobrave,
zgubili ideali so podstave,
le pesem tožna mi je še ostala.

Saj vera v sonce me je goljufala,
bile so prazne slike vse sanjave;
zdaj vem: nad svetom zarje rde krvave
in svet je laž in laž bo kraljevala.

In tak kot k laži laž zdaj grem v življenje.
Nasproti saksofoni mi bleščijo
in že zaganja vame se vrvenje.

Režim se, kot milijoni se režijo,
nekje za mano pa je hrepenenje
in cveti, ki pogaženi venijo ...

France Filipič
Krščeno vino

Prišel je h krčmarju kolega zlodej,
kožuh je imel na škrici;
zavpil je: »Starine na mizo, hej,
in vélik kos sladke potice!«

Razkolje se izba, odpre se peklo,
vanj ročno rogač se spusti,
a komaj pride dodobra na dno,
spet v izbi razgraja, rohni.

Krčmar se obrača urnih krač,
tako je na mizi steklenka,
za njo priroma ogromen kolač,
lepo zapečena medenka.

Že vince se peni in v soncu blešči,
ko mavrica toči se v čašo,
rogač se zaverovano drži,
kot bral bi črno mašo.

Brž eks — a krstil ti je
vino oštir,
ker imel je kosmato moralo,
v hudiču žegen zažene
nemir,
da rep se mu zvije v špiralo.

Nanj upre se in šine
naravnost na peč,
s peči na polico, s police
na tla,
a tam po krčmarju,
presneta reč,
zmikastil ga je kot psa.

Zdaj vse gre na kose, kar ihta zazre,
steklenke, kozarci, še stoli,
prastara ura se v loku razspe,
da kolesca frčijo okoli.

Hudiča krščeno vino skeli,
ga grize, ga grabi v trebuhu,
od popadkov se dlaka mu ježi
po začrnelem kožuhu.

Že izbo raznesel na kose
je vrag
in polna je žvepla in dima,
oštir ždi v kotu oblit od
srag,
polmrtev prestrašeno
kima.

Gost slednjič se zmisli, hej
brž na glavo,
iz njega vse vino se
zlije,
še krepka kletev za slovo,
globina pekla ga zakrije.

V razvaljeni izbi ostane revše,
kako zdaj vzdihuje in tarna krčmar;
pa pravijo, da od tistega dne
ni vina krstil več nikdar.

(Ilustriral Br. Zinauer)

Stanko Janežič

Vigred

Zdaj smo se ogreli,
zdaj smo v zrnje dozoreli:
vrzite po širni zemlji živo seme,
novi val zelenja naj iz nas požene!

Mihael Vodeb

Molitev

O Gospod,
ki si nas v teh temnih dneh na svet poslal,
ki svojo luč si v naših srcih vžgal —
o daj, da še Ljubezen Tvoja v nas se razplamti,
o daj, da v njeni čistosti zgori
vse, kar je v nas prstenega! ...

O daj, da bomo plamenice za svoj čas,
luči Ljubezni Tvoje in Resnice ...
In daj, da v našem ognju vse zgori,
kar tlači in duši ljudi,
da Kralj vseh src boš samo Ti,
o Kristus, Kralj Ljubezni, Kralj Luči!

Mihael Vodeb

Pesem

Za gorami blestečimi
rdeči žarki zemljo
za poljub zadnji prosijo
z utripi drhtečimi.

Preko polja
črna pesem zvona
je zavpila,
s silo neznano z drevesa je list utrnila,
ob mojem oknu se je razbila
kot ptič s perotmi strtimi.

Deklé, solzne so tvoje oči ...

Mihael Vodeb

Večerna

Zvezdice vezejo bisere žarne
v večerno nebo,
tiho lezejo
črni zastori na zemljo.

V dalji zvonovi pesem pojo ...

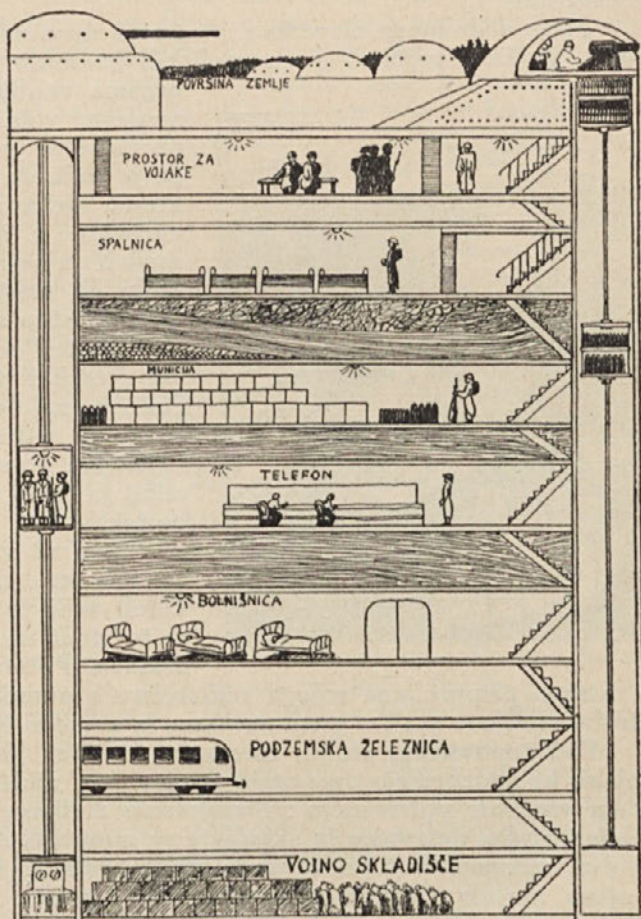
Maginotova linija

Vzdolž nemške meje od Rokavskega preliva do Švice so zgradili Francozi utrdbe, ki jih varujejo pred udorom sovražnih armad in ki so zaradi svojega posebnega ustroja zaslovene pod imenom »Maginotova linija«. Francoskemu zgledu so sledile kmalu tudi druge države. Kot protiutež proti francoski obrambni črti so postavili Nemci podobne utrdbe pod označbo »Siegfriedova črta«, ki poteka ob francoski in belgijski meji. Podobno se je bila zavarovala Českoslovaška pred Nemčijo. Sličen trdnjavski pas je zgradila Rusija ob svoji zahodni meji in, kakor čujemo, se Francija utrjuje na isti način celo izven Evrope — v Tunisu proti Italiji.

Pred svetovno vojno so bili narodi zavarovali svoje meje s posameznimi utrjenimi mesti; med njimi je bilo dovolj prostora za prodiranje v sovražnikovo ozemlje in za razvoj »manevrske vojne« z menjavajočimi se bojnimi črtami. Utrdbe so služile le kot nezavzetni otoki v vojni vihri, ki so krile domačim vojskam hrbet. Moderne utrdbe po zgledu Maginotove linije pa zapirajo mejo popolnoma, tako da je ne bi mogla prekoračiti neopaženo niti miška. Mogli bi reči, da so te utrdbe posnetek starodavnega kitajskega zidu — v Evropi, seveda v moderni izdaji, ker sodobni obrambni zid je neviden za nepoučenega opazovalca, po zatrdilu strokovnjakov pa je nepremagljiv. Zato ga imenujejo »zid miru«, saj preprečuje zavojevalne namene, onemogoča presenečenja in nenadne vpade sovražnika ter se upira uspešno tudi dolgotrajnemu navalu sodobnih milijonskih armad. Sodeč po teh in podobnih slavospevih bi mogli verovati v stalnost današnjih mej tistih držav, ki so se zakopale za Maginotovimi linijami.

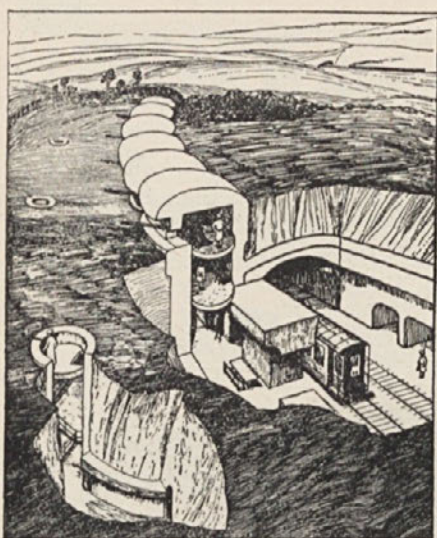
Njih oprema je namreč čudovita. Opisi, ki so prodrli v javnost, so kakor plod bujne domišljije — daleč od vsake resnice, vendar pa odgovarjajo dejstvom. Milijardna sredstva so vpregla v obrambno službo tehniko, ki je zgradila vse utrdbe pod zemljo.

Nad zemeljsko površino vidiš le gomile v obliki polkrogle, ki so oddaljene druga od druge približno sto metrov. Pod njimi so nameščeni topovi, ki jih diri-

girajo električni »roboti«. Njih okolica se da opazovati s periskopi. Zaradi tega zadostuje načeloma že majhno število vojakov za službo v utrdbah. Po vesteh o francoski obrambni črti ob nemški meji, ki se razteza nad 900 km, zadostuje za njo posadka 100.000 mož. Važnejših topovskih gnezd je 14.000. Njih moštvo se nahaja globoko pod zemljo v varnih zavetjih, kamor ne morejo prodreti ne krogle pušk, ne granate najtežjih topov. Ljudje so tam varni tudi pred letalskimi bombami. Debeli betonski krov nad njihovimi glavami prenese eksplozijo treh težkih granat hkrati.

Strah sodobnega človeštva, zloglasni strupeni plini, ki jih je prinesla svetovna vojna, so brez moči. V podzemeljskih hodnikih in prostorih proizvajajo duhovito

urejena ventilacija večji zračni pritisk od zunanjšega, vojni strupi zaradi tega ne morejo pronicati k vojakom v podzemlje. Poskrbljeno pa je tudi, da se električna sila ne more prekiniti. Elektrosvodi in telefonske žice so zavarovane z debelim betonom. Vsi kabli so dvojni, da ne more priti do presenečenj. Oken, ki bi jih mogel sovražnik izkoriščati, da zadene moštvo s svojimi strelji, ni.

Obstreljevanje napadalcev vodijo topniški častniki v dobro zavarovanih zaklonih. Povelje, naj se usmeri ogenj na določeno mesto, izda s pritiskom na posamezna stikala. Električna potem obrača top proti ukazanemu cilju, ga polni in sproži. Zadetke zasledujejo s periskopom.

Dasi ni verjetno, da bi mogel sovražnik zavzeti kak del Maginotove linije, so predvideli tudi to možnost pri njeni opremlitvi. Če se to zgodi, se izloči dotični del iz obrambnega sestava. Potem se sproži iz varne razdalje v

ta namen pripravljena zaloga razstreliva s pomočjo elektrike in vse premagane utrdbe zletijo v zrak z vsem orodjem in z vsemi ljudmi vred.

Pod topovskimi stolpi, mestoma do 30 m globoko pod zemljo, se nahajajo vojaki, ki nadzorujejo delovanje strojev in z njimi vezanih topov. Tam imajo obenem vse, kar potrebujejo za vsakdanje življenje: stanovanja, hrano, bolnišnico, telefon, radio, delavnice in skladišča za municijo. Za vsak top sta jim na razpolago še dva nadomestna topa, ki jih je lahko postaviti s pomočjo strojev. Za izmenjavo moštva skrbijo vlaki v podzemeljskih tunelih. Pod varstvom železobetona in zemlje prihajajo rezerve čisto neopaženo v prve bojne črte. Med najhujšim obstreljevanjem se obnavlja hrana, municija in moštvo brez vsakršnih izgub.

Da bi se kdo priplazil in poškodoval naprave, ne da bi ga pravočasno opazili, je nemogoče. Vsa okolica je prepredena z infra-rdečimi žarki, ki so nevidni za človeško oko; ko stopiš v območje takih žarkov, sprožiš nevede tajne električne signale, ki obveščajo posadko o tvojem prihodu in javljajo hkrati tudi tvoje mesto. Mimo infra-rdečih žarkov ne more nobena napadalna četa, tudi če prihaja pod okriljem noči in z vso previdnostjo, ne da bi izdala svojega mesta. Takoj bi jo zasuli topovi s svojimi granatami, poizkus tajnega napada bi propadel.

Maginotova linija pa se ne razteza le v dolžino, temveč tudi v širino. Sestavljena je iz mnogih več ali manj vzporednih trdnjavskih pasov, ki ji dajejo debelost od 50 km. V primeru vojne je čisto neodvisna od zaledja in sprejme pod svojo streho lahko vse obmejno prebivalstvo.

Ko se je Lojzika možila

Običaji »kmečke ohceti«, ki so se do danes ohranili v Šmartnem pri Celju

Na sveti večer

Sveti večer je.

Iz hoste se je pravkar vrnil Janek s košato smreko in košem zelenega bršljana. Lojzika nosi vodo, nad ognjiščem pa sloni mati in moli angelovo češčenje.

»Le hitro, Janek, nocoj moramo prej pokovariti. Sveti večer se že mora ločiti od drugih večerov v letu. Kar hitro napoji živino, potem pa pridi k večerji!«

Oče je sedel na peči in vlekel zadovoljno pipo, ko mu prinese Lojzika čaja.

»Nocoj pa malo na Janeka pogledite, da se mu ne bo spet kaka nesreča urajmala, kakor lani na sveti večer, ko je šel v late duhove poslušat!«

»Svinjam še zanesem pomije pa ga ročno pokličem k večerji.«

Mrak je legal na zemljo. V vasi so zagorele petrolejke. Kunigunda je utonila v lahni megli. Ob marofu je stala mogočna stoletna lesnika s tremi vrhovi. Janek je prislonil majhno lestvo in splezal na srednji vrh. Lahen veter je zavel, da bi ga skoraj vrglo z drevesa. Znova se je poprijel in si pomagal na vejo, s katere je spravil sneg, in počepnil tesno k deblu.

Vsak čas morajo duhovi spregovoriti. Prav lahno je zašelestelo. Psi so zalajali ko ob potresu. Janeka je zazebló po vsem životu, da je jedva dihal.

»Ali čuješ,« je momljál sam pri sebi, »kako sode nabijajo v gori? Sadjá bo, da bo še posode primanjkovalo.«

»In to votlo bobnenje! Od kod prihaja? Kaj na Prešniku naj bo mrlič? Čuj, kako krsto zabijajo in kako molijo!« — Po vsem telesu ga je pretreslo. Močnejše se je poprijel veje. Pa je druž zašumelo. Ni si upal pogledati za vrano, ki je sfrfotala z veje.

»Sam vrag je prišel, kali?« Klobuk je potegníl močno na čelo in je spet pri-sluhnil.

»Harmonika. Prav v bližini nekje, v vasi celo? Ohcet bo.« Pozabil je, da posluša duhove, in se spustil po deblu. Spet je vse utihnilo. Zajela ga je siva temina. Ni mogel z mesta, ves se je pogreznil v skrivnost svete noči. »Mrlič, ohcet in sadja bo na pretek,« je venomer ponavljál.

Kuhinjska vrata so zaškripala, preko dvorišča je šla Lojzika z žehtarjem.

»Janek! Kje je li?« Že jo je zaskrbelo. Privzdignila je petrolejko in premerila late od spodaj navzgor, da jo je groza obšla. Izza ogla pa je prikrevsal Janek.

»Kod le hodiš tako dolgo? Položi kravam, da pomolzem! Z večerjo smo čakali, pa te od nikoder ni.«

»Ja, ja!« Natanko jo je pomeril od nog do glave. »Letos te pa bodo vrgli z lece,« je zamomljál sam pri sebi in vrgel kripjek mrve s tako silo v jasli, da je koš kar odskočil. Na pragu je godel maček in čakal mleka.

»Janek, počakaj me, brž bom gotova, tako čudno mi je nocoj. Strahov se bojim.«

Še enkrat je pogledal pod pojato, če je vse na svojem mestu, in pritisnil težka vrata tesno k podbojem, vtaknil nerodni palec skozi luknjo in spustil leseni rigelj. Naredil je še velik križ čez živino in odcoklal za Lojziko. V hiši ga je čakal čaj.

»No, Janek, so voli kaj pili? In kamro si dobro zarigljál?« Zanesel se je nanj, saj ga že dvajset let zvesto služi.

Janeku je bilo ves čas nerodno, ko je hleb pomakal v čaj.

»Glej ga, kje si si pa hlače raztrgal?«

»Steljo sem nosil, pa se mi je ta presneti kripjek obesil,« se je hitro domislil.

»Ne bo tako, Janek. Skorja se še drži tvojih hlač in vlažne so videti.«

»I-i, na lesniki sem bil,« je po kratkem obotavljanju spravil iz sebe.

»Da se ti le ljubi! Saj nisi več tako mlad in tudi spočit, ne vem, če si nocoj.«

»Saj nisi nič čul?«

»O veliko, Lojzika. Ohcet bo,« se je nasmejalo, »tako je pokazalo nocoj.«

Bušnila je v krohot, ni bila v stanu poslušati do kraja. Na dnu tega smeha pa je tičala rahla skrb. Da je že Janek izvedel o Tijeku, to ji ni bilo prav.

»Letos se pa bomo zavrteli. Ko dan noč zamre, duhovi spregovore' in kar povedo, je res, tako so me že moj oče učili, Bog jim daj dobro.« Vzel je vijek in obrezal smrečko.

*

Čez nekaj tednov so se domenili, da gredo »pisma delat« v Celje, v soboto zjutraj pa »oklice gor dat« k župniku.

Na večer pa so se zbrali fantje pod košato hruško na vasi in pripravili načrt za šranganje. Tudi Lojziko so obvestili o svoji nameri, obenem pa jo vprašali, kak šopek želi od fantov, pravega ali suhega.

»Nevesta, le vzemí slovo!«

V ogradah so zazvonili zvončki v rosno jutro. Po vinogradih je zapela motika svojo enakomerno pesem. Na večer je iz zidanic zaorila vesela pesem krepkih šmartinskih fantov. Na šentjoških jasah je vzklik črni teloh in se razbohotal v mo-gočne bele cvetove. Dekleta iz Rup, Lanšperga in Jezerc so ga hodile trgat ob nedeljah.

Ob oknu svoje kamrice pod Lanšpergom, kjer so nekaj gospodovali mo-gočni lanšperski grofje, sloni mlada nevesta Lojzika in brodi po zadnjih doživetjih svojih mladih dni. Solze ji privro po rdečih licih, ki sta zadnje dni nekoliko upadli od prečutih noči. V daljavi zapoje harmonika, vmes pa se meša zamolklo ukanje.

»Lojzika, daj no! Na, da ti pripnem venček na glavo, čuj, sem od kapelce že gredo! Daj, hitro, skoraj bodo tukaj.« In je pričela jokati še družica.

V kuhinji si je mati brisala solze z velikim robcem, okoli nje so se držali otroci. Starešina je jel priganjati. Nevesto in družico je spravil v hosco, domače pa je pustil v kuhinji. Še Janek jo je odkuril v hlev, ni jokal zlepa, a drugih ni mogel videti, ko jočejo. V veži je ostal starešina in zarigljaval vrata.

Pred hišo je zapela harmonika.

Zeninov starešina je potrkal.

Vse tiho.

Močnejše je potrkal, to pot dvakrat. V veži je mencial starešina in jedva za-državal sapo. Za ogli so prisluškovali sosedje.

»Nič. Ali je vse pomrlo v tej hiši?« Pogledal je skozi okno, pa žive duše nikjer.

Potrkal je tretjič, močno, da so vrata kar zaškripala.

»Kdo je, ki ob tej uri prihaja?«

»Mi smo, oče, popotniki z daljnega Kozjaka. Pot nas je do vas pripeljala. Zvedeli smo za vaš žlahtni vrt.«

»Pa nam se na delo mudi. Živinica že muka v hlevu in trta kopi potrebuje.«

»Praznih rok nas gotovo ne pustite od tod.«

Lahno je odrinil vežna vrata in spustil ovenčanega petelina prav pred godca:

»Da ne boste čisto zastonj prišli.«

Godec, ki je vedel za navado, je hitro ujel petelina, saj je bil njemu namenjen. Dobro je vedel, če ga ne ujame, da bo moral biti ves čas brez pušeljca in vsak

si ga bo privoščil, češ kak godec je, da še petelin beži pred njim, kaj bi šele bilo, če bi mu kaj »nežnega« poslali. Snel je pušelj s petelina in ga vtaknil za porto. Od veselja je zaukal.

»Ali ste zdaj zadovoljni?« je vprašal nevestin starešina in zopet zaprl vrata.

»Veseli smo, ker je naš godec tak pušelj dobil. Vemo pa, očka, da rastejo na vašem vrtu še vse bolj žlahtne rože.«

Druč se odpro vrata. Sredi svatov se zasmeye družica. Svatje zaučejo. Ženinov starešina jo pozdravi in izroči »pretfilarju«.

»Zelo smo veseli, očka. Vedeli smo, da rastejo na vašem vrtu žlahtne rože. Zato smo sem prišli. Z nami pa je še vrtnar, ki nima šopka in ki želi presaditi z vašega vrta čudodelno rožo v svojega. Od daleč je prišel in mi z njim. Prav gotovo nas ne boste pustili praznih rok od vas.«

Vrata se odpro na stežaj. Nevestin starešina pripelje nevesto v beli obleki, z venčkom na glavi. Izza oglov se prikažejo sosedge.

»Če sta se zares odločila za zakon, potem vama Bog daj srečo!«

Svatje so zaukali, godec pa zagodel, kar se je dalo. V vinogradih so se odzvali kopači, da je letel malek po vsej Rožni dolini.

»Zdaj pa le noter!« Svatje so si segli v roke z domačimi, nakar jih je nevestin starešina razvrstil za mizo.

»No, godec, še ti prisedi!«

»Kam pa naj sede, ja vidiš, da ga nobena noče!«

»Oče starešina, to ste pa res grdo naredili; vsem ste jo preskrbeli, samo meni ne.«

»No, le počakaj!«

Godec je hitro odložil harmoniko in poiskal pod klopjo škatlo globina in namazal dlan leve roke. Iz kuhinje se je vrnil starešina s kuharico.

»No, zdaj si jo pa še ti, godec, dobil, da nam ne boš od joka umrl.«

»Ti srota ti, midva se ne bova tako bala eden drugega ko ženin in nevesta. Kajne, oče starešina, midva se pa lahko malo pobimčkava? O ti moja Urša ti, kako te imam rad!«

Z levico je šel preko njenih lic in jo nalahno pobožal s črno dlanjo.

»O ti preljuba moja stara, če boš moja tja do pusta, bova jedla svinjska usta.«

Svatje so prasnili v smeh.

Materi je bilo nerodno, potegnili so kuharico za janko in ji trenili, naj odide. Deviški sram jo je oblil, da je zbežala. — Kmalu se je vrnila z omelom, bleda ko zid. Godec je moral pod klop.

»Ti žvirca ti, pokvečena, samo prikaži se mi v kuhinjo, po pasje te poženem okoli svinjakov!«

»Ti, si čula, bodiva si dobra! Bo čisto drugače, boš videla.«

»Viš jo, rožo!« — Ura je odbila devet.

Za mizo je vstal ženinov starešina in dvignil kupico:

»Na zdravje ženina in neveste napijem najprej; slava in čast troedinemu Bogu, preblaženi Devici Mariji in vsem izvoljenim svetnikom v nebesih! Stanovitno srečo ženinu in nevesti, do sive glave starosti skupaj živeti, po smrti pa večno zveličanje prejeti! — Težka je pot, ki jo nastopata danes ženin in nevesta, zato vaju prosim, oče in mati, da jima podelita blagoslov.«

Mati je postavila na sredi sobe pručico, s police pa je vzela posodo blagoslovljene vode s pušpanovo vejico.

»Blagoslov očeta in matere naj vaju spremlja vse dni vajinega življenja,« pre-križala sta ju in jo blagoslovila za na pot k oltarju.

Družica je pripela vsem svatom pušeljce, godec pa je potegnil harmoniko, da so laže peli.

Le jemlji, nevesta, slovo,
na božjo pot gremo s tabo,
zdaj vzeli ti ledik stan
in dali te bomo možu.

Le jemlji, nevesta, slovo,
k poroki it' sram te ne bo,
devica poštena si bla,
poštena za možem boš šla.

Le jemlji, nevesta, slovo
od svoj'ga očeta ljub'ga,
skrbeli veliko zate,
zahvali jih srčno zato!

Le jemlji, nevesta, slovo,
materi poljubi roko;
oh, kol'ko so meli skrbi,
da zrasla poštena si ti.

Le jemlji, nevesta, slovo
od bratov in sestric lepo,
prijazno jim roko podaj,
da preveč ne jokajo zdaj!

Le jemlji, nevesta, slovo
od znancev in zlahte tako,
da bode naš Jezus vesel,
enkrat nas vse k sebi sprejel!

S tresočo roko se je Lojzika poslavljal od matere, očeta, bratov in sester, kakor so pač svatje peli.

Godec se je naslonil ob podboje, malo ga je že imel, in igral. Za njim sta prišla še starešina in nazadnje še ženin in nevesta. Mati se je ustavila v veži. Poslednjič sta se še objeli z Lojziko in tiho zajokali, potem se je mirno odtrgala in skočila za svati. Spredaj je stopal godec, za njim ženin in nevesta, »pretfilar« z družico in še starešini z ženami. Lepa vrsta se je počasi vlekla za godcem, ki ni mogel nehati.

Ob hišah so stali sosedge in pozdravljali mladi par, želeč jima sreče na novi poti. Starešina pa sta obdarovala otročičke s krapi in keksi.

Šranganje

Zdaj pa zdaj še zauče godec ali kak svat, sicer poreko, da ne bo sreče v zakonu, ko je že na poročni dan tako tiho.

Na Grobljah so se zbrali fantje, da šrangajo Lojziko, preden jo ženin odpelje. Radi so jo imeli. Marsikak fant se je na tihem nadejal, da bi ga utegnila kdaj vzeti. Znala je namreč biti do vseh prijazna.

»Temu jo pa bomo zasolili, da bo pomnil, kdaj je prišel v Šmartno po nevesto. »Spod jurja mu je nič kaj dosti ne pustimo, da veste, fantje,« je pribil Tonč, prvi med fanti.

Dve lični smrečki so postavili in pritrdili slavolok, napeli še kito zimzelena, mizo pa postavili na sredo ter jo pregrnili z rdečim prtom.

»Joža, tebi se pozna, da nisi pismonoša. Kapa te izdaja. Glej, da nas boš častno zastopal! Posebno na godca pazi! Star lisjak je, z vsemi žavbami namazan.«

»Tudi jaz sem si danes s posebno mastjo jezik namazal. Godca se bom pa že otepal. Tudi za njega imam pošto.« Ponosno je vrgel torbo preko pleč in odšel vzdolž gorice.

Tonč je sedel za mizo in še dva poleg njega. Nataknil si je očala, ki mu jih je posodil mlad učitelj, da bi imel kar moč boljši videz sodnika. Potem je položil predse na mizico debelo knjigo, črnilnik s peresom, štampljko ter štefan izabele s kozarci ter nekaj cigar.

»Še nekaj drobiža, fantje, kdo ve, kako je ženin kaj pri denarju.«
Vsak izmed fantov je pridal, da je bil tisočak na mizi.

Harmonika je zapela.

»Tonč, katero pa bomo zapeli?«

»Katero? Katero pa zapojemo ob takih prilikah? Se ti pozna, da si malokdaj z nami pri šranganju.«

»Francelj, ti boš pel čez, ti, Tonč, pa naprej!« Vsem je bilo prav tako.

V gorici so se srečali svatje s pismonošo.

»Dober dan, svatje!«

»Bog daj! Imaš kaj pošte za nas?«

»O, nekaj bo. Pismo — mm — aha — Lojzika . . .« in je prebral ime in naslov.

»Ti, zame pa kar stari doma daj!« ga je prehitel godec.

»Karta je tudi za vas. — Na, le kar vzami, da mi ne bo treba samo za to karto v vaš kot!«

»Le vzami, godec, kaj bi ti bilo sitno!« so ga svatje nagovarjali.

»O ti gromske žverce ti, pjebovske! Le čakajte, zagodem vam jo, da boste pomnili, kdaj ste hoteli potegnili starega godca!«

Tudi Lojzika je prečitala pismo in ga izročila ženinu. Težko ji je bilo, saj je poznala pisavo. Tolikokrat je bila zraven, ko so pri njih doma sestavljali podobna pisma, še sama je kdaj kako pogruntala.

»Na koliko mi jo bodo nastavili?« se je pozanimal ženin pri »pretfilarju«.

»Čisto gladko ne bo šlo; Lojzika je bila priljubljena med fanti in dekleti.«

Ponosno je zamahnil z roko. »Mağari dva jurja, toliko bo že, samo enkrat se ženiš, pa bi še takrat skoparil.«

Po tihi loki je zadonela fantovska pesem, vmes pa se je mešala harmonika.

Mrzli veter proč te žene,
drobna ptičica, od nas,
ki 'znad lipice zelene
pela si nam kratek čas.

Starešina sta si popravila težke burmuse in prižgala viržinke, ženin pa je še enkrat prečital pismo, v katerem so mu fantje naznanili, da si mora od njih odkupiti nevesto, preden jo odpelje v drugo župnijo.

Pred Lojziko je stopil Jože z lepim šopkom belih nageljčkov in jo nagovoril:

»Minila res leta so tvoje mladosti, izpolnile v srcu se tvoje radosti, da postala si nevesta, ki moraš biti možu zvesta; zatoj mi fantje skupaj zbrani želimo srečo, zdravje in zadovoljnost vama. Preden pa ta samski stan zapustiš, še od nas fantov skromen šopek dobiš. Bog vaju živi, ženin in nevesta!«

Pred sodnikom se je začelo barantanje za nevesto. Fantje so jo nastavili za jurja, »pretfilar« pa je obljubil stotaka. »Mešetarja« sta še pristopila in udarili so na pet sto dinarjev. Fantje so nalili kozarce in trčili s svati, da je pogodba, ki jo je napisal sodnik, držala bolj trdno. Tonč je stopil s sabljo in odprl slovesno pot svatom. Godec je zaigral, fantje pa so zapeli:

»Ob bregu stoji mi dekle,
ozira se nazaj,
ker zapustiti mora svoj preljubi domači kraj.«

Lojzika se je ozrla in jo je zaskalelo v dnu srca, tako tesno je bila povezana njena mladost s pesmijo šmartinskih fantov. Na glas je zajokala, ko so jo še dekleta pred cerkvijo sprejela in jo pospremila do oltarja.

Podokne

Skupaj smo prišli zdaj mi,
naj le vsak se veseli,
mor' mo začet' eno zapet',
da nam bo krajši na svet'.

Jaz pa eno zdravičko imam,
al' sam zapet' me je sram,
le vsi na glas, kol'kar je nas,
vsak bo poslušav rad nas.

Glažek bom v roke perjev,
novo zdravičko napiv,
glažek od rok naj gre okrog,
saj ga je še v kevdru en sod.

»Godec, zvečer pa le glej, da te ne bodo fantje v kozji rog ugnali! Tonč je navihan.«

»Ha ha, starega godca? Jim jo že zagodem, da se jim ne bo več ljubilo.«

Odšel je na dvorišče in poiskal na cesti zmrznjeno konjsko figo. Obrezal jo je, da je bila gladka in na štiri ogle. Videz je bil, ko da je iz najdražjega lesa. Skril jo je na okno kašte in se nasmel sam pri sebi. »V stiski še vrag muhe žre.« Samo skrbelo ga je, kdo bo vodil kupčijo z vinom. Malo je postal še na dvorišču in prisluhnil ukanju fantov, ki so prihajali iz vasi, nato pa je odšel v hišo.

»Nocoj pa ne vem, če bo vse mirno poteklo. Če sem prav slišal, tudi Ločani učejo, Jezerčani že pojo, Lanšperžani pa se tudi zbirajo.«

»Le naj se skavsajo, da se le komu kaj ne bi zgodilo! Kadar Ločani in Prešinčani pridejo, ne gre vse gladko.«

Lojziko je rahlo zaskrbelo.

Z Jožetom je odšel oče pod pojato, da pospravita orodje v kamro. »Tudi ročice z vozov bo dobro pobrati; ko bi mogel, še drva in planke bi dal pod ključ, kdo ve, kaj vse si domislijo fantje.« V kleti sta nalila precejšnjo vedrico pikole in ji primešala jabolčnika. Zanesla sta jo v hosco, da bo bliže pri rokah. »Še eno ga dobijo, če bodo mirni.«

»Čujte, kako lepo pojo Jezerčani! Tudi Lanšperžani niso slabi nocoj.« Zdaj pa zdaj je kanila skupina h kapeli, kjer so se po navadi zbirali. Poslednji so pripeli Šmartinčani in Rehovčani.

Tonč je pogledal na uro. »Devet je odbila.«

Vstopili so se v velik krog, na sredo pa je stopil Tonč, prvi med fanti:

»Fantje, če je sovrašтво med nami, zdaj je čas, da obračunamo.«

Vse je bilo tiho. Čez čas so si segli v roke v znak miru. Tonč jih je vse preštel in izbral dva, ki mu bosta pomagala pobirati »larmo« za godca in vino prodajati.

»Fantje, da se boste dobro držali! Če pridejo Ločani, da nihče ne beži, sicer nima med nami več mesta. Preštel sem vas in tudi potem vas bom. Za vsak primer naj vsakdo vtakne poleno pod suknjo! Kdo ve, kaj vse nas še doleti nocoj.«

Stal je pred fanti kot poveljnik pred četo. Nihče si mu ni upal ugovarjati. Nato je začel polglasno peti.

»Tonč, malo više, da bomo laže basirali!«

Zagrmelo je proti hiši, da so svatje kar vstali od mize. Vsa vas je prisluhnila.

Danes je res vse veselo,
vse prepeva prav na glas,
moje srce za žaluje,
moralo bo slovo jemati.

Težko se mi je ločiti
od hišice očetove;
brate, sestre zapustiti,
prijatlje in prijateljce.

Danes proč je vse veselje
moj'ga ledi'ga stanu,
zadnjikrat so mi ptičke pele
milo pesem jutrnjo.

Kje je tisti zlahtni vrtec,
kjer so moje ročice,
kjer so ptičke žvrgolele,
milo so prepevale.

Pod oknom so se ustavili. Starešina je odgrnil zaveso in odprl okno. Prinesel je štefan s kozarci in ga postavil na okno. Svatje so silili k oknu, le Lojzika je obsedela sama pri mizi. Fantovska pesem zvečer jo je čudno prevzela, ob tej poslednji uri pa še prav posebno. Fantje so odpeli, ženinov starešina pa je povzel besedo:

»Dober večer, fantje!«

»Bog ga daj vam in vsem svatom!«

Starešina je ponudil vsakemu kozarec vina skozi okno.

»Ne veste, oče starešina, kako se prileže, saj imamo čisto suha grla.«

»Če mi boste prav odgovorili na uganke, ki vam jih bom stavil, ga dobite, kolikor ga vsakdo prenese, kajne, oče?«

»Največji sod, ki je v kleti,« se zadovoljno nasmeje oče.

»No, fantje, kje je imel Adam motiko, ko je šel iz raja?«

»Kje neki, na vrtu,« se oglase.

»Sem si mislil, na toporišču vendar.«

»Zakaj ima številka 7 črtico počez?«

»To pa kar sami povejte, mi je ne rešimo, magari se desetkrat na glavo postavimo!«

»Ko sta Ciril in Metod učila med našimi brati na jugu, so ti njune nauke sprejeli, tudi deset božjih zapovedi; le sedma jim ni šla, pa so jo prečrtali.«

»Ha, ha, danes ste jih pa zasolili.«

»Fantje, nič ne bo s pijačo!«

»Še drug sod primaknem,« se je oglašil oče v lopi.

»No, pa še eno bolj fantovsko!«

»Kdaj pa solata nedolžnost zgubi?«

Fantje niti poskušali niso. Dobro so vedeli, da je zadnja vedno zasoljena.

»Ha, ha,« si je zadovoljno mel roke starešina in vlekel cigaro.

»Kako bo, oče, ko niso nobene uganke rešili?«

»Ko tako lepo pojo, jim ga vseeno dam.« Joža je prinesel vedrico iz hosce in jo postavil v lopo na stol.

»Hi hi, pjebi, danes ste pa pogoreli,« jih je dražil godec na praču. »Da še tiste o solati ne veste!«

»Le čakaj, stari, s teboj pa se še nismo pobotali. Nimaš še vina v rokah.«

Med fante sta prišla ženin in nevesta s pijačo.

Ples sta začela »pretfilar« in družica. Tonč je določil dva fanta, ki naj pazita, da bo vsak fant plesal le enkrat in da se ne bo kateri zadržal pri svatih v hiši. Prvi je priplesal do vrat »pretfilar« z družico in jo oddal Tonču, nakar je šel še po ostala dekleta in vse oddal fantom po vrsti. Na mizi je stal štefan vina, da je moglo vsako dekle ponuditi kozarec fantu, ko sta odplesala. Godec je igral, da je kar teklo z njega. Še v seneni košnji se ni tako spotil. Ko so se vsi zvrstili, je spet povzel Tonč besedo za »larmo«. Postavil je fante v dve vrsti, vzel klobuk in od vsakega pobral po dva dinarja. Kuharica je že pripravila šest globokih krožnikov, oče pa tri kupice različnega vina. Trije fantje so odšli s Tončem pred hišo in vzeli vsak po en krožnik. Tonč je naložil v enega denar, nakar je poveznil na vsakega še drug krožnik pa jih premenjal, da fante sami niso vedeli, kje je »žlahtno vino«.

»Da znaš piti vino, godec, to vemo, ali ga pa znaš tudi dobro kupovati, bomo pa videli nocoj.« Na vsako stran sta stopila dva »mešetarja«.

Godec je najprej dobro premeril fante, če bi se dalo kaj zvedeti od njih. Vzel je kupico. Poskušal je najprej vino s prvega in še vino s srednjega krožnika.

»Dobro je. Tole mi bo še najbolj ugajalo« in je hitro premeril fanta, ki je držal krožnik, morda se bo kaj z njegovega obraza bralo. Fant ni trenil z očmi.

In je poskusil še tretjega.

»Kar na srednjem bomo ostali!« Srednja pot najboljša pot, je upal na tihem. Če prvič ne, v drugo pa prav gotovo.

»Kakšno ceno ima?«

»Zate, ki si fant od fare, po pet dinarjev, seve, brez glihanja!«

»Pa da nam ga takoj plačaš!« se je domislil mešetar.

»Štiri dam.«

»Ne moremo. Cena med brati!«

»Da ne bomo časa izgubljali! Ti primakni pol, fantje bodo pa spustili pol.«

Prijel je z eno roko godca, z drugo Tonča in so udarili, ko da bi šlo za volovski kup.

Vse pa je skrbelo, ali je zadel.

Tonč je odkril krožnik, na katerem je bilo kupljeno »vino«. Krožnik — prazen.

Fantje so se zarežali, da se je godec kar za ušesom počehljaj. Še starešina se je pošalil: »Kupec si pa slab, godec! No, bo pa zdaj sreča.«

Tonč je spet odšel s fanti v lopo.

»Zdaj ga pa na sredo dajmo,« so fantje prigovarjali. Tonč je malo pomislil. »Godec je lisjak. Boste videli, spet bo šel na srednjega. Na prvi krožnik bomo dali denar. Spet so se pričeli pogajati z godcem, ki se ni dolgo pomišljal in vzela kupico z zadnjega krožnika. Malo je odsrknil in jo hitro postavil nazaj. Delal se je kar moč nerodnega in butnil v krožnik, če bi kaj zažvenketalo. Fant je držal močno, Tonč ga je jezno ošvrknil:

»Saj vino kupuješ, ne sod.«

»Nič ne bo iz te moke kruha. Kar na srednjega gremo nazaj.«

Popravil si je še dolge brke in dvignil kupico. Fantje so prasnili v smeh.

»Če ga v dveh ni, je v tretjem, kakopak. Če bi še tega meha ne znal vleči, bi še od neumnosti gagnil.«

»Pa ker si nam dobro igral, ti vseeno izročimo denar, čeprav ga nisi zaslužil.«

»Kar noter nasujte tega šodra! Ko bo mošnjak poln, še klobuk nastavim.«

»Dobro so me plačali! Ali prejšnje kupčije jim vseeno ne ostanem dolžan. Kaj poreko svatje!« si je mislil, ko ga je jezica kuhala.

Kmalu se je vrnil z obdelano »kocko«, ki jo je prej shranil na okno.

»Fantje, kdo mi zna povedati, iz kakega lesa je ta kocka?«

»Toliko pa še poznamo les ko ti, godec,« se je prvi zastavil Tonč.

»Saj sem vedel, da bo prelahka uganika za vas. Pa človek mora milo za drago povračati, pravi kmečka modrost.«

»Smrekov les bo, črno preličen.«

Svatje, ki so vedeli, kaj jim je godec pripravil, so bušnili v krohot. Tonč se ni takoj znašel. Bil je prepričan, da je spet godec pogorel.

»Le daj naprej, naj si še drugi možgane napno!«

»Kaj nisem prav povedal?« Šele zdaj se je Tonč domislil, da se svatje njemu posmehujejo.

Kocka je romala iz rok v roke. Fantje so ugibali, svatje pa so se zabavali ob mizi, da ni slednjich obstalo v rokah poslednjega kupček »dišeče materije«.

»Le čakaj, ti štarkuc, še nam prineseš v mlin!«

Svatje so se smejali, Tonču je postalo vroče.

»Kaj hočete, fantje, prej ste vi mene potegnili, zdaj sem si pa jaz vas malo privoščil, da se poravna. In stara navada je, da ima zadnjo besedo na ohceti vedno godec. Zato vam še eno zaigram.«

S plesom je bilo vse pozabljeno. Spet so si bili stari prijatelji, ko jim je oče primaknil še vedrico vina.

Fantje so se zbirali pod oknom k slovesu, godec pa je kolovratil med njimi in venomer ponavljal: »To so pjebi, ki nič ne zamerijo!«

Vtem je stopil Tonč na mizo in začel napijati: »Na zdravje ženinu in nevesti napijem najprej, Bog vaju naj živi vse vajine žive dni! Kar si želita od Boga, naj vama ljubi Jezus da! In kadar bo vama zadnja ura odbila, Bog daj, da bi krono svetega raja zadobila. Angelci naj vaju spremljajo v sveto nebo, tam, kjer več konca in kraja ne bo!«

Fantje so ukali, da je moral Tonč še enkrat napiti ženinu in nevesti:

»Na zdravje ženinu in nevesti; Bog vama daj v krščanski složnosti skupaj živeti, da bosta lepe domovine cvet, da bi imela polne kašte rumene pšeničke, v štalci pitane voličke, v hiši pa tri zakonske zaveze.«

»Na zdravje ‚pretfilarju‘ in družici! Naj se veselita pa nocoj skupaj v postelji ležita, pa glejta, da kranceljna ne zgubita!«

»Na zdravje cele svatovščine krog in krog, ker je luštna in vesela, da bi bila zveličana enkrat pa v nebesa poklicana!«

»Na zdravje častitega gospoda župnika, ker so ti dve rožici skupaj blagoslovili, z enega vrta na drugega presadili! Da bi na tem vrtu prav lepo cveteli in obilno žlahtnega sadu obrodili!«

Spet so ukali brez prestanka. Na prag je stopil župnik in jim vrgel šop cigaret.

»Na zdravje očeta starešeta po ženinovi strani!«

»Na zdravje očeta starešeta po nevestini strani!«

»Na zdravje kuharice, ki je surovo kuhala, pa neslano solila!«

»Na zdravje plesalk, ki jih noge bolijo, naj jutri dalje ležijo!«

»Na zdravje tistega, ki se vedno ponuja, pa nikdar se ne kuja!«

Godec je zaukal sam. Fantje so mu hitro odgovorili: »Brrrr —.«

Med njimi se je spet pojavil oče.

»Ker ste se tako dobro držali, fantje, vam ga dam še eno vedrico. Kakor hočete, nocoj ali pa v nedeljo popoldne, ko se zberemo k pogostovanju.«

»Kaj bi odlašali, ko nocoj utegnemo!« se je Tonč zazibal med fanti.

Za slovo je spet zaorila pesem:

Nevesta, le zdrava ostani,
nas fantov nikol' ne pozabi,
zdaj moramo iti, zdaj moramo iti,
zdaj moramo rajžat' od vas.

Vsi svatje, zdaj zdravi ostan'te itd. . . .

Kmalu se je porazgubila vesela pesem po šmartinskih vaseh. Proti jutru so se razšli še svatje. Najdlje je čveterižil okoli oglov godec, da ni končno lajež psov prevpil še njegovega hreščečega glasu:

Oj vinček, hoj, hoj,
bod' dober z menojo,
nikar me ne valjaj
po blatu nocoj!

V tihi kamrici pod Lanšpergom pa se je poslednjič razjokala Lojzika. Preveč veselja, preveč bolesti za en sam dan . . .

France Filipič

Velikonočna pesem

Jezus je stopil s križa,
prebodena dlan mu žari,
čopi banderca zvonkljajo,
veliki zvon še brni.

Okna v župnišču cvetijo,
narezan je zlat kolač,
prošnje so sveče odpele,
vbogajme šteje berač.

Lajnar na prag se je usedel,
naslonjen na dver je zaspal,
ob avemariji poslednjo
je svojo pesem igral.

France Filipič

Pismo smrti

Odprl sem časopis in bral,
da izbe prijazne daješ v najem;
morda te, sestrice, vprašati smem,
če zame bi kaj še prostora bilo,
če sončne so sobe, če ni predrago.

Zamala se mi prav res že zdi,
ko nič več na svetu novega ni —
in večno na vatle meriti čas?
Izredno zanima me tvoj oglas!

Na tihem jo bom pobrisal z zemljé,
mordá obvestil bom svoje deklé,
da grem na oddih za meseca dva —
tako da ne bo nepotrebnih solza.

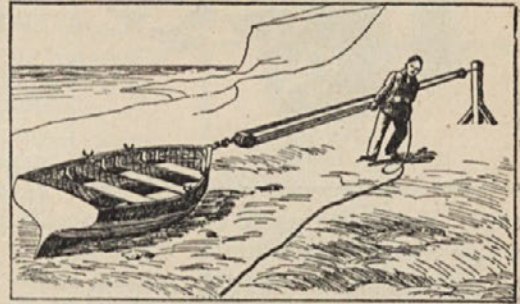
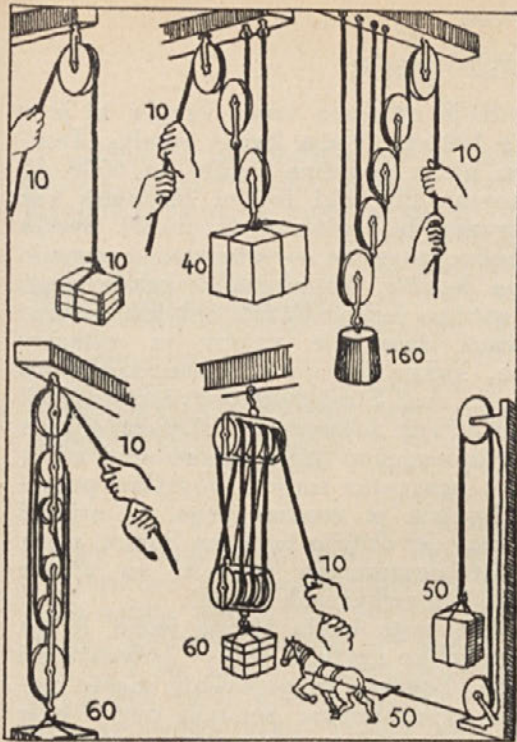
Posebno se nisem nikjer zadolžil,
a da bi iskal v svoji skrinji, odkril
bi cvenka presneto malo.
Od vsega garanja v teh žalostnih dneh
— odpusti mi, Bože, naglavni ta greh! —
kup prašnih idej je ostalo.

A zdaj, postavim, je čenč preveč,
sporoči mi torej, kdaj in kako,
in še ti zabičam — če ni odveč,
odpiši takoj mi, mudí se zeló.
P. s.

Naslova po pravem vezilu ne vem,
a mislim, ujel ga ne bo hudič,
ker bodi povedano tiho brez prič:
Kljub vsem idealom po zlu ne grem.

Škripci

Če hočemo dvigniti navpično kak težek tovor, tedaj si lahko pomagamo na več načinov: z vzvišenega mesta ga vlečemo s pomočjo vrvi navzgor. Bolje je, če gre vrv skozi obroč, ki je na visokem pritrjen, ker jo vlečemo potem navzdol, breme se pa vkljub temu dviga. Še bolje bo, če vzamemo namesto obroča škripec, ker se z njegovo pomočjo zmanjša neprijetno trenje. Tak škripec (levo zgoraj) imenujemo »pritrjeni škripec«. Jasno je, da si ne prihranimo s tako pripravo ničesar na moči, le smer sile se spremeni. Zato je mogoče, da vprežemo tudi konje za dviganje bremen; tedaj sta potrebna vsaj

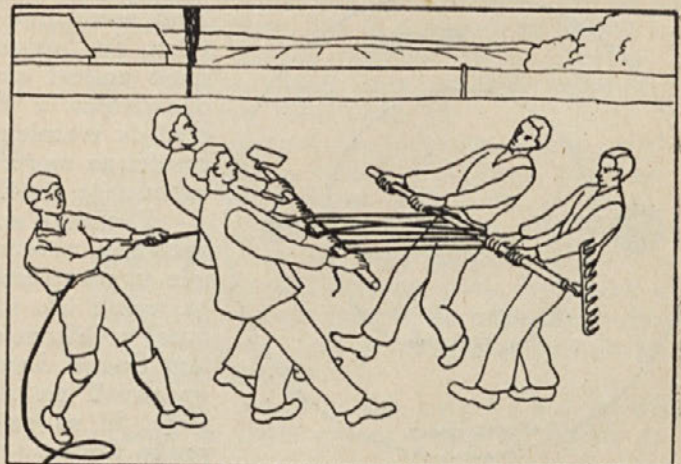

dva pritrjena škripca, kajti smer sile se mora spremeniti dvakrat.

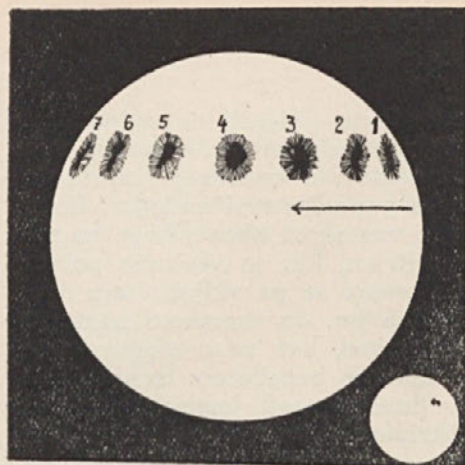
»Gibljivi škripec« pa ne spremeni smeri sile, pač pa jo zmanjša: teža bremena se porazdeli enakomerno na dve vrvi; vsaka nosi polovico. Rabimo ga navadno v zvezi s pritrjenim škripcem. Če je združenih več gibljivih škripcev s pritrjenim, govorimo o »potenčnem škripčevju«, ki zmanjša breme v veliki meri.

Zelo pripravno je škripčevje, kjer je več škripcev združenih v pritrjenih škarjah in ravno toliko v gibljivih škarjah (zgornja slika na sredi spodaj). Tu se lahko izračuna, kolikokrat se breme zmanjša; treba je le, da podvojiš število škripcev v spodnjih škarjah ($3 \times 2 = 6$, breme se šestkrat zmanjša).

Fizika uvršča škripce med »enostavne stroje«. Važni so v stavbarstvu, v pristaniških napravah in v tovarnah, kjer je treba dan na dan prenašati in dvigati tovore. Škripci pa so imeli največ opravka mornarji na nekdanjih jadrnicah.

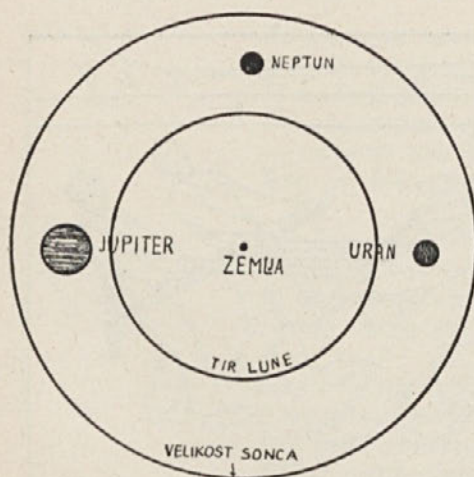

Sončne pege

meglo. Večinoma pa so tako majhne, da jih odkrije šele daljnogled. Število sončnih peg se s časom spreminja, vsako enajsto leto je njih število posebno veliko (višek ali maksimum) in pojema potem, dokler ne opade po šestih letih na minimum. Tedaj je mogoče, da ne boš odkril na Soncu nobenega madeža.

S pomočjo sončnih peg se da ugotoviti, da se vrti tudi Sonce podobno kakor Zemlja okrog svoje osi. Prva slika nam predstavlja takšno določevanje: vsak drugi dan je zarisana lega pege. Z astronomskim daljnogledom spoznavamo, da se

Sonce je ogromna vroča krogla, ki je v premeru 109 krat večja kakor zemlja. Temperatura njene površine cenijo na 6000 do 7000 stopinj. Pri taki toplini obstajajo vse znane tvarine le v plinasti skupnosti. Svetlo plast sončne površine — fotosfero — tvorijo izparjene kovine, ki obdajajo kakor gosti oblaki sončno jedro. V teh oblakih smemo pričakovati delovanje vetrov in viharjev podobno, kakor jih pozna naše zemeljsko ozračje. In res! Strahoviti vrtinčasti viharji razgibajo včasih fotosfero, razženejo oblake in odkrivajo sončno jedro, ki se nam zdi v primeri s presvetlo sončno površino precej temno: nastala je sončna pega. O orjaški sili orkanov, ki divjajo tedaj na Soncu, priča razsežnost posameznih peg, ki so včasih večje kot 100 zemeljskih krogel.

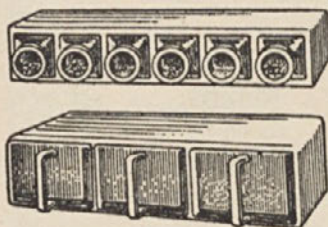
Sončne pege imajo temno jedro, ki ga obdaja nekoliko svetlejši rob — polsenca ali penumbra. Pogosto se pojavljajo mesto posameznih cele skupine sončnih peg. Večje pege lahko že vidimo s prostim očesom — skozi okajeno steklo ali pa skozi jutranjo Tudi morebitne druge sončne pege potujejo tako. To pomeni, da se zavrti Sonce v 27 dneh enkrat okoli svoje osi, vsaj glede na opazovalca z Zemlje. Astronomski daljnogled da izvrnjene slike, zato se vrti Sonce v resnici za nas z leve na desno stran, torej z vzhodnega proti zahodnemu sončnemu robu.

Zanimive so sončne pege zaradi svojega vpliva na severni sij, na obnašanje magnetne igle in na vreme. Lanski polarni sij, ki smo ga videli 25. januarja v naših krajih, je v zvezi z viškom sončnih peg, ki ga je doseglo lani Sonce. Lani je bilo njih število veliko, opazovali pa so tudi zelo obsežne sončne pege, ki so potovale v ogromnih skupinah preko Sonca.

Ženski razgovori

Novosti za kuhinjo

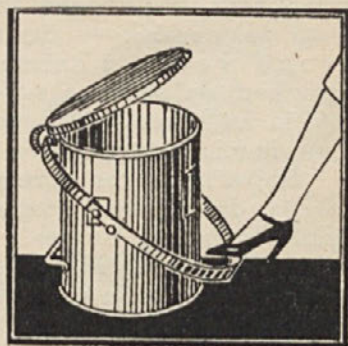
Današnja gospodinja ima v splošnem manj časa, dolžnosti pa toliko kot nekdanj, če ne več. Marsikatera mora še sama za zaslužkom, druga si pri mnogostevilni družini ne more najeti nobene pomoči in je gospodinja, šivilja, vzgojiteljica in učiteljica obenem. Vrhu vsega dela pa zahteva današnja doba od nje, da se stalno izobrazuje, skrbi za svoje zdravje in se skuša ohraniti čim dalje čilo in krepko za delo, v veselje in blagor svoje družine.

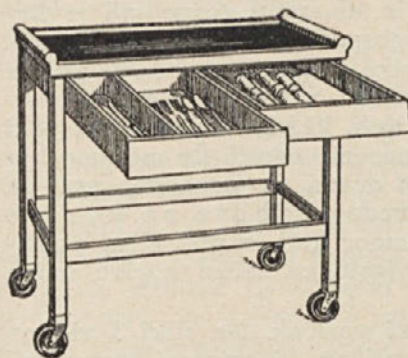
Slika 1

Da gospodinja lažje zmore to svojo obširno in težko nalogo, so ji v novejšem času na razpolago najrazličnejši pripomočki za gospodinjstvo. V kuhinji in po sobah, v pralnici in na vrtu se lahko poslužimo raznih novih iznajdb, ki napravijo delo lahko, hitro in dobro opravljeno.

Najbolj nas zamudi in utruja kuhanje, s katerim imamo največ dela, zato si oglejmo kuhinjske pripomočke najprej. Kar se tiče kuhinjskega prostora samega, si navadno ne moremo dosti pomagati. Pač pa prav lahko izkoristimo marsikatero novo izkustvo glede opreme, posode in orodja. Kuhinjske omare in lave se niso spremenile samo na zunanaj, s tem da so gladke in brez vsakršnih okraskov, kjer se nabira prah. V njih ima vsaka reč točno določen prostor in je spravljena tako, da jo z najmanjšim trudom in najmanjšo zamudo časa dobimo v roke. Posoda za kuhanje, to je kozice in ponve, visé v plitvem predelu omare, lonci stoje posamezno, skodelice so obešene za ročaj. Kar potrebujemo pogosto, je na najbolj priročnem kraju. Kako hitro je vse pri rokah, ko je treba začeti s kuhanjem. Nič več se ni treba ukvarjati s škrniclji, ko jemljemo živila iz omare. Začimbe in špecerija je v steklenih posodah, ki se tesno zapirajo in se dobe nalašč za to. Žal vidimo, da jih uporabljajo veliko več po trgovinah, kot pa naše gospodinjje v kuhinjah. Skozi steklo dobro vidimo, kaj je v posodi in koliko je še zaloge — nič ne ugibamo in ne iščemo, kar nam prihrani dosti časa, pa tudi nejevolje, če se nam mudi. (Glej sliko 1!)

Slika 2

Slika 3

Kuhinjska miza je pripravna, če je pri steni, velika približno 90 cm × 120 cm, pravilno visoka, da delamo pri njej stojé, ne da bi se držali navzdol. V njej naj bo vdeleno deska toliko niže, da pri njej udobno delamo sedé na navadnem kuhinjskem stolu. Nekatera miza ima vdeleno celó posodo za odpadke, v katero kar pometemo, kar je za nič, potem jo pa izpraznimo kot predal.

Novo vedro za odpadke se odpira z nogo in samo zapira (slika 2). Kadar ga ne

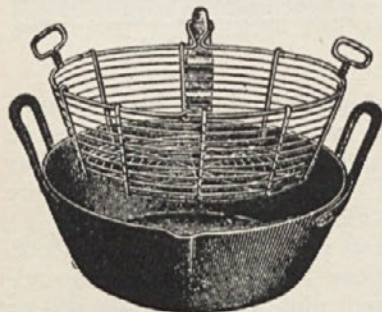
rabimo, je pokrito in zato higienično. Seveda velja tudi tu, da ga po gotovem kuhanju in pospravljanju kuhinje do čistega izpraznimo. Za vodovod je dobiti vložek iz žice, ki je tako gost, da ostane na njem vse, kar bi sicer utegnilo zamašiti vodovod, ako vlivamo vodo, ki ni čista. Ta priprava nam omogoča manjše delo v kuhinji, ker vse lahko zlijemo v lijak in ne nosimo vode v vedrih iz kuhinje.

Dober pripomoček je tudi korito za pomivanje, pritrjeno na steno; toda pripravno je le, ako je nameščeno v pravilni višini in znotraj tako izdelano, da se lahko in dobro snaži. Korito iz bleščeče kovine ali drugačnega dobrega materiala uporablja gospodinja dopoldne za pranje zelenjadi in sadja ter pomivanje po kosilu. Nujno potrebna je poleg korita naprava, kamor denemo pomito posodo, da se odteče. Dobi se tudi spletena iz žice ali pa lesena, ki jo uporabljamo, kjer hočemo. Vanjo varno polagamo krožnike, ne da bi se nam bilo treba bati, da nam krožnik zdaj pa zdaj zdrkne in se pobije. Če imamo to pripravo, hitreje pomijemo, to pa še posebno zaradi tega, ker obenem lahko uporabljamo še drugi pripomoček — namreč brizgljo za vročo vodo, s katero pomito posodo poškopimo, da se sama suho in bleščeče posuši. Ta naprava sestoji iz gumijaste cevi in na koncu vdelanega razpršilca, s katerim posodo obrizgamo. Seveda moramo imeti poleg priprave tudi dosti vroče (a ne prevroče!) vode.

Najvažnejši kos opreme je v kuhinji gotovo štedilnik. Kaj vse je tu novega, da odvzame gospodnji precejšnje breme! Toda niso se spremenili štedilniki, v katerih kurimo z drvmi in premogom. Ti bodo ostali najbrže to, kar so, — malo pripravna in neudobna priprava za kuhanje. Neverjetno so se spopolnili štedilniki na plin in elektriko; na zunaj se jim sploh ne pozna več, da so ognjišča — vsi nedostatki, vse hibe odpravljene v čim večje veselje in olajšavo gospodinj. Opremljeni so ti štedilniki z vsemi mogočimi pripravami za vse vrste kuhe, pečenja in praženja. Dobimo jih v vseh velikostih, prav po želji in potrebi posameznih gospodinjstev. V teh izdelkih je Amerika prekosila Nemčijo in ameriški gospodnji je kuhanje kakor ostalo gospodinjstvo — prava igrača. Pri plinskem štedilniku glejmo na to, da so pečice zgoraj, v priročni višini! S tem se rešimo utrudljivega čepenja pri tleh, ki se mu ravno pri peki te ali one jedi ne moremo ogniti. Če moramo kuhati s premogom in drvmi, ne pozabimo vsaj na to, da uporabljamo vedno zaboje za kurivo

Slika 4

Slika 5

na kolesčkih, ki jih z lahkoto potegnemo kamor koli in pod njimi pometemo. V novih hišah z več nadstropji je vsaj dvigalo za težko kurivo nujna potreba, na katero največkrat pozabijo.

V veliko pomoč je v kuhinji gospodnji strežni voziček. Na sliki 3 vidimo tak voziček, preprost in pripraven, s predali za pribor, ki prihrani gospodnji nebroj korakov. Z enim samim potom je vsa posoda ali vse kosilo v obednici.

Poleg opisane kuhinjske opreme so v kuhinji potrebni tudi nekateri stroji, s katerimi opravimo to ali ono delo kar mimogrede. Mnogo zaželeni ideal vsake gospodinje je gotovo električni motorček, na katerega priključimo vse vrste strojev, oziroma en sam splošni stroj. Motorček za pogon kuhinjskih strojev je majhen in zelo ličen — še celo bele barve, ki je za kuhinjo najlepša (slika 4). Vendar si gospodinja lahko pomaga tudi brez elektrike. Naprodaj so dobri, zelo priporočljivi ročni stroji za vmešavanje testa za pecivo, za stiskanje sadnih sokov, za rezanje zelenjadi, sadja, rezancev itd. Koliko časa nam prihranijo ti dragoceni pripomočki, izmed katerih stroj za mešanje in gnetenje najbolj pogrešamo!

Poleg strojev je za kuhanje še dosti priprav, ki jih vemo ceniti šele, ko smo se navadili na njih pomoč. Cvrenje gre hitreje izpod rok in enakomernejše cvrtje dobimo, če uporabljamo vložek (slika 5), v katerega zložimo, kar hočemo ocvreti in zopet dvignemo vse hkrati iz masti. Podobna priprava se dobi za kuhanje mehko kuhanih jajc. Žičast vložek ima pod visokim držajem šest predelčkov; v vsakega spustimo eno jajce, nato potopimo vse naenkrat v vrelo vodo in ko so kuhana, zopet potegnemo ven; vsa jajca so enako mehko kuhana.

Čisto novo in pripravno je tudi drobno kuhinjsko orodje, kakor kuhlalice, lopatice, zajemalke in drugo. Pri njih izdelavi upoštevajo praktičen material (da dadó najmanj dela s čiščenjem) in čim pripravnejšo obliko. Nove vrste kuhlalice so štirioglate in ravne, v sredini imajo izrezano precejšnjo luknjo. Pri mešanju pridejo več v dotiko z dnom posode kot okrogle; z njimi odstrgamo jedi od dna iz vseh kotov, pa tudi pri mešanju rahle tvarine so uporabnejše, ker se premika testo tudi skozi odprtino v kuhlalici in ne samo okrog nje. Valjar teče v kroglastih ležiščih, deske za meso in zelenjad so opremljene z jarčkom, v katerega se steka sok, da ne teče raz deske po mizi. Moderna gospodinja v kuhinji ni brez strgalca, s katerim postrga iz sklede vse testo in druga jedila ter tako vse do zadnjega uporabi. Po kosilu pa z isto pripravo očisti vse posode ostankov, preden jih pomije. Strgalci so iz celuloida in iz kavčuka ter jih dobimo različnih velikosti.

Veliko novih izdelkov vidimo pri p o d n o s i h za gospodinjstvo, ki so praktični v materialu in obliki. Pogostokrat je ploskev prevlečena z linolejem, s katerim oblagamo tudi kuhinjske mize, police v lavah in shrambi; še celo stene imajo v nekaterih kuhinjah podobno prevleko, ki jo lahko umivamo.

Nepregledna je vrsta novih električnih kuhlalnikov in drugih električnih priprav. Tu nam je na izbiro več vrst steklenih kuhlalnikov za kavo in za čaj, strojček za kuhanje jajc, praženje krušnih rezin, pečenje vafelnov — vsakega več vrst, eden bolj pripraven od drugega, vse iz stekla in bleščče kovine z vsem potrebnim orodjem. V vseh teh posodah kuhamo lahko kar na jedilni mizi, med zajtrkom, južino ali večerjo, v krogu družine ali drugih gostov.

Slika 6

Zelo zaposlenim ali razmišljenim gospodinjam je dobrodošla električna ura, narejena nalašč za to, da jih spomni, kdaj je čas pogledati pecivo ali pečenko v pečici. Zelo izpopolnjene tehnične in mere pomagajo pri tehtanju in pripravljanju živil. Važno vlogo igra v novodobni kuhinji papir (slika 6); iz nje ga prti, prtiči, papirnate cunje za prah, za posodo, za kovine. Tudi snažilna sredstva so spravljena v posebnih kovinastih spravilih na mestu, kjer so takoj pri roki.

Posode za kuhanje ne kupujemo kar tjavendan kot svoje čase! Koliko je tu novega, lepega in pripravnega. Naj omenim najprej posodo iz kromargana, ki

Slika 7

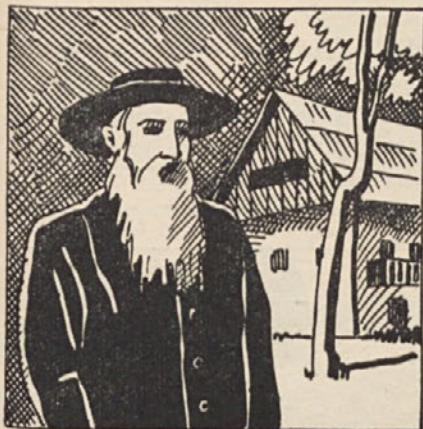
predstavlja najidealnejši material, ki si ga moremo misliti; saj se tekom desetletij prav nič ne spremeni, ne daje nobenega dela s čiščenjem in je vedno enako lep in uporaben. Dalje ne smemo pozabiti na druge dobre, močne zlitine ter na steklo, ki se v kuhinji tudi pri posodi vedno bolj uveljavlja. Ne glede na snov, iz katere je narejena, se je posoda zadnje čase veliko izpopolnila tudi v obliki — praktična je in elegantna. V njej kuhamo jedi in jih lahko prinesemo tudi na mizo in to prav ob vsaki priliki. Posoda je tudi tako narejena, da uporabljamo lahko vsak kos za več stvari (slika 7). Podolgovate kozice so tako umerjene, da v njih kuhamo jezik, šunko, koruzne storže in kar je še podobne oblike. Taka kozica ima še vložke, s pomočjo katerih jo predelimo in skuhamo v njej vse kosilo, torej več jedi ločeno, pa vendar na enem plamenu (plin). Loncev v več nadstropij, ki jih uporabljamo pri električnem in plinskem kuhanju, je mnogo vrst. Imenitne so dvojne ponvice, ki gredo ena v drugo, da v njih kuhamo na enem plamenu; spodnja je globlja, zgornja bolj plitva, da služi zase kot ponvica za pečenko ali praženje. Podobni so dvojni lonci iz stekla, v katerih kuhamo s pomočjo sopare in so posebno pripravni za kreme, omake itd. Tu naj omenimo še razne vložke za kuhanje zelenjadi v sopari, priprave za pečenje na mrežici, na ražnju in podobno. Koliko je še novega: strgalniki, ki se razdenejo, da jih lahko umijemo; sito za moko, globoko, v obliki lonca, ki ga je treba samo pregibati v ročaju, pa seje; termometri za vseskozi zanesljivo pečenje v pečici, cvrenje v masti, kuhanje shrankov in še nepregledna vrsta naravnost popolnih iznajdb, ki se deloma pri nas še ne dobe, deloma so prav drage in bodo šele počasi našle pot v naše kuhinje.

Vse pa, kar smo tu tako na kratko opisali, je zamisel požrtvovalnih gospodinj, ki nepretrgoma delajo na tem, da pomagajo sebi in svojim sovrstnicam v gospodinjstvu; trudijo se sporazumno s strokovnjaki, ki s pomočjo napredujoče tehnike uresničijo te zamisleke.

Poslužujmo se pripomočkov in iznajdb v kuhinji, kolikor moremo, in uspeh se bo kmalu pokazal v napredku vsega gospodinjstva!

Humek Zlata

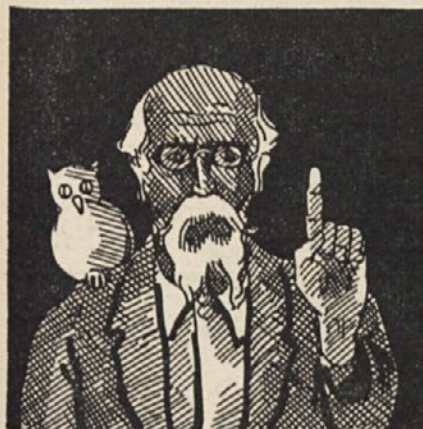
Zgodovina slovenske knjige

Janez Mencinger

imenom) »Nejaz Nemcigren«. To je povest in potopis obenem. Iz nje diha vsa prečudna lepota naših gora in odsevajo kremeniti značaji hribovcev.

Drugo najboljšo delo je »Abadon«, pravljica za stare ljudi, zgodba in nauk zadnjega Slovence, ki se je umaknil na Triglav.

Zadnji Slovenec — Abadon

Prirodopisec velikega slovesa in zaeno tudi pesnik in pisatelj je bil Fran Erjavec, otrok starega ljubljanskega predmestja (1834 do 1887), ki je študiral v Ljubljani in na Dunaju. Njegove zveze z Levstikom in tovariši so bile zelo prizrčne. Služboval je kot profesor. Njegovi spisi: »Hudo brezno«, »Mravlja«, »Kako se je Slinarju z Golovca godilo« in »Žabe« spadajo med najboljšo v naši književnosti.

„Moja hoja
na Triglav“

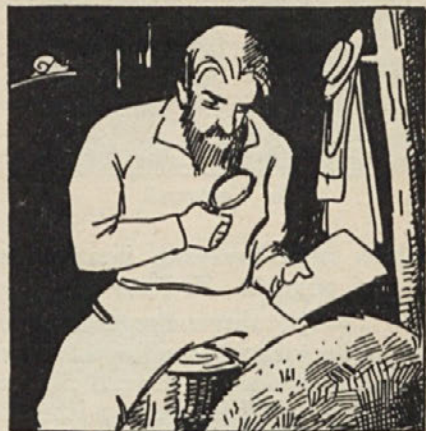

Mencinger sanja o Triglavu

„Abadon“

Skoraj vse Mencingerjeve povesti se gode v Bohinju ali njega prelepi okolici. Znal je pisati šegavo in veselo (»Cmokavzar in Ušperna«), toda s smehom je neusmiljeno šibal napake svojih rojakov.

Fran Erjavec
„Mravlja“

Erjavec preiskuje in opazuje mravljišče...

Pesnik Sorškega polja — Jenko

mo«...»). Neminljiv pa je v svoji pesmi »Naprej, zastava slave«, ki je slovenska narodna himna.

Naprej, zastava slave,
na boj, junaška kri!
Za blagor očetnjave
naj puška govori!

Z orožjem in desnico
nesimo vragu grom,
zapisat v kri pravico,
ki terja jo naš dom.

Simon Jenko

Naprej, zastava slave...!

Trdina

Puščavnik in samotar med slovenskimi pisatelji pa je bil **J a n e z T r d i n a** (1830—1905), ki je preživel stara leta v Novem mestu. Njegovo glavno delo so »Bajke in povesti o Gorjancih«, kjer je iz narodnih motivov spletel cele vence svojih bajk. Gorjance je proslavil kot še

Na Gorjancih

nihče, zato hvaležno imenujemo najvišji vršac v tem pogorju »Trdinov vrh«.

Trdega slovenskega kmeta in puhlo podeželsko »jaro gospodo«, ki je pod krinko rodoljubja živela svoje prazno življenje, je temeljito obdelal **J a n k o K e r s n i k** (1852—1897). Njegovi najboljši deli sta »Cyklamen« in »Agitator«.

Kersnik

Jara gospoda

L. 1856. se je pri Rimskih Toplicah rodil Anton Aškerc. Gimnazijo je študiral v Celju, nakar je vstopil v mariborsko bogoslovje. Kot duhovnik je služboval križem štajerske dežele. Toda bil je nesrečen, čutil se je vezanega. Končno je izstopil, dobil v Ljubljani službo in urejeval »Ljubljanski Zvon«, ki ga je ustanovil že Stritar. Umrl je zagrenjen in preziran l. 1912.

Mutec osojski

Aškerc je bil nemiren duh. Venomer je vrtal in iskal. V vse nauke se je poglobil, toda puščal jih je bolj in bolj razočaran. Poti nazaj ni našel.

Ustvaril nam je pripovedno pesem. Njegova najznamenitejša dela so »Balade in romance«, »Jadranski biseri«, »Pavliha na Ju-

Godčeva balada

itd. Bil pa je tudi velik narodnjak, kar priča njegova pesem »Mi vstajamo«.

Mi vstajamo! In — vas je strah?
Pokaj tako hrumitel!
Slovana se bojite?
Teži vam dušo huda vest?
In vest vam stiska jezno pest?
Bojite se — osvete
od množice neštete?

Napredek in prosveta,
to naša bo osveta!

Anton
Aškerc

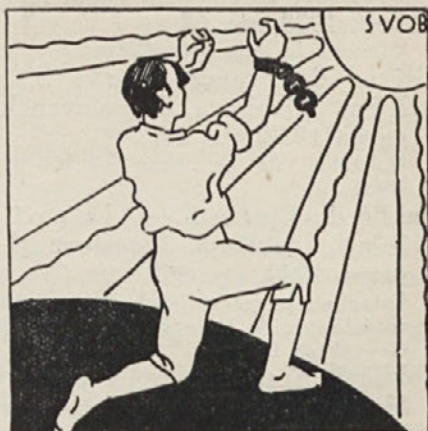

Ponočna potnica

„Balade“

trovem« in »Zlatorog«. Ostro je šibal napake svoje okolice. Toda kot značaj ni bil prikupen. S svojim samozavestnim nastopom si je mlade ljudi (n. pr. Cankarja) odbil. Šli so mimo njega in zatemnili njegovo slavo.

Vendar bo ostal znamenit v svojih pesmih, ki jih pozna že vsak šolarček, o kmetu, ki je po smrti prestavljal mejnik, o ponočni popotnici — kuži, o mutcu osojskem — kralju Boleslavu, o Ropoši in Kručih, o godcu in volku

Mi vstajamo ...

Književni obzornik

France Filipič

Podrobneje Vas o vseh novih in starih, domačih in tujih knjigah pouče v knjigarnah Tiskarne sv. Cirila v Mariboru in Ptuju.

ZA VELIKO NOC

Vida Taufer
Veje v vetru

Pesmi najboljše sodobne slovenske pesnike, lepo opremljene.

NOVE KNJIGE

VERSKÉ

Cajnkár Stanko: Sv. Ciril Aleksandrijski. Inavguralna disertacija. Celje, Družba sv. Mohorja 1938.

Considine p. Daniel, D. J.: Jasnine. Prevedel Karmel na Selu. Karmel na Selu 1938, str. 67.

Globoka in lepa premišljevanja.

Grivec dr. Franc: Sveti Sava in Rim. Ljubljana, Jugoslovanska knjigarna 1938, str. 24.

Dokazuje, da sv. Sava ni bil nasprotnik Rima.

Jaklič dr. Franc: Svetla pot. Druga izdaja, Ljubljana, Jugoslovanska knjigarna 1939, str. 269.

Vstavljen je načrt pouka o materinstvu, o spoštovanju do lastnega telesa in o postanku človeškega telesa.

Jaklič dr. Franc: Eno je potrebno. Molitvenik, Celje, Družba sv. Mohorja 1939, str. 253.

Knjižica Baragovih molitev.

Kartuzijani in kartuzija Pleterje. Samozaložba 1939, str. 144. Knjiga, ki je bogato ilustrirana, nam odkriva nad vse zanimivo življenje pobožnih menihov.

Oražem Janez: Naša župnija. Ljubljana, Božji vrelci 1939, str. 101. Pripoveduje nam o cerkvenem življenju v župniji; skozi vse leto nas sprevede, s presrečno besedo nam duše vrača v božji svet.

Schöndorfer dr. Josip: Sv. Pavel v luči modernega vrednotoslovja. Inavguralna disertacija, Maribor, samozaložba 1938, str. 38. Dokaz o večno živi veličini Pavlove osebnosti.

Seigerschmied Jožef: Pojdite k Jožefu. Ljubljana, Glasnik 1939, str. 190. Glasnikova knjižnica, 11. zvezek.

Turk dr. Josip: Pot in cilji sholastike. Ljubljana, K. A. 1939, str. 221. Naša pot 7. zvezek.

Sholastika v preteklosti in sedanjosti, njene različne smeri in delo njenih filozofov.

JEZIKOSLOVNI

Isačenko A. V.: Narečje vasi Sele v Rožu. Ljubljana, Znanstveno društvo 1939.

Kalan J.: O časnikarski slovenščini. Ljubljana, samozaložba 1939, str. 10.

SLOVSTVENI

Kidrič France: Prešeren. Življenje pesnika in pesmi 1800—1838, Ljubljana, Tiskovna zadruga 1938, str. 423.

Vse podrobnosti Prešernovega življenja nam odkriva ta biografija. O vplivu zunanjega sveta na njegovo pesem nam pripoveduje, o rasti njegove osebnosti in o njegovi veljavi v tedanji družbi.

Solar Jakob: Kaj je z našo ljudsko povestjo? Celje, Družba sv. Mohorja 1939, str. 30.

O tem, da ni manjvredna ljudska povest, nam avtor razlaga; da prav tako izpolnjuje svojo nalogo kot »klasično delo«; da je je treba, saj raste iz narodove miselnosti in se v narod povrača.

UMETNOSTNI

Golob Franjo: N' mav čez izaro. Ljubljana, Bibliofilska založba 1938. Zbirka koroških narodnih pesmi, opremljena z 20 lesorezi.

Maleš Miha: Slavni Slovenci. Ljubljana, Bibliofilska založba 1938. 87 izvornih lesorezov slovenskih mož in žena od Trubarja do Kosovela.

LEPOSLOVNE

Poezija

Albreht Ivan: Eros inferi. Ljubljana, Ivan Gerželj, Maribor 1938, str. 47.

Pesem moža in žene, ki se pne v onostranstvo.

Taufel Vida: Veje v vetru. Maribor, Tiskarna sv. Cirila 1939, str. 64.

Pesmi najboljše sodobne pesnice je po zamisli arh. Gizele Sukljetove okusno opremila in izdala Tiskarna sv. Cirila v Mariboru. Ljubitelji lepe knjige jo bodo za veliko noč z veseljem sprejeli.

Drama

Špicar J.: Martin Napuh ek. Ljubljana, Merkur 1938, str. 48.

Pravljčna igra za mladino v petih slikah.

Štandeker Lojze: Prevara. Drama v 3 dejanjih. Maribor, samozaložba 1939, str. 70.

Snov iz Slovenskih goric; posestnik Lemež hlepi za rejenko Lonko. Žena mu je na poti; zato jo zastrupi. Lonka se mu je sicer vdala, a ga sovraži in ljubi Drobeža, ki se vrne iz Francije. Ko se Lemeža ne more ubraniti, ga ovadi; poroči se z Drobežem. V poročni noči ubeži Lemež iz ječe, vdere med svate, hoče Lonko odpeljati. Tedaj mu Drobeževa mati vzbudi vest, da se zgrozi, popusti in preda orožnikom.

Pripoved

Andersen Nexö Martin: Pelle Osvajalec. II. del. Ljubljana, Hram 1938, str. 452.

Pelle se bori za življenje, izgublja in dobiva, organizira delavstvo, se oženi, a se loči od družine, roma v zapor, čisto na dnu je že, zopet se z ženo spravi, naposled se prebije in zmaga. Osvojil si je življenje, zato si zasluži ime: Pelle Osvajalec. — Za zrele bralce.

VESELA POVEST

Habakuk

Reimmichlova podomačena

To je povest, kakor jih imajo ljudje radi: ganljiva je, vesela in vzpodbudna

Dickens Charles: David Copperfield III. Prevedel Oton Župančič, Ljubljana, Jugoslovanska knjigarna 1938, str. 376. Leposlovna knjižnica, 28. zvezek.

Beremo o svetu Dickensovih ljudi, uglašanih v dobroto in usmiljenje, le malokateri v zlobo in trdosrčnost. Copperfieldovo življenje, polno luči in skrbi presiha med njimi, zajoče ob grobu ljubljene žene in mladostnega prijatelja, dokler se naposled ne umiri ob vedrem dekletu Agnezi.

Golec Januš: Ponarejevalci. Maribor, Tiskarna sv. Cirila 1938, str. 107. Cirilova knjižnica 132. zvezek.

Zgodba o usodi ponarejevalcev v mariborski okolici. Ljudje jo bodo z zanimanjem brali.

Hugo Viktor: Izbor proze. Z uvidom in opombami priredila S. Exel, Ljubljana, Merkur 1938, strani 100, Mala knjižnica 10. zvezek.

Kolenc Franc: Dragarjevina. Maribor, Tiskarna sv. Cirila 1938, str. 232.

Zanimiva povest iz našega kmečkega življenja.

Martin du Gard Roger: Taki so ljudje. Roman iz francoskega podeželja. Prevedel C. Petelin. Ljubljana, Cankarjeva družba 1938, strani 107.

Ako želite, Vam damo brezplačno cenik svojih knjig.
Tiskarna sv. Cirila v Mariboru.

KMEČKA POVEST

Franc Kolenc

Dragarjevina

Mariborski pisatelj Fr. Kolenc je že priznan ljudski pripovednik. Ta povest je ena njegovih najboljših

Multatuli: Maks Havelaar ali nizozemska trgovska družba prodaja na dražbi kavo. Iz holandsčine prevedel Košir Mirko, Ljubljana, Hram 1939, str. 345.

Pisatelj — s pravim imenom Edward Douwes Dekker — nam prikazuje na svojevrsten način trpljenje Javancev, ki jih izjemajo nizozemski uradniki in domači knezi. Maks Havelaar (pisatelj sam) se bori zanje, a povsod zadene na odpor, zaman je ves trud, kloniti mora. Knjiga je napisana, da bi bila prošnja ubogih in zatiranih ljudi.

Novšak Franc: Dečki. Roman iz dijaškega internata, Ljubljana, Satura 1938, str. 260.

Dejanje se godi izvečina v Zavodu svete Marije v Zagrebu. Popalli, šestošolec, se sprijatelji s Castellijem. Oba družji brezverski »sodobni« nazor. Zelja po ljubezni ju sili v nenaravno razmerje, nad katerim se grozeče sklanja zavodska utešjenost. Čez čas ju razdružita dekleti, da odideta vsak svojo pot. Knjiga ni prepričljivo pisana in je polna enostranskega gledanja na življenje. Nakazane probleme življenje drugače rešuje. — Samo za zrele, kritične bralce!

Reimmichl: Habakuk. Maribor, Tiskarna sv. Cirila 1938, strani 126. 131. zvezek Cirilove knjižnice.

Zanimiva in vzpodbudna domača povest, ki jo bo za oddih vsakdo z veseljem bral.

Vazov Ivan: Pod jarmom. I. Prevedel F. Bevk, Ljubljana, Jugoslovanska knjižgarna 1938, str. 250. Ljudska knjižnica 64.

Roman iz časov, ko so Bolgari trpeli pod turško oblastjo; vsepovsod je vzgorevala narodna zavest. Osrednja oseba učitelj Kralič je bil obsojen na dosmrtno ječo, pa je zbežal iz trdnjave in skrivoma žaril upornost. Turki so mu bili tako dolgo na sledu, dokler ga niso ujeli v gorski koči. V pripoved so vpleteni narodni običaji, razgrinja se nam bolgarsko življenje.

Zorec Ivan: Iz nižav in težav. Pot ubožnega slovenskega dijaka. Celje, Družba sv. Mohorja 1938, strani 417. Mohorjeva knjižnica 101. zvezek.

V svojskem jeziku napisani spomini nam marsikaj povedo, kar za vsakega mladega človeka velja. Ponatis iz »Mladike«.

Mladinske

Koritnik Griša: Na razpotju. Ljubljana, samozaložba 1939, str. 75. Ilustriral Hinko Smrekar.

Zgodba o najdenčku, ki so mu dali ime Jojmenek, o njegovi mladosti, ki je kdaj vesela, kdaj žalostna bila; kako je polhe lovil, bil pastirček, tovarišu življenje rešil, z njim v šole šel, a se na razpotju življenja od njega ločil.

Seliškar Tone: Rudi. II. izdaja. Ljubljana. Merkur 1938, str. 108.

Wimber Pedit Fanny: Štirje zvonarčki. Prevedel Ivan Čampa. Ljubljana, Slomškova družba 1939, str. 69. Vrtčeva knjižnica št. 1.

Pripoved o štirih fantih, ki so zvonili leto dni ob nevihtah in porokah in pogrebih in jutranjicah in večernicah in vseh mašah. Družila jih je pesem zvonov; a vsakemu je drugače donela, najlepše Albinu, ki je pesnik bil, in Janezku, ki je kmalu umrl in se ves Bogu dal.

ZEMLJEPISNE IN ZGODOVINSKE

Bohinec Valter: Postglacialno Kórensko jezero. Odtis iz Geografskega vestnika XIV. 1938.

Čermelj dr. Lavo: Slovenci in Hrvatje pod Italijo. Demografska študija po povojni uradni statistiki. Ponatis iz Misli in dela III.

Ljubljana, Nasta 1938, str. 51 in etnografska karta Julijske krajine, Beneške Slovenije in Zadrške pokrajine.

Ilešič Svetozar: Škofjeloško hribovje. Odtis iz Geografskega vestnika XIV. 1938.

Mal dr. Josip: Vodnik po ljubljanskem mestnem muzeju. Ljubljana, Mestni muzej v Ljubljani 1939, str. 25.

Mal dr. Josip: Probleme aus der Frühgeschichte der Slovenen. Ljubljana, Nova založba 1939, str. 174.

Polec dr. Janko: Še enkrat o svobodnikih na Kranjskem. Posebni odtis iz Glasnika Muzejskega društva za Slovenijo XIX. 1938. Ljubljana, samozaložba 1938, str. 6.

Sperans: Razvoj slovenskega narodnega vprašanja. Ljubljana, Naša založba 1939, str. 255.

Stupan Milica: Slovensko ozemlje. Zemljepisni pregled za učitelstvo. Ljubljana, Banovinska založba 1938, str. 257.

POLITIČNE

Koestler Arthur: Španski testament. Zapiski s španskega bojišča na uporniškem ozemlju I. 1937. Prevod iz francoščine. Ljubljana, Cankarjeva družba 1939, str. 214.

Slovenska nacionalna čitanka 1938. Mrtva straža II. 3—4. III. 1. Ljubljana 1938, str. 35.

PRAVO

Dolenc dr. Metod: O dednih pravicah vdov in sirot. Ponatis iz Vodnikove Pratique 1939, str. 68—76.

Murko dr. Vladimir: Vrednostni papirji, kaj je treba vedeti o njih. Ljubljana, Merkur 1938, str. 135.

Posebni predpisi o izkoriščanju gozdov in o zaščiti

DOMAČA STAJERSKA POVEST

Januš Golec

Ponarejevalci

Zanimiva povest pripoveduje o ponarejevalcih denarja v mariborski okolici

in gojitvi domačega oreha. Ljubljana, kr. banska uprava 1938, str. 63.

Sajović R.: Civilno pravni postopnik. Društvo Pravniki. Ljubljana 1939, str. 757. Pravniki II. zvezek.

Uredba o pravnih fakultetah. Ljubljana, Merkur 1939, str. 40, Zakoni in odredbe 58. zvezek.

Uredba o vojnih invalidih in vojnih žrtvah. Ljubljana, Oblastni odbor Združenja vojnih invalidov 1939, str. 63.

SOCIOLOSKE

Izseljenski zbornik. Ljubljana, Družba sv. Rafaela 1939, str. 137. Uredil p. Zakrajšek.

Kerenčič Jože: Zemljiški odnosi v Jeruzalemskih gorica. Maribor, samozaložba 1939, str. 47. Ponatis iz »Obzorij«.

Topalovič dr. Živko: Pomlad človeštva. Ljubljana, Cankarjeva družba 1939, str. 72.

Vode Angela: Spol in usoda. I. in II. Ljubljana, Zena in dom 1938, vsak del po 90 strani.

Vida Taufer: *Veje v vetru* — najlepša slovenska knjiga v letošnji pomladi!

RAZBOJNISKA ROMANTIKA
IZ URVALDA

Januš Golec

Guzaj

Januš Golec, slovenski »Reimichl«, nam pripoveduje o slavnem Guzaju

GOSPODINJSKE

Kernofer Krista: *Nasveti za življenje.* Ljubljana, Žena in dom 1939, str. 85.

Kilduff E. J.: *Kako si poiščem boljšo službo.* Ljubljana, Žena in dom 1939, str. 79. Priredila Angela Podgornik.

Milena: *Nova gospodinjska praksa.* Priročnik za hišo in dom. Ljubljana, Nova gosáodinjska praksa 1938, str. 137.

110 novih kuharskih receptov. Zbral R. Pucelj. Celje, Družba sv. Mohorja 1938, str. 26.

Šantel-Kanoni inž. arh. Duša: *Kako opremim stanovanje.* Ljubljana, Žena in dom 1939, str. 96.

TEHNIČNI

Arlič Emil: *Injektor.* Ljubljana, Udruženje dipl. tehnikov kraljevine Jugoslavije, sekcija Ljubljana 1939, str. 91.

Pinter-Lenard: *Cenik.* Maribor, samozaložba 1938/39.

Važen zaradi seznama strokovnih izrazov.

SOLSKE

Dolžan France: *Botanika za 1. in 2. razred sred. šol.*

Kolarič-Pahajner: *Nemška vadnica II.* Ljubljana, Jugoslovanska knjigarna 1938, str. 126.

Pibovec Leo: *Pouk branja po globalni metodi.* Ljubljana, samozaložba 1939, str. 75.

GLASBENA

Škerjanc L. M.: *Lajovčeva čitanka.* Ljubljana 1938.

PRILOŽNOSTNE PUBLIKACIJE, ZBORNIKI

Mestni svet celjski 1935-38. Celje, Mestna občina celjska 1939, str. 130.

Na bregovih Bistrice. Kamnik, Kamniško dijaško počitniško društvo »Bistrica« 1938, str. 175. Uredila Jože Vomberger in Škofič France.

Pavlin Rajko: *Vrata v svobodo.* Ob 20 letnici Jugoslavije. Ljubljana, Sreska organizacija zveze vojnih dobrovoljcev kr. Jugoslavije v Ljubljani 1939, str. 37.

Spomemica ob 30 letnici društva rokodelskih mojstrov v Ljubljani 1908—1938. Ljubljana, Društvo rokodelskih mojstrov 1938, str. 40.

Zbornik 39. Uredil Tone Seliškar. Ljubljana, Konzorcij Zbornika, januar 1939, str. 160.

SPORTNA

Brilej dr. A.: *Priročnik za planince.* Ljubljana, S. P. D. 1939, str. 192.

Uganke

(Urejuje France Modrinjak)

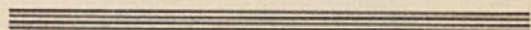
VESNA

(Castor & Pollux)

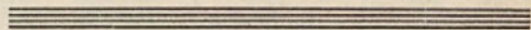
(Glavna nagradna uganka)

ODVDSEVTILPACOATVEENM

Kdor prav reši glavno nagradno uganko, dobi za nagrado pet izvodov letošnjega »Našega doma«. Poslati mora naslove petih novih naročnikov, ki bodo potem dobivali letos list brezplačno. Če bo več pravilnih rešitev, določi nagrado žreb. Pri žrebanju pa pride v poštev, kdor pošlje pravilno rešitev (na naslov ne pozabite!) do 20. maja 1939 in ima plačano naročnino »Našega doma« za vse leto 1939 (20 din).

POSETNIKA

(V. S.)

Alfred-Ivan Opresnikar
Rož

Kaj je ta gospod po poklicu?

ČRKOVNICA

(R.)

	a	a	a	a	
a	c	d	d	e	e
e	e	e	h		
i	i	l	k	k	k
k	l	o	o		
r	r	r	r	s	s
š	t	z	ž		

Del gledališča,
dragocenost,
zgradba,
orodje,
ribja jajčeca,
geometričen lik,
tekoča voda.

KRALJEVA POT

(Rudi Štegmüller)

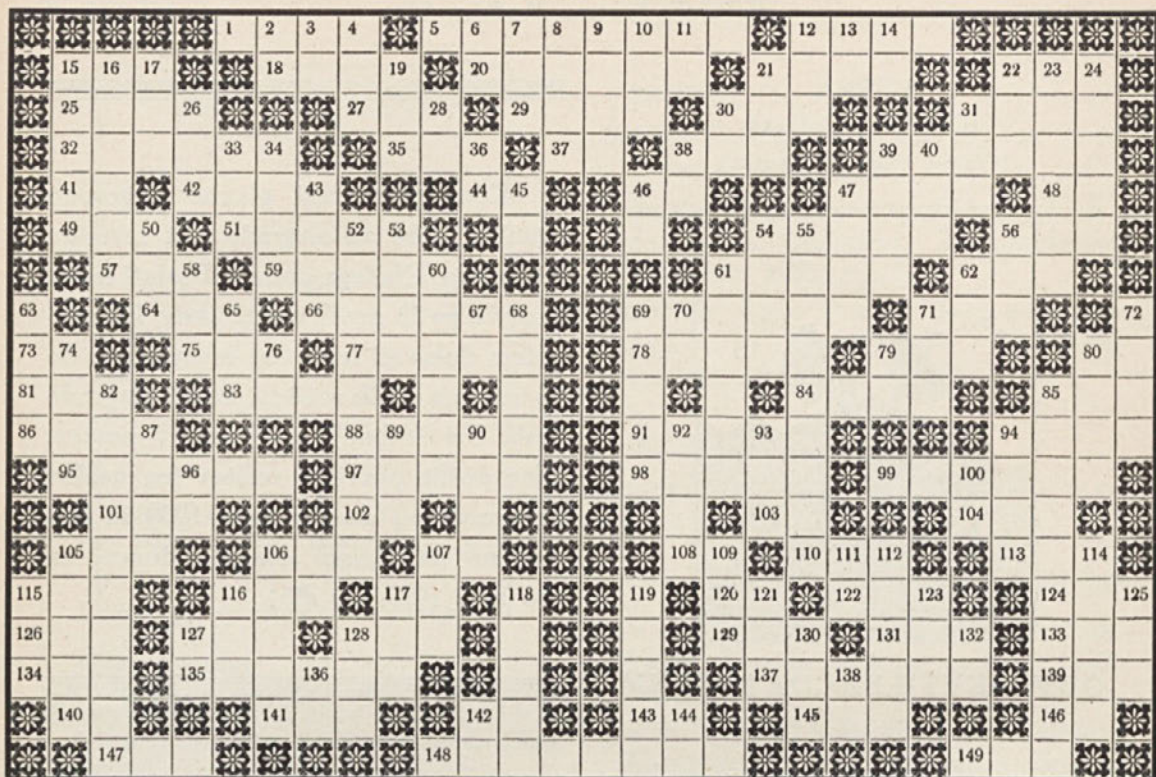
Li	oa	ia	do	io	va	ae
čj	eb	bd	dz	am	np	sn
	er	ka	pd	oe	td	
		oe	dn	ei		
		vv	aa	bi		

SKRIVALNICA

(R.)

V besedah: naselbina, polovica, pokora, sprevodnik, denarnica, polnost, Babilon, pojedina, paragraf — so skrite druge besede, katerih prve črke dajo del Jugoslavije.

KRIŽANKA (France, Središče)

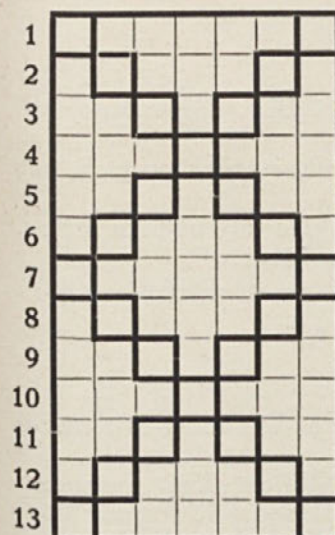
Besede pomenijo: Vodoravno: 1. reka v Sloveniji, 5. dan, 12. kos blaga, 15. nebesa, 18. skupina vojakov, 20. grška prerokinja, 21. spleteni lasje, 22. žuželka, 25. ploskovna mera, 27. glas, 29. prevozno sredstvo, 30. žlahтна rastlina, 31. vez, 32. seznam, 35. obdelan kos zemlje, 37. zaimek, 38. morska žival, 39. slika, 41. ploskovna mera, 42. del hiše, 44. predlog, 46. kraj pri Ljubljani, 47. primorska reka, 48. staroslovanska pijača, 49. naselbina, 51. cerkveno petje, 54. mladenka, 56. pomožni glagol (dvojina), 57. športna panoga, 59. posoda, 61. grški modrijan, 62. ruska reka, 64. šport, 66. temelj prepričanja, 69. ovoj, 71. zaimek, 73. del voza, 75. loščilo, 77. jamec, 78. reklamno sredstvo, 79. svetopisemska oseba, 80. doktor, 81. lepilo, 83. čistilo, 84. goreč, 85. predlog, 86. del žita, 88. dobrotnik (tujka), 91. star denar, 94. velik ptič, 95. Grk, 97. žensko ime, 98. izumrlj narod, 99. huda bolezen, 101. žensko ime, 102. pritrtilnica, 103. slovenski klub (krajšano), 104. neumen, 105. ima vsak človek, 106. skrajšano žensko ime, 107. vzklik, 108. nikalnica, 110. predplačilo, 113. afriška žival, 115. žensko ime, 116. števnik, 117. ruska reka, 120. zaimek, 122. živalski glas, 124. darilo, 126. rimski cesar, 127. časovna mera, 128. žensko ime, 129. turški gospodar, 131. grška črka, 133. zaimek, 134. vprašalna členica, 135. predjužina, 137. zavoj ceste, 139. stara dolžinska mera, 140. akademski klub (krajšano), 141. tele, 142. brat, 143. nadležna žival, 145. žensko ime, 146. predlog, 147. uradni spis, 148. Jugoslovan, 149. domača žival.

Navpično: 2. upanje, 3. grška črka, 4. ženski glas, 6. pripovedna pesem, 7. geometričen izraz, 8. najmanjši del, 9. moško ime, 10. zaimek, 11. živalski glas,

12. začimba, 13. v morje segajoča zemlja, 14. veznik, 15. del obleke, 16. najvišja gora v Armeniji, 17. zaimek, 19. kovanje, 21. podzemeljska žival, 22. del glave, 23. dan, 24. hrib pri Beogradu, 26. del glave, 28. na razpoloženju, 30. zaimek, 31. pesem, 33. staro orožje, 34. majhen grški denar, 36. zaimek, 38: utež, 39. nasprotno od prazen, 40. član družine, 43. svetopisemska oseba, 45. predlog, 46. veznik, 47. športna panoga, 50. poslanec, 52. veda raztelesovanja (tujka), 53. poljski sadež, 54. delež neveste, 55. gonilna sila, 56. smučarska oprema, 58. preprosto orožje, 60. soba v samostanu, 61. naplavljen pesek, 62. del voza, 63. molčanje, 65. zaimek, 67. členica, 68. kritika, 69. južni sad, 70. zaimek, 71. del dneva, 72. žuželka, 74. moč, 76. oziralni zaimek, 79. nikalnica, 80. drevo, 82. učni predmet, 85. učni predmet, 87. rabi sejalec, 89. pramati, 90. grški junak izpred Troje, 92. moško ime, 93. mesto na Francoskem, 94. moško ime, 96. predlog, 100. zaimek, 105. slika iz preprostega kmečkega življenja, 106. zgodovinski zapiski, 107. števnik, 109. žensko ime, 111. rimskokatoliški, 112. bojni prostor v starem rimskem gledališču, 114. moško ime, 115. tuje žensko ime, 116. doba (tujka), 117. zaimek, 118. del telesa, 119. del ptice, 121. jarem, 123. oče v otroškem govoru, 125. rod-bina, 127. pamet, 128. srbsko moško ime, 130. latinski pozdrav, 132. slovenski voditelj (začetnici), 36. slovenski pisatelj (začetnici), 138. zemlja, 142. blaženi, 144. prislov.

ČRKOVNICA

(V. L., Litija)

Najmanjša vrednota (tujka),
poveljnik ladje,
slika kake osebe,
vinogradni delavec,
bolečina v glavi,
vodna žival,
matematik,
oznanilo,
velelnik glagola podedovati,
gorski velikan,
poslednja volja,
ime papeža 1721—1724,
lekarna (tujka).

V debelih kvadratih bereš navzkriž dvakrat imeni dveh slovenskih mest.

UGANKE

(Rudi Štegmüller)

I. Moj dom (?)	VII. Sejalec (R. M. M.)
II. Posetnica (F. S.)	VIII. Enačba (R.)
III. Kraljeva pot (R. Š.)	IX. Nakit (F. M.)
IV. Račun (S. L.)	X. Iz slovarja (F. S.)
V. Spremenitev (R.)	XI. Odbiralnica (R.)
VI. Ulomki (F. S.)	Ključ: 4 + 2 + 4 + 1 = XI.

KONJICEK

(S. V.)

na	no	na	ga
ro	Vs	ik	ri
bi	j p	ve	ak
	č n	do	

DOPOLNITEV

(R.)

- No — oro —
- Ka — e — a
- K — ap — na
- de —
- Ka — — eja
- M — tv — z
- L — o —
- Kr — m — n
- epe —

Ako vstaviš pravilne črke mesto črtic, dobiš lepe besede. Vstavljene črke, brane od zgoraj navzdol, dajo imeni dveh vrhov v Savinjskih Alpah.

Rešitve pošljite do 20. maja 1939 na naslov: Uprava »Našega doma«, Maribor, Koroška cesta 5. — Trije izžrebani dobijo lepo knjižno nagrado: eden za »križanko«, dva za ostale uganke.

REŠITEV UGANK

Zakaj?: Jugoslovani častimo sv. Jurija zato, ker je na tisočakih.

Križanka: V o d o r a v n o : 1. Trst, 5. Novi, 9. livar, 10. ja, 12. botra, 13. obet, 14. Nata, 16. žito, 18. nič, 19. podlež, 20. kes, 21. očak, 23. erar, 24. taca, 25. rt, 26. A(nton) N(ovačan), 27. ti, 28. fantič, 31. trs, 32. srp, 34. rak, 35. ker, 36. oko, 37. ica, 38. kost, 41. umor, 43. mati, 47. Ana, 48. proces, 49. rov, 50. teme, 52. hren, 53. Soča, 54. agent, 55. ja, 56. kamen, 57. raca, 58. en, 59. Kana. — N a v p i č n o : 1. t. l., 2. ribič, 3. sveča, 4. tat, 5. nož, 6. otika, 7. Vrtec, 8. ia, 10. Jadransko morje, 11. Atlantski ocean, 13. ono, 14. Noe, 15. aer, 17. osa, 22. Krf, 24. tič, 29. arak, 30. Irec, 31. trot, 33. Pram, 38. katar, 39. Onega, 40. samec, 41. Urh, 42. Ren, 44. aroma, 45. točen, 46. Ivana, 51. ena, 53. sak.

Številnica: Naš dom. (Seštej oziroma odštej števila v oklepajih, ostanek zamenjaj za črke v abecedi.)

Črkovnica: Kajfa, zlato, snaga, Kotor, motor, Dover, Osoje, baker, cekin, krona, Zdole, misal, palec, fakir. — Fantovski odsek.

Konjiček: Kdor dela in moli rad vmes, dobi blagoslova obilno z nebes.

Posetnica: Cirilova tiskarna.

Spremenitev:

Ruše, duša, doga, žaga, para — }
Loče, leča, peta, pila, šola — } Fala.

Odbiralnica: Začni pri črki K in vedno preskoči štiri črke, dobiš: Kdor pri tericah vasuje, se mu vse posmehuje.

Kdo sem?: Človek: otrok hodim po štirih, mož po dveh, starček po treh, ker rabim palico.

Brzjavka: Sablja, lubadar, družabnik, Pariz, kopriva, vaditelj, budilka, notar, jabolko, jelša, spregatev. — Slaba družba izpridi tudi najboljšega.

Enačba: (Dro — o) + (ave — e) + (ski — i) + (Abo — o) + (Ant — t) + + (Ovid — d) + (Naab — ab) = Dravska banovina.

REŠILCI UGANK

Glavno nagradno uganke so prav rešili: Savelli Viljem, Kandolf Alojz, Štukl Jakob, Ledinek Joža, Krof Jernej.

Križanko so prav rešili: Goropevšek Janče, Savelli Viljem, Kat. prosvetno društvo Griže (Firšt Karl), Kandolf Alojz, Štukl Jakob, Benedejčič Franc, Štegmüller Rudi, Burja Tone, Pečnik Angela, Lovšin Vinko, Ledinek Joža, Krof Jernej.

Ostale uganke so prav rešili (številka v oklepaju pove število rešenih uganek): Goropevšek Janče (4), Savelli Viljem (9), Kandolf Alojz (8), Štukl Jakob (6), Benedejčič Franc (6), Štegmüller Rudi (4), Burja Tone (5), Bergant Ludvik (4), Pečnik Angela (2), Lovšin Vinko (9), Ledinek Joža (7).

IZŽREBANI SO BILI

Za glavno nagrado: Savelli Viljem, bogoslovec, Maribor, Glavni trg 7.

Za križanko: Lovšin Vinko, župnik, Litija.

Za ostale: Kandolf Alojz, bogoslovec, Maribor, Glavni trg 7 in Štukl Jakob, Kozje.

UGANKAR KRAMLJA

Kje so moje rožice pisane in bele? Vzela jih je zima, mraz... Tako nekako bo menda ugankarju treba peti: Kje ugankarji so moji vneti in goreči? Kje ste Naceti, Marijanke, Zvonimirji in vsi ostali pionirji? Ali res? Vzela jih je zima, mraz... In jih več ne bo nazaj? Lastovke bodo kmalu tu? Proč z zimo, z nerganjem in zopet reševalci in sestavljalci na plan! Poživimo svoj kotiček, da nam res ne zmrzne. Burja piha že od vseh strani. Seveda najhujše od uprave lista, ki mora, vsaj do sedaj je bilo tako, skrbeti za naše nagrade. Pa bomo bolj idealni, samo da nas burja ne odnese. Uganke nam naj bodo bolj v razvedrilo, oddih in veselje, kakor pa v pridobivanje dragocenih nagrad. Ne rečem, da bomo nagrade opustili, a če bodo morda skromnejše, nas bo to le podžigalo k novi vnemi za uganke in širjenje lista. Res mnogi bi radi videli list v tej velikosti mesečno na obisku. Ali vsaj v zmanjšanem obsegu. Toda zaenkrat si to lahko samo mislijo.

— Pa pogledjmo še ugankarje. G. Savelli Viljem je naš glavni nagrajenec za tokrat. Kajne, g. Žreb so res muhasti?! Zopet so ostali kar doma v Mariboru. Pa veste zakaj? Tja za obzidje bogoslovja tudi morajo prinesiti kaj sonca in veselja? Je pa g. Savelli glavno nagrado tudi zaslužil. Z uma svetlim mečem si bistri glavo za svoj bodoči — vzvišeni poklic, a tudi ugankam je menda on izmed vseh ostal najbolj vztrajno zvest. Kdor pa vztraja do konca, dobi plačilo. Pa še več. Lotil se je tudi sestavljanja. Toliko mu bodi povedano, da mora »križanka« poleg pravih besed imeti tudi lepo — simetrično obliko. Pa se še priporočam. Morda se še poskusiš v risanju. — Š t u k l J a k o b: Uganke — Moj dom je že posrečeno sestavljena. Je sicer bolj trd oreh. Dane črke so ključ k pravilni rešitvi. Iz ključa oziroma potom njega se mora izluščiti jedro — pravilna rešitev. In ta je med črkama v pokončnih stolpcih, zaznamovana s piko. Ta pika pomenja manjkajočo črko abecede med K in M, ki je L... — K r o f J e r n e j: Pri posetnicah morajo besede biti pravilne in resnične, to se pravi: imena in kraj. Toda vaja naredi mojstra. Nobeden še ni padel z nebes. Le korajžno in vztrajno naprej! — B e n e d e j č i č F r a n c: Res lepo, da se tako trudiš in zanimaš za »Naš dom« in uganke. Če bodo vsi, katerih naslove si priložil, postali zvesti in plačljivi naročniki, potem se bo tudi Tvoja želja sčasoma izpolnila o izhajanju »Našega doma« mesečno. — L o v š i n V i n k o: Se še priporočam. Le bolj preproste, znane besede in izraze rabi, ker v našem krogu ni učenih doktorjev. — B u r j a T o n e: Ali misliš, da je Tvojo nagrado burja odnesla? Nikakor! Vlak, ki ti nagrado pelje, ima samo velikansko zamudo. Iztiril še ni. Kriv je vlakovodja: gospodična v upravi. Pa bom vlakovodjo za ušesa in upam, da boš potem zadovoljen. V ostalem najprej utile — koristno in šele potem dulce — prijetno. Velja! — Š t e g m ü l l e r R u d i: Nekoč je naš slovenski voditelj zapisal v »Našem domu«: Prlekija zalaga svet z inteligenco (izobraženci) in kuharicami. Jaz bi dodal temu še: in z ugankarji. Zopet sem prejel od Tebe lepo število trdih orehov. Za Tebe so bili menda res trdi. Nekoliko jih bom zlikal, pokrpal in ozdravil, pa boš tu in tam katerega zagledal v listu. Pri tem pa, ko svoje otroke gledaš v novi obleki, se uči, kako boš drugič vpregel svojo ugankarsko Muzo. — Bog živi!

Pesmi najboljše sodobne slovenske pesnice

za Veliko noč

Tiskala in založila

Tiskarna sv. Cirila v Mariboru